

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**AİLE ÖZ-YETERLİĞİ İLE AİLE İKLİMİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE ALGILANAN ÖZ DÖNÜŞÜMÜN ARACI ROLÜ**

Doktora Tezi

Tuğçe PEKER AKMAN

Danışman
Prof. Dr. Melek DEMİR

SAMSUN
2023

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR MÜHENDİSLİĞİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**AİLE ÖZ-YETERLİĞİ İLE AİLE İKLİMİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE ALGILANAN ÖZ DÖNÜŞÜMÜN ARACI ROLÜ**

Doktora Tezi

Tuğçe PEKER AKMAN

Danışman

Prof. Dr. Melek DEMİR

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Tuğçe PEKER AKMAN tarafından, **Prof. Dr. Melek DEMİR** danışmanlığında hazırlanan “**AİLE ÖZ-YETERLİĞİ İLE AİLE İKLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ALGILANAN ÖZ DÖNÜŞÜMÜN ARACI ROLÜ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 7.11.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Melek DEMİR Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Meryem VURAL BATIK Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Tuğba YILMAZ BİNGÖL Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Zihin Engelliler Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Sunay GÜNGÖR Gümüşhane Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Doktora tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul gerekli mi?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

02 / 10 / 2023

Tuğçe PEKER AKMAN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: AİLE ÖZ-YETERLİĞİ İLE AİLE İKLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ALGILANAN ÖZ DÖNÜŞÜMÜN ARACI ROLÜ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 30.09.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 19

Tek kaynak oranı : % 4 çıkmıştır.

30 / 09 / 2023

Prof. Dr. Melek DEMİR

ÖZET

AİLE ÖZ-YETERLİĞİ İLE AİLE İKLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ALGILANAN ÖZ DÖNÜŞÜMÜN ARACI ROLÜ

Tuğçe PEKER AKMAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Doktora, Ekim/2023
Danışman: Prof. Dr. Melek DEMİR

Üniversite öğrencilerinde aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nicel araştırma yaklaşımlarından ilişkisel desene göre tasarlanmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada belirlenen bağımsız değişkenlerin (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) bağımlı değişken (aile iklimi) üzerindeki açıklayıcı gücünde aracı değişkenin (algılanan öz dönüşüm) rolünü tanımlamak için yapısal eşitlik modeli geliştirilmiştir. Araştırmanın problem cümlesi “Aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolü nedir?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu 436 kadın ve 186 erkek olmak üzere toplam 622 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin yaşları 18 ile 35 arasında değişiklik göstermektedir. Araştırmanın verileri 2021-2022 yılları arasında Ordu Üniversitesi ve Giresun Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır. Araştırmanın verileri, Aile Yeterlik Ölçekleri (Çocuk Öz-Yeterlik Ölçeği ve Kolektif Aile Öz-Yeterlik Ölçeği), Aile İklimi Ölçeği ve Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği ile elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; kolektif aile öz-yeterliği ve çocuk öz-yeterliği hem aile iklimini hem de algılanan öz dönüşümü doğrudan anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bu durum, hem kolektif aile öz-yeterliğinin hem de çocuk öz-yeterliğinin aile iklimi ve algılanan öz dönüşüm üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca algılanan öz dönüşümün aile iklimini anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır. Bununla birlikte, kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide ve çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde araştırmacılara, ailelere, aile terapistlerine ve psikolojik danışmanlara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Aile öz-yeterliği, Aile iklimi, Algılanan öz dönüşüm

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF PERCEIVED SELF-TRANSFORMATION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY SELF-EFFICACY AND FAMILY CLIMATE

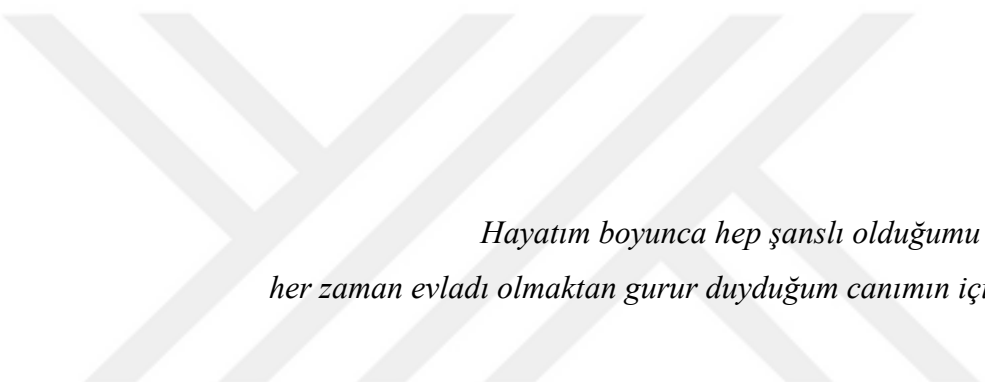
Tuğçe PEKER AKMAN
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Educational Sciences
Psychological Counseling and Guidance Programme
Ph.D., October/2023
Supervisor: Prof. Dr. Melek DEMİR

This study aimed to examine the mediating role of perceived self-transformation in the relationship between family efficacy and family climate among university students, following a quantitative research approach with a correlational design. In this context, a structural equation model was developed to identify the role of the mediating variable (perceived self-transformation) in explaining the explanatory power of the independent variables (filial self-efficacy and collective family efficacy) on the dependent variable (family climate). The research problem statement was defined as "What is the mediating role of perceived self-transformation in the relationship between family efficacy and family climate?"

The study group consisted of a total of 622 university students, including 436 females and 186 males. The ages of the participants ranged from 18 to 35. Data for the research were collected from students studying at Ordu University and Giresun University between 2021 and 2022. The data were obtained using the Family Self-Efficacy Scales (Filial Self-Efficacy Scale and Collective Family Efficacy Scale), Family Climate Scale, and Perceived Self-Transformation Scale.

According to the research results, both collective family efficacy and child self-efficacy directly and significantly predicted both family climate and perceived self-transformation. This indicates that both collective family efficacy and filial self-efficacy have a significant impact on family climate and perceived self-transformation. Furthermore, it was found that perceived self-transformation significantly predicted family climate. Additionally, the mediating role of perceived self-transformation was found to be significant in the relationship between collective family efficacy and family climate, as well as between filial self-efficacy and family climate. Based on the findings of the study, recommendations were provided for researchers, families, family therapists, and psychological counselors.

Keywords: Family self-efficacy, Family climate, Perceived self-transformation

*Hayatım boyunca hep şanslı olduğumu hissettiren,
her zaman evladı olmaktan gurur duyduğum canımın içi babama...*

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

...Benim dışındaki dünyada, insanlara bir düzen yaratabilecek, ilişkileri anlamlı kılabilcek, üretken ve onlara yakın olabilecek, gerekirse dışarıda hayatta kalabilecek birikimim var. Kendime aitim ve böylece kendimi yeniden biçimlendirebilirim. Ben kendimim ve bundan mutluyum.

- Virginia Satir

Doktora sürecine başlamamda ve bu süreci tamamlamamda başta canım babam Prof. Dr. Hüseyin PEKER olmak üzere çok sayıda kişinin desteğini üzerimde hissettim. İlk olarak öğrencisi olmaktan gurur duyduğum, akademik olarak bilgi ve birikimleriyle beni destekleyen, kendimi geliştirmeme büyük katkı sağlayan, yalnızca tez danışmanı olmanın ötesinde gönül bağı kuran değerli hocam Prof. Dr. Melek DEMİR'e sonsuz teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde yer alarak araştırmanın her aşamasında değerlendirmeleri ve önerileriyle tezime katkı sağlayan Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ ve Doç. Dr. Meryem VURAL BATIK'a çok teşekkür ederim. Tez savunma jürisinde yer alarak olumlu geri bildirimler sunan Doç. Dr. Tuğba YILMAZ BİNGÖL'e ve Dr. Öğretim Üyesi Sunay GÜNGÖR'e teşekkürler.

Yetiştığımız aile ortamı kişiliğimizin oluşmasında önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu konuda oldukça şanslı hissetmemi sağlayan, olumlu bir aile ortamında beni büyüten, her zaman yanımda olan, beni destekleyen canım annem Nuran PEKER'e ve canım babam Prof. Dr. Hüseyin PEKER'e minnettarım. “İnsanın kardeşinin olması ne kadar güzel bir duyguymuş” dememi sağlayan ve desteklerini her daim hissettiğim sevgili ablalarım Hilal PEKER'e ve Nilay BEREKET'e, canım dostlarım Elif TUTKUN'a ve Gizem ALPASLAN'a teşekkür ederim.

Evlilik, hayatı paylaşmak ve beraber büyüme. Bu noktada iyi ki hayatımda dediğim, her zaman yanımda olan, pozitif enerjisiyle bana güç veren canım eşim Dr. Öğretim Üyesi Emrah AKMAN'a binlerce kez teşekkür ederim. Yakın zamanda dünyaya gelerek hayatıma neşe katan canım oğlum Mete, iyi ki varsın.

Tuğçe PEKER AKMAN

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	6
1.2.1. Alt Problemler.....	6
1.2.2. Denenceler	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Varsayımlar.....	9
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	10
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL YAPISI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Araştırmanın Kuramsal Yapısı.....	11
2.1.1. Öz-Yeterlik	11
2.1.2. Aile İklimi.....	16
2.1.3. Virginia Satir Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi	20
2.2. İlgili Araştırmalar.....	38
2.2.1. Aile Öz-Yeterliği ile İlgili Araştırmalar.....	38
2.2.2. Aile İklimi ile İlgili Araştırmalar	42
2.2.3. Algılanan Öz Dönüşüm ile İlgili Araştırmalar.....	46
3. YÖNTEM	49
3.1. Araştırmanın Deseni	49
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	49
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.3.1. Aile Yeterlik Ölçekleri.....	50
3.3.2. Aile İklimi Ölçeği	51
3.3.3. Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği	52
3.4. Verilerin Toplanması	52
3.5. Verilerin Analizi	53
3.5.1. Veri Setine İlişkin Varsayımların Test Edilmesi	55
4. BULGULAR.....	59
4.1. Yapısal Eşitlik Modelinde Yer Alan Değişkenlere Ait Betimsel ve Korelasyon İstatistikler.....	59
4.2. Araştırmanın Ölçme Modelinin Test Edilmesine Ait Bulgular	60
4.2.1. Aile Öz-yeterliği ile Aile İklimi Arasındaki İlişkide Algılanan Öz Dönüşümün Aracı Rolünün İncelenmesi.....	63
4.2.2. Yapısal Model İçin Dolaylı Etkilerin Anlamlılığı	67
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	68
5.1. Sonuç	78
5.2. Öneriler	79
KAYNAKLAR	81
EKLER	100

SİMGELER VE KISALTMALAR

ÇÖZY	: Çocuk öz-yeterliği
KAÖZY	: Kolektif aile öz-yeterliği
AİK	: Aile iklimi
AİL	: Aile içi ilişkisellik
KAÖ	: Kuşaklar-arası otorite
BU	: Bilişsel uyum
AÖD	: Algılanan öz dönüşüm
ÖB	: Öz bağlılık
KŞ	: Kendinden şüphe
BYO	: Başkalarına yönelik olma
PAO	: Paylaşmaya açık olma

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Kişisel Mandala (Satir 2018a'dan uyarlanmıştır).....	26
Şekil 2.2. Buz Dağı Metaforu (Satir et al., 1991'den uyarlanmıştır).....	28
Şekil 4.1. Ölçme modeline ait standardize edilmiş yol katsayıları ($p<.05$)	62
Şekil 4.2. Yapısal modelde hesaplanan standardize edilmiş yol katsayıları ($*p<.05$)	65

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 3.1. Araştırmanın çalışma grubuna yönelik tanımlayıcı bulgular.....	49
Tablo 3.2. Model uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırları	55
Tablo 3.3. Ölçme araçlarına ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları.....	56
Tablo 4.1. Betimsel istatistik bulguları ve korelasyon katsayılarıbetimsel istatistik bulguları ve korelasyon katsayıları.....	59
Tablo 4.2. Ölçme Modeline Ait Uyum İyiliği Değerleri	61
Tablo 4.3. Ölçme modeline yönelik parametre değerleri.....	63
Tablo 4.4. Yapısal modele ilişkin uyum indeksleri.....	64
Tablo 4.5. Algılanan öz dönüşümün aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki aracılık rolüne ilişkin bootstrapping sonuçları.....	67

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Sosyal yapının niteliği insanlığın ilk dönemlerinden itibaren tartışılmış ve farklı düşünceler ortaya konulmuştur. Bu noktada sosyal yapının niteliğini belirten ve üzerinde uzlaşılan ortak nokta “aile” kavramı olmuştur (Doğan, 1991). Aile sevgi, bağlanma, mutluluk, ait olma gibi bazı önemli duyguların en derin ve en tatmin edici düzeyde yaşandığı yerlerin başında gelmektedir (Framo, 1996). Ayrıca aile içerisinde üyeler birbirini destekleme, yardım etme, acılarını ve sevinçlerini paylaşma gibi terapötik işlevler sağlamaktadır (Sayger et al., 2000). Aileler gelecek nesli yetiştirmekte ve aile hayatı içerisinde ebeveynlerin eğitimi ve çocuk yetiştirme uygulamaları bireyin gelişimini etkilemektedir (Amato and Fowler, 2002; Heckman, 2006).

Ailenin dünyanın bir minyatürü olduğuna inanan Satir (2018a) dünyayı anlamak için aileyi incelemenin yeterli olduğunu ve dünyayı değiştirmek için aileyi değiştirmek gerektiğini belirtmektedir. Satir (2018a) aile hayatının bir buzdağı gibi olduğunu, aile üyelerinin yaşananların sadece bir kısmının farkında olduğunu ve bunların da yalnızca bireylerin gördükleri ve duydukları şeyler olduğunu ifade etmektedir. Aile bir sistemdir ve aile içinde yer alan bireyler hem birbiriyle hem de aile bütünüyle sürekli etkileşim halinde bulunmaktadır (Gladding, 2011). Bu nedenle tek bir üyeye odaklanmak yerine ailenin bütününe bakmak önemli görülmektedir (Bateson, 1972).

Aileler, yalnızca üyelerin yaşadığı ortamları değil, aynı zamanda tüm sosyal sistemleri de temsil etmektedir (Amato and Fowler, 2002). Bu nedenle aile sistem yaklaşımına göre aile işleyişi, üyelerin ihtiyaçlarını karşılamak, karar vermek, hedef belirlemek ve bir bütün olarak sistem içinde kurallar oluşturmayı içeren süreç ve etkileşimleri kapsamaktadır (Procentese et al., 2019). İletişimin açık olması ve etkileşimlerin sağlıklı olma düzeyleri hem bireysel hem de aile düzeyinde olumlu sonuçlarla ilişkili olarak ailenin işlev görme yeteneğinin belirleyici unsurlarını temsil etmektedir (Lanigan, 2009). Aile üyeleri arasındaki karşılıklı kabul ve açık iletişim, çocukların ebeveynleriyle günlük kaygılar, etkinlikler, sorunlar hakkında konuşmalarına olanak sağlamak ve ebeveynlerin çocukları desteklemesi çocukların bireyselleşmelerine katkıda bulunmaktadır (Alfieri et al., 2014; Bandura et al., 2011; Scabini et al., 2006).

Sosyal bilişsel kurama göre sistem içindeki günlük ilişkilerin, etkileşimlerin ve görevlerin farklı yönlerini yönetmede algılanan yeterliğin önemli rolü bulunmaktadır (Bandura, 1997, 2006). Bandura (1977)'ya göre öz-yeterlik bireyin belirli bir performansı sergilemek için gerekli etkinlikleri organize etme ve başarılı bir şekilde gerçekleştirme kapasitesi hakkında kendi kendini yargılaması anlamına gelmektedir. Öz-yeterlik inançları, bireylerin kendileri üzerinde düşünme ve davranışlarını kişisel amaç ve standartlarına göre düzenleme eğilimi sağlamaktadır (Bandura, 1997). İnsanların yeteneklerine ilişkin inançlarının eylemlerini nasıl etkilediğini açıklamak amacıyla öz-yeterlik kavramından bahseden Bandura (1977) bireylerin eylemlerini değerlendirmek için standartlar oluşturarak davranışlarını kontrol etmelerini ve düzenlemelerini önermektedir. İnsanların davranışlarını düzenlemelerinin düşünce ve eylemlerine yansıtacağını ifade eden Bandura (2000), bireyin öz-yeterlik inançlarının bilişsel, motivasyonel, duygusal ve karar verme süreçlerini etkilediğini öne sürmektedir.

Genellikle güven kelimesi ile birbirinin yerine kullanılan öz-yeterlik kavramı, bir kişinin belirli bir davranış başarılı bir şekilde yerine getirebileceğine dair olan inancı olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1977). Güven, belirli bir inancın gücünü ifade ediyor olsa da Bandura tarafından tanımlanan öz-yeterlik yapısı, bireyin belirli bir faaliyeti başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğine olan inancının yanında bu inancın gücüyle de ilgilidir (Bandura, 1997). Bu nedenle öz-yeterlik inancının ebeveynlik, eş, mesleki gibi belirli işlevsellik alanlarına bağlı olduğu ifade edilmektedir (Bandura, 2000). Ebeveyn öz-yeterliğinin, ebeveynlik uygulamaları ve ebeveyn uyumu yoluyla çocukların davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilediği görülmüştür (Jones and Prinz, 2005). Ebeveyn öz-yeterliği, çocuk ve aile işleyişiyle ilgili potansiyel olarak önemli bir bilişsel yapıdır ve genel olarak bakıcıların başarılı bir şekilde ebeveynlik yapma yetenekleri hakkında sahip oldukları beklenti olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1982; Cervone, 2000).

Bandura ailelerin, toplulukların, örgütlerin ve sosyal kurumların gücünün insanların sorunları çözebileceklerine ve yaşamlarını iyileştirebileceklerine olan inançlarına yani kolektif öz-yeterlik duygusuna bağlı olduğunu savunmaktadır (Bandura, 1997; Caprara et al., 1999; Caprara et al., 2001; Fernández Ballesteros et al., 2002). Kolektif öz-yeterliğin sadece farklı bireylerin öz-yeterlik inançlarının toplamı olmadığını ifade eden (Pepe et al., 2008), koordine edici ve etkileşimli

dinamiklerin ürünü olan, ortaya çıkan grup düzeyinde bir nitelik olduğunu belirtmektedir. Kolektif yeterlik kavramının kökleri öz yeterlik kavramlarına dayanmaktadır, ancak bunlar teorik olarak farklı yapılardır ve grup performansı için farklı etkileri vardır (Feltz and Lirgg, 1998). Öz-yeterlik, bireylerin kendileri hakkında sahip oldukları inançları ifade ederken, kolektif yeterlik, grup üyelerinin grubun kapasiteleri hakkındaki algılarını ifade eder (Tasa and Whyte, 2005).

Spesifik olarak, kolektif aile öz-yeterliği, üyelerin, birbirlerinin gelişimini ve iyi oluşunu artırmak, aile dışı sistemlerle faydalı bağları sürdürmek ve zorluklara karşı direnç göstermek için ailelerinin birlikte çalışma yeteneklerine olan inançları olarak tanımlanmaktadır (Bandura et al., 2011). Sosyal bilişsel kuramda aile, bireye dış dünya üzerinde kontrol sağlama becerisine sahip önemli deneyimler sağlayan ilk bağlamdır, bu nedenle ebeveynlerden alınan geri bildirimler, çocuklara etkili bir şekilde nasıl davranacaklarını bilme yetenekleri hakkında yararlı bilgiler sağlar. (Alonso and Román, 2005; Bandura, 1997; Villar Torres et al., 2003). Yapılan araştırmalar aile öz-yeterliği ile aile memnuniyeti, açık iletişim, ebeveyn tutumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir (Bandura et al., 2011; Caprara et al., 2004). Aynı zamanda araştırmalar, bireysel ve aile refahının koruyucu faktörü olarak öz-yeterliğin rolünü göstermektedir (Caprara et al., 1999; Caprara et al., 2001; Caprara et al., 2004; Caprara et al., 2005).

Toplumun en küçük yapıtaşı olarak ifade edilen aile, insan hayatı üzerinde oldukça önemli bir yere sahiptir (Öztürk, 2017). Anne, baba ve çocukların bir araya gelerek oluşturduğu aile sisteminin yasalarla belirlenen görevleri dışında, geleneklerle belirlenmiş çok sayıda işlevi olduğu belirtilmektedir (Yörükoğlu, 2002). Bu nedenle aile içerisinde tüm bireyler formal ya da informal yollarla çocuk üzerinde etkili olmaktadır. Çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişme süreci geçirmesinde anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004).

Aile iklimi, aile içerisinde yer alan üyeler arasındaki etkileşim ve iletişim şekilleri sonucunda oluşan olumlu ya da olumsuz iyilik hali olarak ifade edilmektedir (Cantero-García and Alonso-Tapia, 2017). Aile ikliminin, ebeveynler ve bakıcılarla ilişkiler yoluyla dünya deneyiminden yararlanan çocuk ve ergenlerin bilişsel, duygusal, davranışsal, sosyal ve fiziksel gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Shonkoff, 2010). Ebeveynlerin çocukların temel ihtiyaçlarını

giderme, bakım sağlama ve etkili iletişim becerilerinden yoksun olması çocukların kendilerini geliştirmelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Turner et al., 2012).

Aile ikliminin ebeveyn tutumları tarafından düzenlenebileceğini ifade eden Uniyal ve Beena (1982) duygusal iklim yaratılmasının çocukların biliş ve duygulanımlarının gelişimine katkı sağlayacağını belirtmektedir. Aile iklimi, aile üyelerinin zihinsel ve fiziksel sağlığını da etkileyen aile ilişkilerine dayanmaktadır (Bookwala and Jacobs, 2004). Aile iklimi iki ana boyutu içermektedir. Bu boyutlardan ilki uyum, iletişim ve çatışma gibi daha çok ilişkiyle ilgili yönleri; ikinci boyut ise örgütlenme ya da kontrol gibi aile sistemiyle ilgili yönleri içermektedir (Maurice, 2004). Olumlu aile ikliminin çocuk ve ergenlerin iyi oluşunu artırdığı ve bireylerin intihar düşüncesi geliştirmelerine karşılık tampon görevi sağladığına yönelik araştırmaların olduğu görülmektedir (Becklas and Klocke, 2012; Lai and McBride-Chang, 2001; Rattay et al., 2012).

Ailenin özgün, neşeli, sevgi dolu, yaratıcı, üretken, sorumluluk sahibi insanların yetişeceği bir ortam olduğunu ifade eden Satir (2018a) ebeveynlik sorumluluğu almış kişilerin insan yaratıcısı olduğunu belirtmektedir. Aile, bireyin gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ancak bu etki her zaman olumlu olmayabilir (Öztürk, 2017). Satir (2018a)'e göre aileler, sağlıklı ve sağlıksız olarak ikiye ayrılmaktadır. Sağlıklı ailelerde bireyler hislerini ve duygularını birbirlerine kolayca söyleyebilmekte; hayal kırıklıkları, korkular, sevinçler gibi her şey hakkında konuşabilmektedir. Sağlıklı aileler plan yapabilmekte ve paniğe kapılmadan planlarına çözüm getirebilmektedir. Sağlıklı ailelerdeki her bir aile üyesinin kendileri hakkındaki sahip oldukları duygular ve fikirleri yani özdeğerleri yüksektir. Sağlıksız aile üyeleri arasında ise dostluk belirtisi yoktur ve aile ortamı sanki bir görevi yerine getirmek için bir araya gelmiş bireylerden oluşuyor gibi gözükmemektedir. Sağlıksız aileler, problem düzeyi yüksek olan bireyler yetiştirmekte ve böylece özdeğerin düşmesine sebep olarak suçun, akıl hastalıklarının, alkolizmin ve diğer pek çok sosyal sorunun artmasına neden olabilmektedir (Satir, 2018a).

Bugün hala kullanılmakta olan temel çağdaş terapötik stratejiler geliştirmiş olan Virginia Satir bireyin, aile sisteminin etkisiyle beslenen veya engellenen, anlamlı kişisel gelişim elde etme konusunda tamamen yetenekli olduğunu düşünmüştür (Satir, 2018a; Satir and Baldwin, 1983; Smith, 2002). Değişim, yeni bilgiler edinmeye, yeni şeylerin farkına varmaya ve yeni bilinç biçimleri kazanmaya

dayanmaktadır. Değişime bakarken, değişim hakkındaki inançları, algıları genişletmenin ve değişimin günlük yaşamdaki rolünü takdir etmenin önemli olduğu ifade edilmektedir (Sayles, 2002). Psikoterapi sürecine bakıldığında insan doğası ve insanların nasıl değiştiği hakkında temel varsayımların olduğu görülmektedir. Bu varsayımların insanların nasıl ve neden değiştiği üzerinde derin etkisi olduğu ifade edilmektedir. Virginia Satir'in değişim süreci, insana benlik saygısını artırarak sorumluluk sağlayan ve bireyin hem kendisiyle hem de başkalarıyla uyumlu olmaya doğru yönlendiren seçimler yapmalarında yardımcı olmanın bir yolu olarak belirtilmektedir (Sayles, 2002).

Psikoterapi uygulamalarında dönüşüm kelimesi, davranışla ilişkili düşünce ve duygularda kalıcı değişiklik olarak ifade edilmektedir (Brubacher, 2006). Dönüşümsel değişim sürecinde amacın davranışı ortadan kaldırmak değil, değiştirmek ve dönüştürmek olduğunu ifade Satir vd. (1991), insan hayatında bir şey ortadan kaldırıldığında bunun fiziksel ve duygusal maliyetinin çok yüksek olduğunu ve bunun da çoğunlukla bir önceki başa çıkma düzeyine geri dönülmesine neden olduğunu belirtmektedir. Değişime dönüşümsel mercekten bakarak, insanların kendilerini keşfetmelerine, farkındalık oluşturmalarına ve hayatta kalma duruşlarını o anda gerçekleri söylemenin daha uyumlu yollarına dönüştürmelerine yardımcı olunmaktadır (Satir et al., 1991).

Benliğin bütünlüğü veya kişisel bütünlük, bireyin psikolojik iyi oluşu ve kişilerarası ilişkilerin uyumu için oldukça önemi bir yere sahiptir (Lau et al., 2019). Satir (2018a), bir aile üyesindeki işlev bozukluğunun diğer aile üyelerinde işlev bozukluğuna neden olabileceğini düşünmektedir. Benlik saygısı, öz güven ve öz kontrol düzeylerinde azalmanın kaynaklanan en yaygın iç psişik sorunlar olan depresyon ve kaygı, aile üyelerinin etkin bir şekilde işlev görmesini engelleyebilmekte ve aile sağlığına zarar verebilmektedir (Lima Rodriguez et al., 2012; MacKinnon et al., 2016). Benlik saygısı, öz güven ve öz kontrol becerilerindeki azalmanın ailedeki iç psişik ve kişilerarası çatışmaların altında yatan nedenler olabileceği göz önüne alındığında, Satir büyüme modeli bu potansiyel durumlarla mücadele etmek için uygun bir aile terapisi olarak görülmektedir (Simon, 2002). Satir Büyüme Modeli (SGM-Satir Growth Model), bireylerin iç psişik ve kişilerarası etkileri olan daha tutarlı ve sağlıklı bir benlik duygusu elde etmelerine yardımcı olan benliğin dönüşümüne vurgu yapmaktadır (Lee, 2002).

Satir'in terapisi, sahip olunan örtük aile kurallarını ve kişinin kendisine ve aile üyelerine dayatılan beklentileri etkileyebilecek farklı içsel değerleri, algıları ve inançları sorgulamakta ve dönüştürmektedir (Satir et al., 1991). Kişinin kendini anlayarak ve kendisiyle yeniden bağ kurarak, aile üyeleriyle daha olumlu bir şekilde etkileşimde bulunabileceğine inanılmaktadır. Bu nedenle, öz dönüşüm süreci, işlevsiz bir ailenin sunduğu semptomların hafifletilmesine kıyasla birincil öneme sahip olmaktadır (Rasheed et al., 2011). Ayrıca Satir'in terapisi, bireyin duygularının aile iletişimindeki önemini vurgulamaktadır. Olumlu duygulanımın aile doyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişki oluşturduğu, olumsuz duygulanımın ise ruh sağlığı problemleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Carruth et al., 1997; Goldberg et al., 2009).

Öz-yeterlik inançları yüksek olan bireylerin aile işlevleri açısından daha sağlıklı oldukları ve ailedeki duygusal iklimin bireylerin iyi oluşları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (İkiz ve Yörük, 2013; Kendall, 2018). Genel olarak değerlendirildiğinde aile öz-yeterliği, aile iklimi ve algılanan öz dönüşüm kavramlarının aile içi dinamikler üzerinde etkili olabileceği ifade edilebilir. Bu sebeple aile iklimi, aile öz-yeterliği ve algılanan öz dönüşüm kavramlarının birlikte ele alınmasının hem ilgili literatüre katkı sağlayacağı hem de aile psikolojik danışmanlığı açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünü incelemektir.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolü nedir?

1.2.1. Alt Problemler

1. Çocuk öz-yeterliği aile iklimini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
2. Kolektif aile öz-yeterliği aile iklimini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
3. Çocuk öz-yeterliği algılanan öz dönüşümü anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
4. Kolektif aile öz-yeterliği algılanan öz dönüşümü anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
5. Algılanan öz dönüşüm aile iklimini anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

6. Çocuk öz-yeterliğı ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı etkisi var mıdır?
7. Kolektif aile öz-yeterliğı ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı etkisi var mıdır?

1.2.2. Denenceler

1. Çocuk öz-yeterliğı aile iklimini anlamlı şekilde yordamaktadır.
2. Kolektif aile öz-yeterliğı aile iklimini anlamlı şekilde yordamaktadır.
3. Çocuk öz-yeterliğı algılanan öz dönüşümü anlamlı şekilde yordamaktadır.
4. Kolektif aile öz-yeterliğı algılanan öz dönüşümü anlamlı şekilde yordamaktadır.
5. Algılanan öz dönüşüm aile iklimini anlamlı şekilde yordamaktadır.
6. Çocuk öz-yeterliğı ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi vardır.
7. Kolektif aile öz-yeterliğı ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi vardır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Virginia Satir, aile terapisinin öncüsüdür ve bugün hala kullanılmakta olan temel çağdaş terapötik stratejileri geliştirmiştir. Satir (2018a), dünyada barışı tesis etmek için önce ailede barışın tesis edilmesi, birey ve aile ile işe başlanması gerektiğini ifade etmektedir. Aile üyeleri arasındaki ilişkileri ve aile içindeki sosyal etkileşimleri kapsayan aile iklimi kavramı (van Steijn et al., 2015), ailenin işleyişini ve işleyişteki niteliğı belirlemektedir (Björnberg and Nicholson, 2007). Çocuklar aile ikliminden etkilenmekte ve aile iklimi bireyleri yetişkinliğe kadar etkilemeye devam etmektedir (Givertz and Segrin, 2014; Jozefiak and Wallander, 2016). Aile iklimi çocukların öz-yeterlik algıları da dahil olmak üzere kendileri hakkındaki inançlarını belirleyebilmektedir (Bandura, 1994; Stubbs and Maynard, 2017). Bandura (1997), öz-yeterlik kavramını, bireyin belirli görev ve sorumlulukları karşılamak için bir eylem planı izleme konusundaki kendi yeteneklerine olan inancı olarak açıklamaktadır. Aile performansı yalnızca aile üyelerinin beceri ve çabalarından değil, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin doğasından ve iş birliğinden etkilenmektedir (Cannon-Bowers and Salas, 2001). Sağlıklı bir aile iklimi oluşturulmasında, aile

bireylerinin ve bir bütün olarak ailenin öz-yeterlik düzeyleri büyük önem taşımaktadır. Aile hayatının ve aile ilişkilerinin önemini göstermeyi amaçlayan bu çalışmada Satir tarafından geliştirilen dönüşümsel sistemik terapiye dayanan bir kavram olan öz dönüşüm kavramı, aile öz-yeterliği ve aile iklimi ile birlikte ele alınmaktadır.

Günümüz ailelerinin temel sorunlarından biri aile ikliminin sağlıklı bir şekilde kurulamamasıdır. Çoğu ailede aile bireyleri arasındaki iletişim problemlerinden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. İletişim problemlerinin nedenlerini anlayabilmek ve iletişim süreçlerini iyileştirmek için yapılmış ve yapılacak olan çalışmalar, toplumun en temel sosyal yapısı olan ailenin korunması açısından büyük öneme sahiptir. Bireyin büyüme sürecini nasıl geçirdiğinin onun nasıl bir birey olacağını belirlediği ve sosyalleşme sürecinin temelinde bireyin içinde bulunduğu ailenin rolünün büyük olduğu bilinmektedir (Erikson, 1950). Aile, psikolojik gelişim ve davranışlar açısından bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Satir (2018a), sağlıklı ve işlevsel ailelerde her bir aile üyesinin özdeğerinin yüksek, değişimlere ve yeni bilgilere açık olduğunu, kendilerine ve diğerlerine karşı dürüst ve açık bir iletişim kurduklarını ifade etmektedir. Aile iklimi çocuklar üzerinde çocukların gelişimi süresince anlamlı bir etkiye sahip olmakta ve aile iletişimi aile ikliminin en etkili yönlerinden birisini oluşturmaktadır (Koerner and Schrod, 2014; Olson, 2000).

Aile içinde üyeler eş, ebeveyn ve kardeş alt sistemleri içinde farklı rol ve sorumluluklara sahiptir (Caprara et al., 2004). Rol ve sorumluluklarını sağlıklı şekilde yerine getiren aile üyeleri, birbirlerinin gelişimini ve iyi oluşunu artırmak amacıyla çaba göstermektedir. Bandura (2006), öz-yeterlik inançlarının aile fonksiyonlarını etkilediğini ve aile ilişkilerinin sağlıklı şekilde ilerleyebilmesi için ailelerin yeterliklerine odaklanılması gerektiğini belirtmektedir.

Ailenin hem birey hem de toplum için oldukça önemli olduğunu ifade eden Kağıtçıbaşı (2010), bireylerin aile içinde güven duyma, sevgi görme, yakın ilişki kurma gibi pek çok ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmektedir. Satir (2018a), aileden pek çok davranışı öğrendiğimizi ve geçmiş öğretilerin geleceğe dair bakış açımızı etkilediğini söylemektedir. Şimdiye dair algı ve deneyimleri değiştirmek ve dönüştürmek sağlıklı bir gelecek için önemlidir. Bu noktada algılanan öz dönüşüm kavramı karşımıza çıkmaktadır. Öz dönüşüm, davranışlarda ve bununla ilgili duygu

ve düşüncelerdeki değişikliği ifade etmektedir (Brubacher, 2006). Satir, bireylerin çocukluğuna dönmekte ve olayları nasıl yorumlamayı öğrendiklerine bakarak bireylerin hayatlarını olumsuz yönde etkileyen durumlarla ilgili farkındalık oluşturup o davranışları değiştirip dönüştürmelerine yardımcı olmaktadır (Lee, 2001; Taylor, 2002).

Algılanan öz dönüşüm kavramı ile ilgili yapılmış çalışmalara literatürde rastlamak mümkün olmakla birlikte, bu konuda yapılmış Türkçe araştırmaların sayısının çok sınırlı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle araştırmanın amacının ilgili literatüre katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca bu araştırma, öz dönüşümle ilgili sınırlı çalışmalar olması sebebiyle, bundan sonra öz dönüşüm kavramıyla ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için aile iklimi ve aile öz-yeterliği kavramları ile birlikte bir perspektif sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmacıların ebeveynlerin çocuk yetiştirme yeterliğine odaklandığı görülmektedir (Ardelt and Eccles, 2001; Bandura, 1997). Bu araştırma kapsamında çocuk ve kolektif aile öz-yeterliğinin aile dinamiklerini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Aynı zamanda aile öz-yeterliği, aile iklimi ve algılanan öz dönüşüm kavramları arasındaki ilişkiyel yapı ortaya konulmuştur. Bu kapsamda araştırmada ileri sürülen model, algılanan öz dönüşümü açıklayıcı nitelikte olan ilk çalışma olma özelliğine sahiptir. Aile iklimi, aile öz-yeterliği ve öz dönüşüm kavramları arasındaki ilişkileri anlamamanın psikolojik danışma süreçlerinde danışanlar ve psikolojik danışmanlar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Özellikle ülkemizde aile bağlarına verilen önem ve kişiliğin ilk tohumlarının atıldığı aile ortamının bireyin yaşamında oldukça önemli olduğu göz önüne alındığında bu çalışmanın son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda çalışmanın aile işlevselliğini ortaya koyması, aile dinamiklerinin anlaşılması ve olumlu aile ikliminin bireyler üzerinde önemli bir etkisi olduğunun anlaşılması açısından aile araştırmacılarına ve bu alanda çalışan bireylere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Kullanılan ölçme araçları araştırmanın amaçlarına hizmet edecek yapıya sahiptir.
2. Araştırma gruplarında yer alan öğrenciler çalışmalara gönüllü katılmışlardır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2021-2022 akademik yılında Ordu Üniversitesi ve Giresun Üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma sürecinde elde edilen veriler kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Öz-yeterlik: Bireyin belirli görev ve sorumlulukları karşılamak için bir eylem planı izleme konusundaki kendi yeteneklerine olan inancını yansıtmaktadır (Bandura, 1997).

Aile Öz-yeterliği: Aile içinde yer alan bireylerin, birbirlerinin gelişimini ve iyi oluşunu artırmak, aile dışı sistemlerle faydalı bağları sürdürmek ve zorluklara karşı direnç göstermek için ailelerinin birlikte çalışma yeteneklerine olan inançları olarak tanımlanmaktadır (Bandura et al., 2011).

Aile İklimi: Aile içerisinde yer alan üyeler arasındaki etkileşim ve iletişim şekilleri sonucunda oluşan olumlu ya da olumsuz durum olarak ifade edilmektedir (Cantero-García and Alonso-Tapia, 2017).

Öz Dönüşüm: Davranışta ve bununla ilgili düşüncelerde, duygularda, motivasyonlarda ve bedensel tepkilerde kalıcı değişiklikler olarak tanımlanmaktadır (Brubacher, 2006).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL YAPISI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Araştırmanın Kuramsal Yapısı

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan kuramsal yapılar öz-yeterlik, aile öz-yeterliği, aile iklimi, Satir dönüşümsel sistemik terapi, öz dönüşüm başlıkları altında ayrıntılı olarak sunulmuştur. Ayrıca, bu bölümde ifade edilen kuramsal yapılar ile ilgili yapılmış olan betimsel ve ampirik çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1.1. Öz-Yeterlik

Bireyler kendi eylemleri ile arzu ettikleri sonucu elde edebileceklerine inanmadığı sürece yeteneklerinin ötesinde olduklarını düşündükleri faaliyetlere adım atmamaktadır. Çevresel talepleri yönetme yeteneklerinden ne kadar emin olurlarsa, fırsatlardan yararlanma, yeteneklerini geliştirme ve arzu edilen başarıları gerçekleştirme olasılıkları da artmaktadır (Caprara et al., 2004). Akademik, sağlık, örgütsel ve sosyopolitik alanlar dahil olmak üzere çeşitli alanlarda öz-yeterlik inançlarının yaygın etkisi olduğu ifade edilmektedir (Bandura, 1997).

Albert Bandura'nın öncülük ettiği çalışmalar sonucunda ortaya çıkan sosyal bilişsel kuram, bireylerin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmelerini ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi başardıkları süreci incelemektedir (Bandura et al., 1996). Sosyal bilişsel kurama göre öz-yeterlik, insan davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Bandura, 2001). Öz-yeterlik, bireyin kendi yeteneklerine ilişkin inancı olarak ifade edilmektedir (Schnell et al., 2015). Öz-yeterlik kavramı, bireyin neyi yapabileceğini bilmesi ve kendisine inanmasıdır (Bandura, 2001). Yüksek öz-yeterliğe sahip olan bireyler zor durumlarla karşı karşıya kaldıklarında ne yapmaları gerektiğini bilirler ve kendilerinden emin bir şekilde hareket ederler. Ne istediklerinin, hedeflerinin ve nasıl ilerleyebileceklerinin farkındadırlar. Düşük öz-yeterliğe sahip olan bireyler ise kaygılı bir yapıya sahiptirler ve olayları olduğundan zor bir duruma sokarak strese girerler (Pajares, 2003).

Bandura'ya göre (2000), bireylerin öz-yeterlik inancı davranışı doğrudan etkilemekte ve bireyin gelişiminde, yeniliklere uyum sağlamasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Öz-yeterlik inançları, bireylerin kendileri üzerine düşünme ve davranışlarını kişisel amaç ve standartlara göre düzenleme fırsatı vermektedir (Caprara et al., 2004). Bu inançlar bireylerin amaçlarına ulaşmalarını olumlu yönde etkilerken, zor durumlarla karşı karşıya kaldıklarında baş edebilme gücü

sağlamaktadır. Bireyler gerçekleştirmeleri gereken bir göreve yönelik gerekli yetenek ve beceriye sahip olduklarını düşündüklerinde bu göreve karşı daha istekli olmakta ve yapılması gereken davranışları yansıtmaktadır (Zimmerman, 2000).

2.1.1.1. Öz-Yeterlik Kaynakları

Bandura (1986), bireyin öz-yeterlik inancının birbiriyle ilişkili dört temel kaynaktan elde edilen bilgilere dayandığını ifade etmektedir. Bunlar; (1) tamamlanmış başarılı performanslar, (2) dolaylı yaşantılar, (3) sözel ikna ve (4) fizyolojik ve duygusal durumlarıdır.

2.1.1.1.1. Tamamlanmış Başarılı Performanslar

Geçmişteki başarılı performanslar bireylerin kendi performanslarına ve deneyimlerine dayandıkları için en etkili bilgi kaynağı olarak gösterilmektedir. Başarılı deneyimler bireyin öz-yeterlik algısının artmasını sağlarken, üst üste yaşanan başarısızlıklar öz-yeterlik algısının gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada bireyin nasıl bir deneyime sahip olduğunun önemli olduğunu ifade eden Bandura (1994), daha önce yaşanan başarıların sonucunda bireyin kendisiyle ilgili olumlu bir öz-yeterlik algısı geliştireceğini ve elde ettiğini bu başarıyı yine elde etme beklentisi içinde olacağını belirtmektedir. Ancak birey tüm çabasını sergilediği halde herhangi bir sorun veya engel ile karşılaşp başarısız olduğunda bu durum öz-yeterlik algısını düşürecektir. Yüksek öz-yeterlik algısına sahip olan bireyler herhangi bir engel veya problem durumuyla karşılaştıklarında çözüm yolu bulmada başarılı olacaklardır (Bandura, 1977, 1986).

2.1.1.1.2. Dolaylı Yaşantılar

Bireyler öz-yeterlikleri ile ilgili birçok yargılarını dolaylı yaşantılardan edinmekte ve bireyin kendi deneyimleri kadar etkili olmasa da dolaylı yaşantılar, öz-yeterlik algısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin çoğunlukla kendisiyle benzer özelliklere sahip başkalarının davranışlarını gözlemleme eğiliminde olduğunu ifade eden Bandura (1986), başarılı performansların gözlemlenmesinin güçlü bir öz-yeterlik algısının oluşmasına, başarısız performansların ise bireyin öz-yeterlik algısının olumsuz yönde etkilenmesine neden olabileceğini belirtmektedir.

2.1.1.1.3. Sözel İkna

Bireyin öz-yeterlik algısı diğer insanlar tarafından verilen sözlü değerlendirmelerden de etkilenmektedir. Diğer insanların bireyin başarılı olacağına ya da başarılı olamayacağına yönelik destekleyici ya da cesaret verici ifadeleri

bireyin öz-yeterlik beklentisi üzerinde etkili olmaktadır. Ancak bu şekilde elde edilen öz-yeterlik algısı, bireyin kendi deneyimleri sonucunda elde ettiği öz-yeterlik algısında daha zayıftır ve olumsuz yaşantılardan daha kolay etkilenebilmektedir (Bandura, 1986, 1994).

Sözel iknanın gerçekçi sınırlar içinde olmasının önemli olduğunu ifade eden Bandura (1977), gerçekçi olmayan bir şekilde yapılan sözlü değerlendirmelerin, bireyin başarısızlık yaşaması durumunda öz-yeterlik inancını düşürebildiğini belirtmektedir. Bilgi kaynağına olan inancın yüksekliği, değişim yönündeki davranışların yerine getirilmesinde ve öz-yeterlik inancının artmasında etkili olmaktadır (Bandura, 1986).

2.1.1.1.4. Fizyolojik ve Duygusal Durum

Fizyolojik ve duygusal durumlar bireyin öz-yeterlik algısı üzerinde etkili olabilmektedir. Olumlu koşullar ve olumlu psikolojik durum öz-yeterliği artırırken, olumsuz koşullar ve stresli durumlar bireyin öz-yeterlik algısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İnsanlar stresli durumlarda, korku ya da kaygı yaşadıklarında bedenlerindeki tepkiyi yetersizlik olarak değerlendirebilmekte ve bu durum algılanan öz-yeterliği olumsuz yönde etkilemektedir. Olumsuz koşulları ve işlevsel olmayan inançları değiştirerek kaygının azaltılması sağlanabilir ve gevşeme egzersizleri ile bireyin öz-yeterlik algısı üzerine olumlu değerlendirme yapmasına yardımcı olunabilir (Bandura, 1986, 1995).

2.1.1.2. Aile Öz-Yeterliği

İnsanlar yeteneklerini aştığını düşündükleri faaliyetlerden kaçınırken yapabileceklerini düşündükleri görev ve sorumlulukları üstlenme davranışı sergilemektedir. Davranışlarımızı etkileyen en önemli faktörlerden birisi çevrenin talep ve beklentileri ile baş etme potansiyeline ilişkin algımızdır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2020). Sosyal bilişsel kuram karşılıklı belirleyicilik ilkesine göre insan davranışının çevre, davranış ve kişi olmak üzere üç değişkenin etkileşiminin bir sonucu olduğunu açıklamaktadır (Bandura, 1977). Sosyal bilişsel teori için bireylerin bir işi yapabileceklerine dair inancı anlamına gelen öz-yeterlik, temel bir kavramdır (Bandura, 2001).

Öz-yeterliğin en güçlü yanı, bireylerin kendilerine uygun hedefler belirlemeleri, hedeflerine ulaşmada kararlı olmaları ve zorluklar karşısında pes etmeyerek mücadele etmeleridir (Bandura, 1997; Schunk, 2012). Öz yeterlik, yeterli

başarıya ulaşmada ve zorluklarla baş etmede en güçlü motivasyonel kaynaktır (Bandura and Schunk, 1981; Heslin and Klehe, 2006). Öz-yeterlik, insanların gelecekteki yaşamlarında gösterdikleri çaba ve başarılarının yanı sıra istikrar ve stratejik faaliyetlerin en güçlü belirleyicisidir. Özellikle güçlü öz-yeterlik algısına sahip bireyler, daha fazla örgütsel hedefler belirlemekte ve böylece performans düzeylerini artırmakta veya harekete geçirmektedir (Heslin and Klehe, 2006; Wood and Bandura, 1989).

Öz-yeterlik, bireyin belirli görev ve sorumlulukları karşılamak için bir eylem planı izleme konusundaki kendi yeteneklerine olan inancını yansıtmaktadır (Bandura, 1997). Çok sayıda çalışmanın, özellikle bireysel görevlerle ilgili olarak iş organizasyonlarında öz-yeterliğin öncüllerini ve davranışsal sonuçlarını incelediği göze çarpmaktadır (Bandura, 1997; Gist and Mitchell, 1992; Locke and Latham, 2002; Stajkovic and Luthans, 1998). Bu durumda grup performansının yalnızca bireylerin yeteneklerinden ve çabalarından değil, grup üyeleri arasındaki ilişkilerinin doğasından ve iş birliği gibi grup süreçlerinden etkilendiği görülmektedir (Cannon-Bowers and Salas, 2001).

Takım üyeleri arasında yüksek düzeyde etkileşim gerektiren görevler üzerinde çalışırken, bireysel öz-yeterlik algıları grup performansını açıklamak için yeterli olmadığı ifade edilmekte; bu algıların üyelerin takım performansı için çok önemli olan takım süreçleri hakkındaki yargılarını yansıtmadığı düşünülmektedir (Shamir, 1990; Weldon and Weingart, 1993). Odak noktası bireysel yeterlikten grup yeterliğine geçtiğinde, yeterliğin anlamı değişmektedir. Bu nedenle kolektif yeterlik, bireysel düzeyde öz-yeterlik kavramına grup düzeyinde anlamlı bir paralel olarak öne sürülmüştür. Bu değişiklik iki aşamada gerçekleşmektedir (Chan, 1998). İlk olarak bireyler ekip etkinliğini değerlendirirken referanslarını bireyden grup düzeyine kaydırmaktadır. İkinci olarak tüm ekip üyeleri arasındaki anlaşma, grup düzeyine geçmektedir. Bu nedenle kolektif yeterlik, grup üyelerinin belirli bir görevde belirli düzeyde kazanımlar üretmek için gereken motivasyonu, bilişsel kaynakları ve eylem planlarını harekete geçirme yeteneklerine ilişkin ortak inançları yansıtmaktadır (Gibson, 2003). Kolektif yeterlik, insanların grup olarak ne yapmayı seçtiklerini, grubun amaçları için ne kadar çaba harcadıklarını ve çabaları sonuç vermediğinde ne kadar mücadele ettiklerini belirlemektedir (Bandura, 1997).

Kolektif yeterlik etkilerinin en temel görüldüğü grup olan aile içinde üyeler; eş, ebeveyn ve kardeş alt sistemleri içinde farklı rol ve sorumluluklarını yerine

getirmektedir (Caprara et al., 2004). Kolektif aile öz-yeterliği, aile üyelerinin birbirlerinin gelişimi ve iyi-oluşunu arttırmak amacıyla çaba göstermesi, ailenin problem durumlarına karşı direnç göstermesi ve bu grup etkileşiminin niteliğinde önemli bir rol oynamaktadır (Bingöl ve Kalkan, 2018).

Sosyal bilişsel teori, aile ilişkilerinin ve aile yaşamının sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için ailelerin algılanan yeterliğine önem vermektedir (Bandura, 1997, 2006). Aile, bağımsız olarak faaliyet gösteren bir üyeler topluluğu olmaktan çok, birbirine bağılı ilişkilere sahip çok düzeyli bir sosyal sistem olarak faaliyet göstermektedir. Hem ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki hem de eş ilişkisi, kolektif olarak işlev göstermektedir (Cigoli and Scabini, 2006).

Algılanan ebeveyn yeterliği, ebeveynliğin çoklu taleplerini yönetmede kilit bir rol oynamaktadır (Bandura, 1997). Henüz çocuğunu kucağına almadan önce bakım verme yeterliğine güçlü bir inancı olan anneler, ebeveynlik yetenekleri hakkında daha zayıf inançlara sahip olan annelere göre bebekleriyle daha yakın ilişkiler kurmakta, doğum sonrası ebeveynlik rollerine daha iyi uyum sağlamakta ve ebeveynlik rolü üzerinde daha az çatışma yaşamaktadır (Williams et al., 1987).

Güçlü bir ebeveyn yeterliği duygusu, çocukların gelişim süreçleri üzerinde önemli rol oynamaktadır (Bandura et al., 2011). Çocukların gelişim süreci üzerinde etkisi olduğunun bilincinde olan ebeveynler, çocuklarının potansiyelini geliştirecek şekilde bu inanca göre hareket etmektedir (Ardelt and Eccles, 2001). Bu noktada ebeveynler, çocuklarının sosyal ilişkilerine, akademik gelişimlerine, psikolojik iyi oluşlarına, kariyer gelişimlerine ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunmaktadırlar (Bandura et al., 1996, 2001). Ebeveyn-çocuk ilişkisi çift yönlü bir etkiyi içermektedir. Bu karşılıklı etkileşimde, çocukların akranlarını ve aile ilişkilerini yönetme konusundaki yeterliklerine olan inançları, aile yaşamlarını nasıl şekillendireceklerini etkilemektedir (Caprara et al., 2005; Caprara et al., 2002).

Aile sistemindeki ikili ilişkilerin diğeri ise eş ilişkisidir. Eş yeterliği, eşlerin açıkça iletişim kurma ve birbirlerine güvenme, karşılıklı destek sağlama, evlilik sürecinde yaşanan sorunları çözme, çocuk yetiştirme ve mali durumları yönetme konusundaki anlaşmazlıkları aşma konusunda algılanan yeteneklerine odaklanmaktadır. İlişkilerindeki zorluklara kendinden şüphe ile yaklaşan çiftler, problem çözme stratejilerinden çok kaçınmayı tercih etmektedir. Yaşanan problemlerin çözüme kavuşturulamaması ilişki doyumunun ve çift uyumunun düşmesine yol açabilmektedir (Bandura et al., 2011; Özer, 1995).

Aile, birbirine bağılı bir sistemdir. Algılanan kolektif aile yeterliğı, üyelerin, birbirlerinin gelişimini ve iyi oluşlarını desteklemek, aile dışı sistemlerle faydalı bağları sürdürmek ve zorluklara karşı direnç göstermek için ailelerinin yeteneklerine olan inançları olarak tanımlanmaktadır (Bandura et al., 2011). Ailenin temel bir sosyal sistem olduğu ve algılanan kolektif yeterliğin grup işleyişinin kalitesinde etkili bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Stajkovic et al., 2009).

Karşılıklı kabul ve açık iletişime dayalı aile ilişkileri, bireylerin stres faktörleri ile mücadele etmesine ve yetişkinliğe geçiş sürecinde artan bağımsızlıklarını ve bireyselleşmelerini kontrol etmelerine yardımcı olmaktadır (Scabini et al., 2006). Açık bir iletişim atmosferinde bireyler, aile dışı bağlamlarda sosyal yaşamlarında karşılaştıkları endişeler, faaliyetler ve ikilemler hakkında ebeveynlerine güvenme eğilimi göstermektedir (Bandura et al., 2011). Bu noktada ebeveynlerin rehberlik ve destek sağlaması doğabilecek sorunların belirlenmesine olanak tanımaktadır. Açık ebeveyn iletişimi ve destekleyici rehberlik, zararlı etkileri olabilecek faaliyetlere yoğun katılıma karşı sosyal güvence sağlamaktadır (Dishion and McMahon, 1998; Robins and Rutter, 1990). Algılanan ebeveynlik, eş ve kolektif yeterliğe sahip ailelerin, çocuklarıyla iletişim kurmada ve ev dışındaki etkinliklerini samimi bir şekilde açıklamaya elverişli bir atmosfer yaratmada başarılı oldukları görülmektedir (Bandura et al., 2011).

2.1.2. Aile İklimi

Büyüme ve gelişme döneminde bireyler sosyalleşmenin bir sonucu olarak farklı kültürel bağlamlarla etkileşim içerisinde bulunmaktadır (Gönül vd., 2018). Birey, bulunduğu çevreden etkilendiğı gibi çevresini de etkilemekte ve dönüştürmektedir (Bronfenbrenner, 2000). Bireyin etkileşim halinde olduğu ve yaşamının şekillenmesinde en önemli faktör olarak görülen aile sistemi, psikolojik, ekonomik, fiziksel, sosyal, duygusal çok sayıda faktör içermektedir. Aile, kendini oluşturan bireylere koruma-kollama, bir arada tutma gibi işlevler sunarken, aynı zamanda her bir aile üyesinin gelişimini de desteklemektedir (Burr et al., 1979; Strong et al., 2008).

Ailenin gelişimsel süreçler üzerindeki etkisini araştıran çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Steinberg et al., 2012). Bağlanma ve benlik kuramlarında ailenin bireylerin gelişim süreçleri üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Bağlanma kuramı, insanların kendileri için önemli olan başkalarıyla güçlü duygusal bağlar kurma eğilimleri ve çocuk ile ergen arasındaki bağın, çocuğun güvenlik hissi ve psikolojik

gelişimi üzerinde önemli etkisi olduğunu ifade etmektedir (Bowlby, 1973). Özerk-ilişkisel benlik modeline göre ise aile, toplum ve sosyalleşme arasında bir köprü görevi görmekte ve bireyi anlamak için ilk olarak ailenin anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Aile dinamikleri, aile üyelerini yaşam boyu etkilemekte ve her bir aile üyesi bu etkileşim ve değişimde rol oynamaktadır. Bu bakış açısı aile danışmanlığı alanındaki aile sistem kuramları tarafından benimsenmektedir (Bowen, 1993). Bu kurama göre aile, her bir üyenin etkileşim ve iletişim yoluyla birbirine bağlandığı bir ağ olarak görülmektedir. Aileyi bir ağ olarak görmek, dikkati kişiden kişilerarası perspektife doğru kaydırmaktadır (Schneewind, 2010). Bu ağ içerisinde bireyleri anlamak için her bir aile üyesini tek tek ele almak yerine, aile dinamiklerini farklı bağlamları ve işlevleri ile ele almak gerekmektedir (Goldenberg and Goldenberg, 2012).

Aile iklimi, aile üyelerinin içinde bulunduğu psikolojik atmosfer olarak tanımlanmaktadır (Gönül vd., 2018). Aile iklimi, aile üyeleri arasındaki etkileşim süreçlerinden oluşmakta ve aile sistemindeki değişimi bütünleştirmek ve düzenlemek için önemli görülmektedir (Björnberg and Nicholson, 2007). Bir aile, olumlu bir aile iklimi geliştirdiği halde çatışma durumlarıyla karşı karşıya kalabilir ancak çatışmanın etkileri daha az zararlı olmaktadır. Olumlu bir aile ikliminin olduğu yerde, her aile üyesi, tutum ve algılarının başkaları tarafından saygı duyulacağını bilmenin güvencesine sahip olduğundan, çatışmalar açıkça ifade edilebilir ve dikkatle ele alınabilir (Nosé et al., 2017).

Aile iklimi, aile üyelerinin beklenmedik durumlarla nasıl başa çıktığı, birbirleriyle nasıl iletişim kurduğu, sürece yönelik nasıl karar verdiği ve yeni durumlara karşı nasıl uyum sağladığı gibi aile işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Björnberg and Nicholson, 2007). Olumlu bir aile iklimi, aile bağlılığı, uyum ve açık iletişimin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Aile bağlılığı, bir ailenin paylaştığı duygusal bağı yansıtmakta; uyum, bir ailenin değişimle başa çıkma yeteneği olarak ifade edilmektedir (Olson, 2000). İletişimin aile bağlılığı ve uyum üzerinde kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Nosé et al., 2017).

Aile bağlılığı, aile üyelerinin birbirleriyle olan duygusal bağı ve bir kişinin aile sisteminde deneyimlediği bireysel özerklik derecesi olarak tanımlanmaktadır (Danes et al., 2008). Uyum, bir ailenin karşılaştığı durumların yeni veya değiştirilmiş değerlendirmeleri açısından rollerini ve stratejilerini değiştirerek problemli bir durumla etkili bir şekilde başa çıkma yeteneği şeklinde ifade edilmektedir (Kossek et

al., 2001). Aile, değişen koşullara karşı dışsal olarak çevrenin taleplerine ve içsel olarak kendi üyelerinin ihtiyaçlarına son derece uyum sağlayan bir yapıya hizmet etmektedir (Vincent, 1966). Uyarlanabilir ve yaşayabilir bir ailenin, değişim ve devamlılığı dengelemesi, dış ve iç gereksinimler nedeniyle ortaya çıkan sorunları yönetmesi gerekmektedir (Danes et al., 2008). Açık iletişim, endişelerin içten bir şekilde ifade edilmesinin yanı sıra dinlemeyi de içeren düzenli, doğrudan ve etkileşimli bir diyalog olarak tanımlanmaktadır (Nosé et al., 2017). Açık iletişim becerilerini kullanmak, ailelerin gelişimsel veya durumsal talepleri karşılamak için aile bağlılıklarını ve uyum düzeylerini değiştirmelerini ve ayarlamalarını sağlamaktadır (Olson and Gorall, 2003).

2.1.2.1. Aile İklimi Bileşenleri

Björnberg ve Nicholson (2007) tarafından aile iklimi bileşenleri açık iletişim, uyumluluk, kuşaklar-arası otorite, kuşaklar-arası ilgi, duygusal uyum ve bilişsel uyum olmak üzere 6 başlık altında ele alınmaktadır. Aile iklimine yönelik araştırmanın Türkiye örnekleminde kuşaklar-arası otorite ve bilişsel uyum başlıkları aynı kalırken açık iletişim, uyumluluk, kuşaklar-arası ilgi ve duygusal uyum başlıkları aile içi ilişkisellik başlığı altında toplanmıştır (Gönül vd., 2018). Bu araştırma kapsamında aile iklimi bileşenleri 3 başlık altında incelenmiştir.

2.1.2.1.1. Kuşaklar-arası Otorite

Björnberg ve Niholson (2007) kuşaklar-arası otorite kavramını, yaşlı kuşağın otoritesinin sorgulanamaz olduğu, genç neslin yaşlı neslin isteklerine göre hareket ettiği ve yaşı büyük olan bireylerin kurallarının ve sözlerinin sorgulanamaz olduğu şeklinde tanımlamaktadır. Kuşaklar-arası otoriteye sahip olan ailelerin, aile içinde hiyerarşik yapının önemine vurgu yaptığı, daha katı yaklaşımlara ve kapalı aile sistemine sahip olduğu ifade edilmektedir (Björnberg and Nicholson, 2007; Gönül vd., 2018). Kuşaklararası otorite boyutu, aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum, açık iletişim, duygusal uyum ve uyumluluk özellikleriyle negatif ilişkiye sahiptir (Björnberg and Nicholson, 2007).

Aile sistemi içerisinde kuşaklar-arası otoritenin varlığı, otoriter ebeveyn tutumunu karşımıza çıkarmaktadır (Baumrind, 1971). Otoriter ebeveyn tutumuna sahip ailelerde aile içerisinde itaat ve ebeveyn denetimi göze çarpmakta ve arkadaşlık, kişisel meselelerle ilgili konularda görüş ayrılıkları ve çeşitli çatışmalar yaşanmaktadır (Smetana and Asquith, 1994). Otoriter ebeveyn tutumunun çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olduğunu ifade eden Thompson vd. (2003), bu tür

ailelerde iletişim becerilerinin zayıf olduğunun altını çizmektedir. Yapılan araştırmalar otoriter ebeveyn tutuma sahip bireylerin depresyon düzeylerinin yüksek, yaşam doyumlarının düşük olduğunu göstermektedir (Steinberg et al., 1994; Tunç ve Tezer, 2016). Otoriter ebeveyn tutumuna sahip aile ortamında büyüyen bireylerin itaat etme ve uyum gösterme konusunda başarılı oldukları ancak bu durumun düşük öz-yeterlikten kaynaklandığı ifade edilmektedir (Lau et al., 1990).

2.1.2.1.2. Bilişsel Uyum

Bilişsel uyum, aile üyelerinin birçok konu ve durum hakkında benzer bakış açılarına sahip olmasını göstermektedir. Bilişsel uyum düzeyi yüksek olan ailelerin tutumları, hayata karşı değerleri, zevkleri ve ilgi alanları birbirlerine yakındır ve paylaşacak çok sayıda ortak noktaları bulunmaktadır (Björnberg and Nicholson, 2007). Ailede her bir üyenin duygu, düşünce, davranış ve inançlarının benzer olması aile içi iletişimde ve bireysel uyumda önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır (Gönül vd., 2018).

Bilişsel uyum, aile üyelerinin görüşleri, değerleri, ilgi alanları ve zevkleri arasındaki benzerlik derecesini ölçen bir kavramdır (Cabrera-Suárez et al., 2014). Olumlu aile ikliminin sağlandığı ve aile uyumunun olduğu ailelerde bireylerin stresle başa çıkma biçimleri, öz-yeterlik algıları, problem çözme becerileri gelişmekte ve bu durum bireylerin olumlu kimlik gelişimine katkı sağlamaktadır (Leidy et al., 2010; Matheis and Adams, 2004).

2.1.2.1.3. Aile İçi İlişkisellik

Aile içi ilişkisellik, aile üyeleri arasındaki sosyal etkileşim, sağlıklı aile ilişkileri ve bireylerin birbirleriyle uyumu olarak ifade edilmektedir (Björnberg and Nicholson, 2007). Aile içinde bireylerin birbirleriyle olan etkileşimlerini içeren aile içi ilişkisellik, problem durumlarına karşı bireylerin işlevsel ve etkili hareket etmesine olanak tanımaktadır (Broderick, 1993).

Aile içi ilişkisellik; açık iletişim, uyumluluk, kuşaklar-arası ilgi ve duygusal uyum kavramlarını kapsamaktadır. Aile üyelerinin düşüncelerini rahat ve özgür bir şekilde ifade edebilmeleri açık iletişim boyutunu, ailenin herhangi bir problem durumuna karşı bir arada olması uyumluluk boyutunu, ailede yaşı büyük olan bireylerin genç bireylerin ilgilerini ve ihtiyaçlarını ne ölçüde destekleyip önemsediklerini göstermeleri kuşaklar-arası ilgi boyutunu, aile üyelerinin birbirlerine karşı göstermiş oldukları sevgi, saygı ve özlem ise duygusal uyum boyutunu oluşturmaktadır (Gönül vd., 2018).

Ailenin temel işlevlerinden birisinin, bireylerin sağlıklı bir kimlik oluşturmaya yardımcı olmak olduğunu ifade eden Kepner (1983), bu noktada açık iletişimin önemine vurgu yapmaktadır. Açık iletişim, duygu ve düşünceleri ifade etme, problemleri ve endişeleri paylaşmak için zaman ayırma konusunda istekli olmayı içermektedir (Cabrera-Suárez et al., 2014). Aile içerisindeki olumlu iletişim modellerinin bireylerin arkadaşlarla ve diğer kişilerle olan ilişkilerini etkilediğini, ebeveynlerin bilişlerinin ve iletişim davranışlarının çocukların iyi oluşları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Ledbetter, 2009). Aile içi ilişkiselilik altında yer alan ve üzerinde önemle durulması gereken diğer kavram uyumluluk, günlük yaşamda karşılaşılan olaylarda aile sisteminin güçlü bir şekilde durumla başa çıkma yeteneğidir (Galvin and Brommel, 1991). Olumlu aile ortamları çocukların duygusal ve davranışsal iyi oluşlarını sağlamada oldukça önemlidir ve aile uyumu ile aile içerisindeki iletişim, genetik özelliklerle gelen çeşitli durumlarda bile koruyucu işleve sahiptir (Crea et al., 2014). Kuşaklar-arası ilgi boyutu, genç neslin faaliyetlerine, ihtiyaçlarına ve hedeflerine yaşlı neslin katılım derecesini yansıtmaktadır. Yaşlı neslin diğerleriyle ilişki kurma biçimi, tüm aile için davranış parametrelerini belirlemekte ve aile içindeki ilişkilerin yapısı için bir kalıp görevi görmektedir (Cabrera-Suárez et al., 2014). Yaşlı kuşağın katılımının ve desteğinin genç bireylerin iyi oluşları, sağlıklı yaşamları üzerinde etkili olduğu, bireylerin eğitimlerini artırmada ve gelecekle ilgili hedeflerini gerçekleştirmede önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Griggs et al., 2010). Duygusal uyum kavramı ise, aile üyeleri tarafından algılanan duygusal bağın gücü ile ilgili olmaktadır. Bireylerin birbirleriyle anlamlı ilişkiler kurması adına aile için “yapıştırıcı” görevi üstlenerek aile üyelerinin bir arada olmasına katkı sağlamaktadır (Gönül vd., 2018). Yüksek aile birlikteliğinin, aile bağlarına duyulan memnuniyetin ve duygusal uyumun varlığının bireylerin duygusal iyi oluşları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Vandeleur et al., 2009). Aile içerisindeki bireylerin uyum düzeylerinin yüksek olmasının yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşla pozitif ilişkili olduğu, kaygı ve depresif belirtiler ile negatif ilişkili olduğu görülmektedir (Manzi et al., 2006).

2.1.3. Virginia Satir Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi

Aile terapisi alanının öncü isimlerinden birisi olarak ifade edilen Virginia Satir, patoloji odaklı yaklaşım yerine gelişimsel bir yaklaşım önermiştir (Bentheim, 2005). Satir dönüşümsel sistemik aile terapisi sistemik, varoluşçu, hümanistik ve gelişimsel bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Innes, 2002). Kuramında sistem

yaklaşımının etkileri görülen Satir aileyi, ebeveyn, kardeşler ve diğer aile üyelerinden oluşan bir sistem olarak değerlendirmekte ancak sistem yaklaşımından farklı olarak aile üyelerinin sistem içerisindeki rollerine önem vermektedir (Bitter, 1988; Cheung and Chan, 2002).

Virginia Satir'in kuramını oluştururken sistem yaklaşımının yanında varoluşçu, hümanizm ve gelişim modellerinden de etkilendiği görülmektedir (Cheung, 1997; Cheung and Chan, 2002; Haber, 2002; Innes, 2002). Aile üyelerinin kendi seçimlerini yapabilecek potansiyele sahip olduğu inancında varoluşçuluğun izleri görülürken, bireylerin öz güvenini, motivasyonunu ve bireysel güçlülüğünü yönetmesini sağlamak için çaba göstermesi hümanistik kuramdan etkilendiğini yansıtmaktadır (Cheung, 1997; Satir et al., 1991). Satir'in hümanistik yaklaşımı, büyüme vurgusunda ve insanların doğuştan büyümeye uygun oldukları varsayımında bulunmaktadır (Woods and Martin, 1984). Aynı zamanda Satir, bireyleri ilişkilerde aynı düzeyde kabul ettiği ve olayları değerlendirmede birçok değişkenin etkisini dikkate alarak değerlendirdiği için gelişim modelini de benimsemektedir (Satir et al., 1991).

Virginia Satir bireylerin olumlu modelleme ve teşvik yoluyla anlamlı kişisel gelişim elde etme konusunda tamamen yetenekli olduğunu belirtmektedir (Rasheed et al., 2011; Satir, 2018a; Satir and Baldwin, 1983; Smith, 2002). Satir, bireylerin benzersiz niteliklerine ve bakış açılarına değer veren açık, fonksiyonel sistemlerle değişimi teşvik eden eşitlikçi bir modeli benimsemektedir (Sayles, 2002). Bu benzersiz niteliklerin değerlendirilmesi, sırasıyla bireysel umut, kabul ve öz saygının temeli olan kişisel gelişimin ve diğer bireylerle başarılı ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (Sayles, 2002).

Satir, bireysel gelişimi etkileyen üç temel faktör arasında ayırım yapmıştır (Satir and Baldwin, 1983). İlk faktör, değiştirilemeyen doğuştan gelen bireysel genetik özelliklerdir ve bu nedenle Satir'in modelinde özellikle ele alınmamaktadır. İkinci faktör, yaşam boyu birikimli öğrenme deneyimlerini kapsayan derinlemesine etkilerdir. Satir, çocukların fiziksel ve gelişimsel olarak büyüdükleri gibi duygusal ve ruhsal olarak da büyüdüklerine inanmaktadır. Bireyler, çevrelerindeki insanlarla bir arada bulundukça ve deneyimlere maruz kaldıkça ilişkilerde sağlıklı ve sağlıklı süreçler geliştirmektedir. Üçüncü faktör ise Satir, bireyin kişisel gelişimini etkileyen zihin ve beden arasındaki dinamik etkileşimlerin bulunduğuna inanmaktadır. Bu etkileşimler fiziksel, entelektüel, duygusal, duyumsal ve diğerleriyle ilgili olmaktadır

(Satir and Baldwin, 1983).

Bu üç faktörden uzantı olarak, Satir (1983) terapisini yönlendiren insan doğası hakkında üç temel inanç daha belirlemiştir. İlk olarak, her bireyin, birbiriyle ilişkili şekilde hayatta kalmak, büyümek ve diğer insanlarla bağlantı kurma isteği tarafından motive edildiğini düşünmektedir. Bu nedenle, danışanların temel olarak bir yere ait olma isteğiyle bir şekilde motive olduklarına inanmaktadır. İkinci olarak, Satir patolojiyi ve onun belirgin ifadelerini sadece problemi olan bireyin yardım talebi olarak görmektedir. Üçüncü olarak, tüm insanların içgüdüsel olarak büyümek ve öğrenmek için güce sahip olduğuna ve yeterli fırsat verildiğinde yalnızca bilgi eksikliği ile sınırlı olduklarına inanmaktadır (Banmen, 1986; Satir, 1983). Tüm bu noktalar, aile terapisti boyunca yaygın hale gelmekte ve benzersiz bir bakış açısı oluşturmaktadır (Wretman, 2016).

Satir, birey ve aile içinde bütünlük oluşturmayı hedeflemekte ve olumlu yönelimli değişimin her zaman gerçekleşebileceğine inanmaktadır. Bu noktada bireyin özdeğerini artırma, etkili iletişim kalıplarını kullanabilmesini sağlama, alternatif seçenekler ortaya koymasına yardım etme, sorumluluk bilincini kazandırma ve aileyi işlevsel hale getirmeyi hedeflemektedir (Kılınçer, 2021). Satir dinamik ve dönüşümsel bir bakış açısıyla aile terapisine yeni bir noktadan bakılmasını sağlamıştır (Banmen and Maki-Banmen, 2014). Satir, aile ve bireylerde dönüşümü gerçekleştirmek için üç hedefin önemli olduğunu belirtmektedir (Satir and Baldwin, 1983). İlk olarak, ailelere eski hayallerinin peşinden gitmeleri ve yeni hayaller geliştirmeleri için imkânlar sunmayı amaçlamaktadır. Bu hedefin odak noktası, ailelere umut vermek ve değişimin mümkün olduğuna inanmalarını sağlamaktır. İkinci hedefi, bireysel olarak aile üyelerinin ve ailenin bütününe başa çıkma becerilerini artırmaktır. Terapistin rolü, ailelere problemlerine yeni bir bakış açısı kazandırmak ve stresli durumlarla başa çıkmak için yeni teknikler öğretmektir. Üçüncü amaç ise, danışanların hayatlarını değiştirebilecek seçimleri yapabileceklerine dair gerçeği fark etmelerini sağlamaktır (Wretman, 2016).

Satir dönüşümsel sistemik terapisinin ayırt edici özellikleri arasında öğretileri yer almaktadır (Banmen, 1986; Rasheed et al., 2011). Aile terapisinin ilk temel unsuru olarak **öz saygı**, aile işlevini güçlü bir şekilde etkilemektedir (Satir, 2018a). Öz saygı bireyin kendisi ve diğerleri ile anlamlı ilişkiler kurmasını sağlayan güçlü bir kaynak olarak görülmektedir (Lum, 2000). Satir (2018a) öz saygıyı, "kendini değerlendirebilme ve kendine saygı, sevgi ve gerçeklikle davranabilme yeteneği"

olarak tanımlamakta ve onu danışanların biçimlendirici yaşam deneyimlerinin bir ürünü olarak görmektedir. Düşük öz saygının kötü başa çıkma stratejilerine ve işlev bozukluklarına yol açtığını savunmaktadır (Wretman, 2016). Bireylerin kendi duygularına, düşüncelerine ve ihtiyaçlarına değer vermedikleri zaman başkalarına daha fazla değer verdiklerini ifade eden Satir, bu durumun dengesiz ilişkilere yol açtığını ifade etmektedir (Smith, 2002). Denge durumunun bozulması, ilişkileri engelleyen semptomlara sebep olmaktadır. Ancak yüksek öz saygı bireysel büyümeyi ve sağlıklı ilişkileri teşvik eden özdeğer inşa etmektedir (Banmen, 1986; Rasheed et al., 2011; Smith, 2002). Hem düşük öz saygının hem de yüksek öz saygının bireyin deneyimlerinin bir ürünü olduğunu ifade eden Satir (2018a), her bireyin yüksek öz saygı geliştirebileceğine inanan iyimser bir bakış açısı benimsemektedir. Özdeğer duygusundaki farklılıklar, kriz ve zorluk dönemlerinde en belirgin hale gelmektedir. Yüksek öz saygıya sahip olanlar, kaynaklarını iyi kullanabilir, değişimi tanıyabilir, karşılayabilir ve bu şekilde hayatlarındaki zorlukları çözerler. Satir, bu tür becerilerin öğretilenilebileceğine ve bunu yapmaya karar veren herkes tarafından öğrenilebileceğine inanmaktadır (Innes, 2002).

Satir, öz saygının her zaman bireyin içinde olduğuna inanmasına rağmen, genellikle gösterilmediği için (Satir et al., 1991), olumlu değişim sürecinde danışanlara destek olmak amacıyla yetenekli bir rehberin gerekli olduğuna inanmaktadır (Beaudry, 2002). Terapistin amacı, danışanı eylemleri, duyguları ve davranışları üzerinde tam kontrol sahibi olacak olgun bir varoluş durumuna yönlendirmektir (Satir, 1983). Birey öğrenmesinin farkında olmalı ve başarı elde etmek için uygun riskleri almaya istekli olmalıdır. Değişim sürecinde, bireyden veya ele alınan konulardan bağımsız olarak, Satir'in odak noktası her zaman olumlu öğrenmeyi teşvik etmek yerine negatif öğrenmeyi bırakmaktır (Wretman, 2016).

Satir dönüşümsel sistemik terapi yaklaşımında ikinci temel yapı **uyum sağlamadır** ve aile üyeleri arasındaki dinamiklerin ve genel aile süreçlerinin her ikisi için de önemli görülmektedir (Lee, 2002; Rasheed et al., 2011; Satir et al., 1991). Satir'e göre uyum, bireylerin aynı anda (a) kendi duygularını ve düşüncelerini değerlendirebilme ve saygı duyabilme, (b) diğerlerinin duygularını ve düşüncelerini değerlendirebilme ve saygı duyabilme ve (c) kendi rol ve sorumluluklarını daha büyük bir bağlamda kullanabilme yeteneğini ifade etmektedir (Wretman, 2016). Bu sınıflandırma sıklıkla üç ayrı ancak birbirine bağlı seviyeye ayrıştırılmaktadır: (1) iç psikolojik, (2) kişilerarası ve (3) evrensel-spiritüel (Satir et al., 1991). Buna karşılık,

uyumsuzluk iç ve dış mesajlar ve duygular uyumlu olmadığına ortaya çıkmaktadır. Uyumsuzluğun sonucu çarpıtma, dengesizlik, karışıklık ve genellikle kişilerarası ilişkilere zarar vermektedir (Rasheed et al., 2011).

Bireyler için uyum, kişinin kendisiyle, diğerleriyle ve bağlam içinde dengeli bir şekilde iletişim kurup hareket edebildiği zaman gerçekleşmektedir (Innes, 2002). Aileler için uyumlu bir sistem, herhangi bir şeyin çatışma korkusu olmadan güvenli bir şekilde paylaşılabildiği bir sistemdir. Satir aile üyeleri arasındaki uyumlu iletişimin, sağlıklı aile yapısı için gerekli olduğuna inanmaktadır (Rasheed et al., 2011). Çok sayıda kuramcı gibi Satir'in aile birimini kavramsallaştırması sistem teorisine dayanmaktadır (Innes, 2002). Farklı bileşenler (aile üyeleri) arasındaki hareketler (iletişim) ve etkileşimler (ilişkiler), zaman içinde değişen bir sistem üretmektedir (Banmen, 1986; Innes, 2002). Satir'in sözleriyle, "her bir bölüm diğer tüm bölümlerle birbirine bağlıdır ve birindeki değişiklik, diğerlerinde de değişikliğe neden olmaktadır" (Satir and Baldwin, 1983).

Satir dönüşümsel sistemik terapisinde üçüncü önemli kavram **iletişim**dir. Satir'in yaklaşımında aile içi iletişimin önemi vurgulanırken, iletişim kurma ihtiyacı yaşamın bir gereği olarak açıklanmaktadır (Murdock, 2013). Başkalarıyla ne tür ilişkiler kuracağını ve yaşamında neler olacağını belirleyen önemli etkenin iletişim olduğunu ifade eden Satir (2018a), bireyin hayatını nasıl sürdüreceği, insanlarla nasıl yakınlaşacağı, ne kadar üretken olacağı; hepsinin büyük ölçüde iletişim becerilerine bağlı olduğunu belirtmektedir.

Satir vd. (1991) göre birbirini dinleyen, sevgi/değer gösteren ve saygılı davranan aileler sağlıklı ailelerdir. Bu aile tipinde mutsuzluk kadar hayal kırıklıkları da mutluluk kadar açık ve net konuşulmaktadır (Nichols and Schwartz, 1998). Mutlu olmayan aileler bu yaklaşıma dayalı terapötik süreçlerde genellikle "iletişimin az olması ya da hiç olmaması" ve "duygularını açıkça ifade edememe" konuları ele alınarak incelenmiştir (Murdock, 2013). Bu yaklaşımdaki ana noktalar, aile içinde var olan sağlıklı iletişimi ele almak ve duyguları paylaşmaktır (Satir, 2018b).

Satir'in çalışması, iletişimin çeşitli yönlerine ağırlık verdiği için sık sık bir iletişim yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır (Innes, 2002). Satir, iletişimde yer alan algılama ve kavramsallaştırmanın bileşenlerine dikkat çekerek, "iletişimin altı bileşeni"ni tanımlamıştır. İletişimin altı bileşeni; algılama (görülen veya duyulan şey vb.), kavrama (algılamaya bireysel olarak atfedilen anlam), birincil duygu (algılamaya bağlı olarak bireyin hissettiği duygu), ikincil duygu (birincil duygu

hakkındaki hisler -örneğin, korkudan utanmak), savunmalar (rahatsız edici durumlara verilen öğrenilmiş tepkiler -örneğin, korktuğunda öfke göstermek), yorum yapma (hareket etme kuralları ve bu süreçten kaynaklanan sonuçlar) olarak tanımlanmıştır (Satir et al., 1991).

İletişimin bir kişinin sağlığını ve başkalarıyla olan ilişkilerini etkileyen en önemli faktör olduğunu ifade eden Satir (2018a), iletişim hakkındaki ilk ve temel öğrenimin aileden geldiğini vurgulamaktadır. Satir, sistemik duruşuna uygun olarak, bir etkileşimi yalnızca iki ya da daha fazla insan arasındaki bir iletişim olarak görmekle sınırlı kalmayıp, etkileşimin gerçekleştiği ortamı da önemsemektedir. Bu nedenle, herhangi bir etkileşimde, kendisi, diğerleri ve bağlam olmak üzere üç bileşen bulunmaktadır. Bu üç bileşen, Satir'in iyi bilinen "hayatta kalma (baş çıkma) tutumları" (alttan alıcı, suçlayıcı, bilgi işlemci ve alakasız) içinde daha da vurgulanarak birbirleri yerine tercih edilmektedir (Innes, 2002). Aile bireylerinin birbirleriyle uyumlu iletişim kurmasının gerekliliğini vurgulayan Murdock (2013) ve Satir (2001), aile üyelerinin iletişimde sorun yaşadıklarında ve özdeğerin zayıfladığını hissettiklerinde bu dört temel davranıştan birini kullandıklarını belirtmektedir:

1. Alttan al; böylece karşı taraf öfkelenmesin (Satir, 2018a). Alttan alanlar, karşılarındaki kişiyle sorun yaşamak istemezler ve haklı olsalar bile mütevazî bir tavır alırlar. Bu kişiler genellikle kendilerini bir kenara koyarlar ve hemen hemen her konuda başkalarıyla anlaşmaya çalışırlar (Okur, 2020).

2. Suçla; böylece karşı taraf kimin güçlü olduğunu anlasın (Satir, 2018a). Suçlayıcılar, sert ve gergin davranırlar, seslerini yükseltirler. Bu insanlar sürekli kendilerini haklı görürler ve başkalarında kusur ararlar (Okur, 2020). Suçlayıcılar diktatör gibi davranarak "Ben her şeyi doğru şekilde yapıyorum ancak sen hiçbir şeyi yapamıyorsun" şeklinde konuşurlar (Tekneci ve Bragg, 2014).

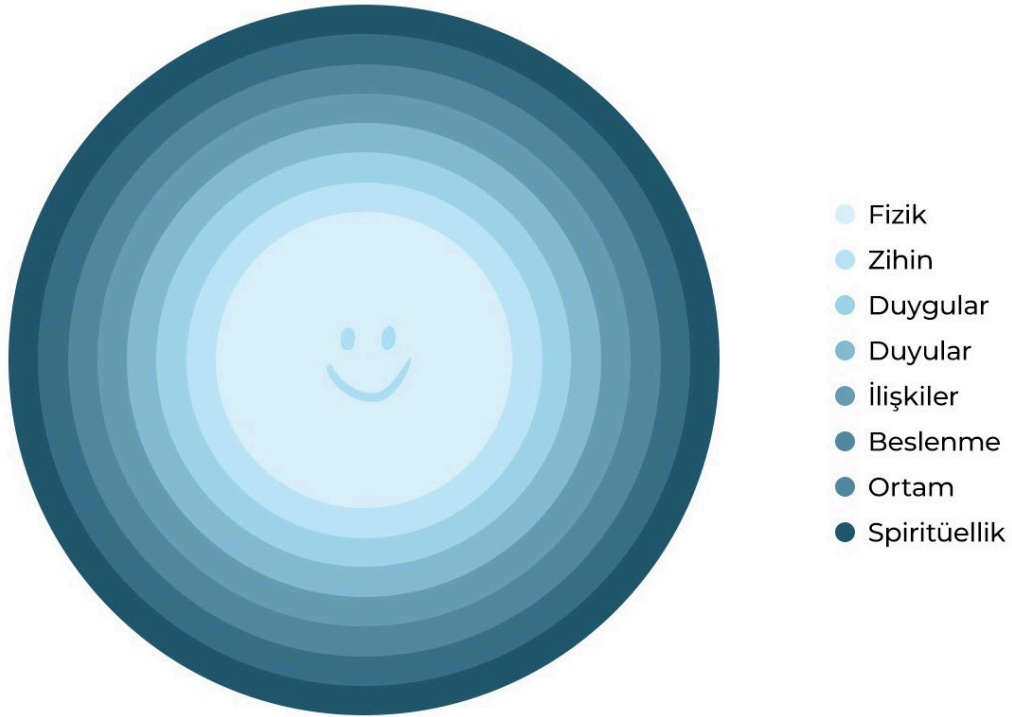
3. Bilgi işlem yap (Hesapçı/akılcı ol); böylece tehdide zararsız gözle yaklaşabilirsin (Satir, 2018a). Bilgi işlemciler (hesapçılar), doğrucu ve mantıklı hareket ederek en küçük bir duygu belirtisi göstermezler. İnsanlara karşı soğuk ve ilgisiz davranırlar. Bu kişilerin bilişsel kontrollerini uyguladıkları söylenebilir (Okur, 2020; Cihan ve Karakaya, 2017).

4. Alakasız ol; ilgisiz şeylerden bahset, bu şekilde tehdit yokmuş gibi davranabilirsin (Satir, 2018a). Alakasız kişi, kafa karıştırıcıdır ve sözleri anlamsızdır. Genel olarak bu kişilerin olaylarla pek ilgilenmedikleri ifade edilmektedir (Nazlı,

2016). Kelimler hiçbir anlam ifade etmez ve genellikle şarkı söyler gibi konuşurlar (Murdock, 2014). Bu dört davranışı sergileyen kişilerin düşük benlik saygısına sahip oldukları söylenebilir.

Satir (2018a), bu dört iletişim kalıbının yanında adına **dengeleme** ya da **akıcılık** dediği bir iletişim kalıbından daha bahsetmektedir. Bu kalıpta birey, her yönüyle aynı mesajları vermektedir. Bireyin kelimeleri yüz ifadesine, beden diline, ses tonuna uymaktadır. İlişkiler rahat ve özgürdür ve bu kalıp ilişkileri düzeltmeye, çatışmaları çözmeye ve bireyler arasında sağlıklı ilişkiler kurulmasına imkan tanımaktadır (Satir, 2018a).

Satir dönüşümsel sistemik terapisinde dördüncü önemli kavram **kişisel mandala** olarak görülmektedir. Mandala, Özü meydana getiren parçalardan oluşmaktadır. İnsanın sekiz merceği olan bir gözlükten dünyaya baktığını ifade eden Satir (2018a), her merceğin bireyin temel bir parçasını temsil ettiğini vurgulamaktadır. Bu parçalar bireyin bedeni, düşünceleri, duyguları, duyuları, ilişkileri, ortamı, beslenmesi ve ruhundan oluşmaktadır (Satir, 1988).

Şekil 2.1. Kişisel Mandala (Satir 2018a'dan uyarlanmıştır)

Bireyin fiziksel parçasını beden boyutu, zihinsel parçasını düşünce boyutu, duygusal parçasını duygu boyutu, gözler, kulaklar, ten, dil ve burun duyusal boyutunu, paylaşımsal parçasını ilişki boyutu, alan, zaman, hava, renk, ses ve

sıcaklık ortam boyutunu, sıvı ve katı beslenme boyutunu, spiritüel parçası ise ruhsal boyutu oluşturmaktadır (Satir, 2018a). İlk mercekten, bütün parçalar ve sistemleriyle birlikte bir bütün olarak fiziksel beden görülmekte, ikinci mercekte zeka ve beynin bilinç durumu fark edilmektedir. Bu mercek bireye aldığı bilgileri, sahip olduğu düşünceleri ve onların birey için anlamını göstermektedir. Üçüncü mercekten duygular görülmektedir. Duygular, bireyin duyarlılığını göstermekte ve duygular hakkındaki duygular ise bireyin duyguları ile ilişkilerinde özdeğerinin ne seviyede olduğu hakkında bilgi vermektedir. Dördüncü mercek, bireyin kendisini nasıl algıladığını görmesini sağlamaktadır. Duyuları tanımak, onurlandırmak, takdir etmek ve özgürce kullanmak dış dünyayla tam bir iletişim kurmak için temel bir yol olarak görülmektedir. Beşinci mercek, bireyin kendi dünyasında insanlarla nasıl ilişki kurduğunu göstermektedir. Paylaşımlar, ilişkilerin doğasını şekillendirmektedir. Altıncı mercek beslenmeyle ve yedinci mercek bireyin yaşadığı ortamla ilgilidir. Bu bireyin etrafındaki görüntüleri, sesleri, havanın niteliğini kapsamaktadır. Sekizinci mercek, bireyin spiritüel bağlantısını içermektedir ve bu bireyin yaşam gücüyle ilişkisini göstermektedir (Akça Koca, 2017; Lee, 2001; Satir, 2018a).

Sekiz alt boyutun her birinin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade eden Satir (2018a), bir boyutu incelerken diğer boyutlarla ilişkisi göz önüne alınarak bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sekiz parçanın her biri farklı görevleri yerine getirmekte ancak hiçbir zaman tek başına hareket etmemektedir. Bütün parçalar birbirleriyle sürekli birliktelik içindedir. Bir parçaya olan herhangi bir şey diğer bütün parçaları etkilemektedir (Satir, 2018a). Sekiz alt boyut bireyin egosunu oluşturan yapılardır ve boyutların her biri bireyin sağlığını, genel iyilik halini etkilemektedir (Akça Koca, 2017). Mandalayı oluşturan parçaların ahenkli bir şekilde çalışması dengeyi ve sağlığı getirmektedir (Kılınçer, 2021).

Satir dönüşümsel sistemik terapide beşinci önemli kavram ise ***buzdağı metaforudur***.

iletişim kurmak için önemli bir adımdır (Lum, 2000).

Bu metafor, bireylerin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu öne sürmekte ve bu boyutların birbirini etkilediğini göstermektedir (Satir et al., 1991). Satir, kişinin bir kısmının buzdağı gibi göründüğünü ve aslında kişinin büyük bir kısmının ise görünmediğini vurgulamaktadır (Akça Koca, 2017). İnsanların üç boyutu (kişiler arası, i psişik ve evrensel maneviyat) olduğu belirtilirken, bu üç boyut yedi aşamada açıklanmaktadır. Kişiler arası boyut kapsamında görünen kısmın iletişim tutumlarına sahip olduğu söylenirken, görünmeyen kısmın i psişik ve evrensel maneviyat boyutlarına sahip olduğu ifade edilmektedir (Lee, 2002; Wai Lan, 2015). Buzdağının görünmeyen yüzünde yer alan aşamalar; duygular hakkındaki duygular, algılar, beklentiler, özlemler ve öz şeklindeyir (Breen, 1996). Evrensel maneviyat boyutundaki aşamalar, bireylerin özlemleri ve kişilikleridir.

Buzdağı görseli, Satir'in altı insan deneyimi düzeyini içermektedir: (1) davranış, (2) başa çıkma, (3) algılar, (4) duygular, (5) karşılanmayan beklentiler ve (6) zlemler (Innes, 2002). Bu metaforun arkasındaki temel fikir, dışsal eylemlerin (yani, buzdağının görünen kısmı) sadece içsel, yüzeyin altındaki hisler, beklentiler, özlemler ve temel inançların (yani, buzdağının görünmeye kısmı) birer yansıması olduğudur. Bu bağlamda, ilişkiler de buzdağları gibidir, deneyimlerin yalnızca bir kısmı açıkken çoğu gizlidir ve su altında kalmaktadır (Beaudry, 2002). Bu alt katmanları bireyin gösterdiği davranışlarla bağlayarak hem danışan hem de terapist, iletişimi ve başa çıkma stratejilerini şekillendiren kişilerarası gler hakkında daha derin bir anlayış elde etmektedir (Innes, 2002; Lum, 2000; Satir and Banmen, 1983; Satir et al., 1991; Sayles, 2002). Bu şekilde buzdağı, terapi sürecine mecazi ve görsel bir yapı sağlamaktadır.

2.1.3.1. Virginia Satir'in Aileye Bakışı

Sistemik bakış açısıyla aileye yaklaşan Satir, aileyi bir sistem olarak görmekte ve aile sisteminin diğer sistemlerle ilişkisi olduğunu ifade etmektedir. Ailenin bir sistem oluşturması, her ailenin kurallarının, iletişim tarzlarının ve baş etme biçimlerinin olduğunun göstergesidir (Innes, 2002). Bu nedenle aileyi değerlendirirken, aile sistemi içinde yer alan çoklu uyarıcıları ve çoklu etkileri anlamak önemlidir (Satir and Baldwin, 1983). Son 25 yılda sistem teorisi birkaç geçiş yaşamış olsa da ailenin üzerindeki çoklu uyarınların ve etkilerin anlaşılmasının önemi merkezi kalmıştır (Nichols and Schwartz, 2001). Aile sisteminde yer alan kurallar, stiller, çoklu uyarınlar ve etkiler aile sisteminin dengede bulunmasına katkı

sağlamaktadır. Satir yaklaşımında, aile homeostazi kavramı önemli bir yere sahiptir (Innes, 2002).

Evrensel bir dinamik denge arayışı içinde olan canlı organizmaların ve bazı mekanik sistemlerin eğilimine atıfta bulunan homeostaz kavramı, Satir'in aileyi bir sistem olarak düşünmesinde merkezi bir yere sahip olmaktadır (Satir and Baldwin, 1983). Satir, aile içindeki bireysel davranışların ve ilişkilerin, aileyi etkileyen sayısız faktörü yönetmek için bir tür denge hissini sağlamak üzere işlev gösterdiğini göstermek için aile homeostazi kavramını kullanmaktadır. Örneğin, bir çocuk doğduğunda aile sisteminin yeniden ayarlanması gerektiğini ifade eden Satir (2018a), anne ve babanın çocuk bakımında birbirlerine destek olmaları ve birbirleriyle daha az vakit geçiriyor olmayı idare etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu noktada ilişki içinde önemli ancak geçici çatışmalar olabilmektedir. Bir ebeveyn diğer ebeveyne çocuk bakımına yeterince zaman ayırmadığı konusunda şikâyetle bulunabilir. Diğer ebeveyn ise eşinin artık kendilerine özen göstermediğini ifade edebilir. Aile homeostazi süreci hakkında temel bir varsayıma sahip bir modelde bu çatışmalar, aile sistemi içindeki üyelerin bozulan dengeye yönelik sağlıklı çabalarını temsil etmektedir. Dengeyi sağlıklı şekilde ayarlama çabaları engellendiğinde veya çözümsüz kaldığında, "patoloji" olarak adlandırılan zorluklar ortaya çıkmaktadır. Yeni bir denge durumuna ulaşmadan önce denge ve dengesizlik yaşanmasıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu yeni denge durumu, zaman içinde bireylerin rahatsız olmasına neden olacak, yeni uyum gerektirecektir ve aile yeniden denge oluşturmak amacıyla düzenlemeler yapacaktır (Innes, 2002). Aile homeostazisi kavramına göre aile bireyleri kendi ilişkilerinde bir denge yakalamaya çalışırken özgün bir biçimde hareket etmekte ve bireyler açık ya da üstü kapalı bir şekilde bu dengeyi korumaya çalışmaktadır (Satir, 2018b).

Aile bağlamına oldukça önem veren Satir, çocuğun iletişim stilleri, aile kuralları ve davranışları aileden öğrendiğini ifade etmektedir (Innes, 2002). Aynı zamanda çocuğun aile yaşantısı içinde ebeveynlerinin davranışlarının kendi ebeveynliğini ve evliliğini etkileyeceğini belirterek bu noktaların incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Satir, 2018a). Satir, ailelerin üç farklı kuşağı temsil ettiğini ve bir ailenin anne babadan, anne babanın ebeveynlerinden ve çocuklardan oluştuğunu ifade etmektedir. Çocukların nasıl yetişkin olacağı üzerinde kendi ebeveynlerinin davranışlarının ve yaklaşımlarının etkili olduğunu belirten Satir, üç kuşaklı aile yapısını inceleyerek ailedeki kuralların günlük yaşam üzerinde nasıl

etkili olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Satir et al., 1991).

Satir'in ailelere yönelik kullandığı önemli kavramlardan birisi temel üçgen'dir (Cihan ve Karakaya, 2017). Satir, hemen hemen her aile sistemleri kuramında bulunan üçgen kavramını, ebeveynler ve çocuk arasında oluşan yapı olarak tanımlamaktadır (Murdock, 2013). Herhangi bir üçgende kişilerin üçünün de dışarıda kalma korkusu yaşayabileceğini belirten Satir (2018b), üç kişi arasında bir ilişki olamayacağını, üçüncü kişinin gözlemci rolünde kaldığı iki kişilik bir ilişki olabileceğini ifade etmektedir. Üçgenlerde iki kişi arasındaki iletişim konuşulurken üçüncü kişi dışlanmakta ve çocuğun dışlanması düşük öz saygıya neden olabilmektedir (Okur, 2020). Çocukların üçgende kendilerini nasıl gördüğünün önemli olduğu ve etkilerinin ömür boyu devam ettiği ifade edilmektedir (Satir and Baldwin, 1983). Sağlıklı aile üçgeninde eşler, evlilikleri ile ilgili kendilerini güvende hissetmekte ve bu durum çocuğun dışarıda kalma korkusunu kolayca yenmesine yardımcı olmaktadır. Anne, çocuğun babasıyla olan ilişkisini; baba, çocuğun annesiyle olan ilişkisini teşvik etmektedir (Satir, 2018b).

Anne, baba ve çocuktan oluşan temel üçgen, erken öğrenme deneyimlerinin ana kaynağı olarak görülmektedir. Aile üyeleriyle deneyimlerinin bir sonucu olarak çocuk, anlamlı ilişkilere yönelik deneyim kazanmaya ve öğrenmeye başlamakta, yakınlık ve uzaklık, dahil etme ve dışlama prensipleri hakkında bilgi edinmektedir. Çocuk aynı zamanda bir dizi aile kuralı öğrenmekte ve bu kurallar onun gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda çocuk, farklı iletişim tarzları ve davranış biçimleri hakkında farkındalık kazanmaktadır. Hayatta kalmak için, çocuğun aile içinde uyumlu davranışları tanıyabilmesi gerekmektedir. Satir modelinde uyumlu davranış, bir kişinin kendisi, diğerleri ve bağlamla dengeli bir şekilde iletişim kurabildiği ve hareket edebildiği zaman ortaya çıkmaktadır (Innes, 2002).

Her ailenin kendisine özel iletişim tarzı, baş etme biçimleri ve aile kuralları olduğunu ifade eden Satir (2018a), aile sistemindeki dengesizlikleri ve altta yatan çatışmaları ele almanın yolunun, stres yaratan konu veya olay (içerik) yerine bu durumun nasıl yönetildiğine (süreç) odaklanılması gerektiğini belirtmektedir. Sorunun kendisi yerine problem yönetiminin sürecine odaklanmak, sorunun çözümünü daha olası hale getirmektedir (Innes, 2002). Satir bu bakış açısıyla hareket ederek aileyi bir bütün olarak ele almakta ve terapisini bütün aileyi değerlendirecek şekilde gerçekleştirmektedir (Cihan ve Karakaya, 2017).

İki tür aile yapısı olduğunu ifade eden Satir (2018b), çok sayıda aile ile

çalıştıktan sonra her birinin bir derece üzerinde çok eğitici ve çok sıkıntılı arasında bir noktaya yerleştirilebileceğini belirtmektedir. Eğitici aileler birçok yönden benzerlik göstermekte ve aile bireyleri bulundukları aileye sahip olmaktan mutluluk duymaktadır (Satir, 2001). Eğitici ailelerde bireyler duygularını kolayca söyleyebilmekte, her şey hakkında rahatlıkla konuşabilmektedir. Yaşa bağlı olmaksızın insanlar birbirlerine ilgilerini ve sevgilerini göstermekten mutluluk duymaktadır. Aile üyeleri iletişim sırasında göz teması kurarlar ve kendinden emin, net bir ses tonunu kullanırlar (Satir, 2018a). Sıkıntılı ailelerin de sıkıntılarının türü ne olursa olsun birçok ortak yönü olduğunu ifade eden Satir (2018a), aile içinde üyelerin gergin, yüzlerinin donuk, mutsuz bir ifadelerinin olduğunu ve aile üyeleri arasında dostluk belirtisinin olmadığını vurgulamaktadır. Sıkıntılı aileler, çocuklarının hayatlarını sürekli yönettikleri ve eleştirel bir yaklaşım sergiledikleri bir tutum sergileyerek sıkıntılı bireyler yetiştirmektedir (Tekneci ve Bragg, 2014). Bu durum özdeğerin düşmesine yol açarak suçun, akıl hastalıklarının, asi gençliğin ve diğer birçok sosyal sorunun artmasına sebep olmaktadır (Satir, 2018a).

Satir (1983), bireylerin kurmuş oldukları ailelerinin mimarları olduğunu ve kendi ailelerinde öğrendiklerini bilinçli ve bilinçdışı olarak bir araya getirip aile bağlamını oluşturduklarını ifade etmektedir. Bu nedenle, geçmiş nesillerin mevcut aile yapısı ve işleyişi üzerinde önemli bir etkisi olduğuna inanmaktadır (Rasheed et al., 2011). Satir aynı zamanda aileye yeni üyelerin eklenmesi veya aile üyelerinde kayıp yaşanması gibi çeşitli değişikliklerle birlikte ailenin farklı permütasyonlar geçirdiğine inanmaktadır (Banmen, 1986). Bu evrim uyumlu bir şekilde ilerlediğinde, aile işlevsel olma eğilimindedir (Wretman, 2016). Fonksiyonel olmayan aileler ise değişim ve evrimle mücadele eden kapalı sistemlerle eşdeğerdir ve sertliği nedeniyle bilgi ve kaynakların yetersiz bir şekilde paylaşıldığı görülmektedir. Sonuç olarak bu aileler, değişen üyeler ve süreçlerle başa çıkamamakta ve bu durum kaosa neden olmaktadır (Rasheed et al., 2011). Satir'in terapötik yaklaşımının temelinde, işlevsel olmayan aileleri hem bütün olarak hem de her bir birey için işlevsel hale getirmek oldukça önemlidir (Wretman, 2016).

Satir (2018a) sıkıntılı ailelerin eğitici hale gelebileceğini, ailelerin sıkıntılı hale gelmesine neden olan şeylerin çoğunun doğumdan sonra öğrenildiğini, öğrenildikleri için unutulabileceğini ve yerlerine yeni bilgilerin geçirilebileceğini ifade etmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ilk olarak bireyin ailesinin bazen sıkıntılı bir aile olduğunu kabul etmesi gerekmektedir. İkinci olarak birey, geçmişteki hataları için

kendisini bağışlamalı ve her şeyin daha iyi olacağını bilerek kendisini değiştirmek için izin vermelidir. Üçüncü olarak, bir şeyleri değiştirmek için karar vermeli ve son olarak değişim ve dönüşüm sürecini başlatmak için adım atmalıdır (Satir et al., 2001; Satir, 2018a).

2.1.3.2. Algılanan Öz Dönüşüm

Satir Dönüşümsel Sistemik Terapi Modeli, temelinde derin bir ruhsal öze sahip olup, tüm insanların bu ruhsal yaşam enerjisine erişebileceği, onu deneyimleyebileceği ve onunla yaşayabileceği inancına sahiptir (Satir et al., 1991). İnsanların yaşadıkları acı genellikle davranışlarını, duygularını, bilişlerini ve beklentilerini nasıl deneyimlediklerinden kaynaklanmaktadır (Banmen, 2002). İnsanlar içsel dinamiklerinin yanı sıra maneviyatlarının ve arzularının bu yönlerini deneyimlemeye davet edildiklerinde, pozitif yaşam enerjileri aracılığıyla şimdiki zamanda daha fazla yaşamak için tüm iç psikik sistemlerini değiştirebilirler. Bu iç psikik sistem genellikle buzdağı metaforu açısından tartışılmaktadır. Satir terapistlere, insanların derinliklerini yolculuk etmeye ve farkındalık düzeyinin dışında kalan içsel deneyimlerini keşfetmelerine ve sahiplenmelerine yardımcı olmaları için "derin deniz dalgıçları" olmayı öğrenmelerini önermektedir (Banmen and Maki-Banmen, 2014).

Maneviyatla ilgili kişisel fikrim ve anlayışım, Wisconsin'de (ABD) bir mandıra çiftliğinde büyüyen bir çocukken kendi deneyimlerimle başladı. Her yerde büyüme gözlemledim. Çok erken bir dönemde, büyümenin hayat enerjisini ortaya çıkaran, ruhun bir yansıması olduğunu anladım...bu, insan formunda ruhsal varlıklar olduğumuzun farkındalığıdır. Maneviyatın özü budur. Daha tam anlamıyla insan olma çabası, birçok isimle adlandırdığımız o güce açık olmak ve onunla temas kurmaktır. Tanrı da sıkça kullanılanlardan biridir. Başarılı bir yaşamın, yaşam enerjimizle ilişki kurmamıza ve onu kabul etmemize bağlı olduğuna inanıyorum (Satir, 2018a).

Satir dönüşümsel sistemik terapi, bireyin yaşam enerjisinden, arzularından ve insan deneyiminin evrenselliğinden büyüme ve değişimi kolaylaştırmaya odaklanmıştır. Dönüşümsel değişim süreci, danışanın hem durumun acı verici etkilerini hem de yaşam gücünün olumlu enerjisini aynı anda deneyimlemesini içermektedir (Satir et al., 1991).

Satir, tüm insanların yaratıcı ve zeki bir yaşam enerjisine sahip olduğuna ve bu enerjinin hem olumlu yönlendirici hem de değişim odaklı olduğuna inanmaktadır. Yaşam enerjisinin bireyi her zaman içsel büyüme ve evrime doğru yönlendirdiğini ifade eden Satir (2018a), yaşam enerjisinin saf formunda deneyimlendiğinde bireylerin huzur, uyum, mutluluk, sevgi, bağlantı, dahil olma, güvenlik ve anlam

katma gibi hisleri deneyimlediğini vurgulamaktadır. İnsanlar hayatta kalma modunda olduklarında, arzuları tetiklenir ve hüznün, kopukluk ve yalnızlık yaşarlar. Satir bu arzuların, birinin yaşam enerjisinin onlara değerli olduğunu, sevebilir olduğunu, huzur ve bağlantıya değer olduğunu hatırlatma şekli olduğuna inanmaktadır (Satir, 2018a). Bu nedenle, bireyin arzularının bedensel deneyimi, dönüşümsel değişimin önemli bir yönü haline gelmektedir.

Satir yaşam enerjisinin bireyin yaşamı boyunca karşılaşılabileceği her türlü durumda hayatta kalması için ihtiyaç duyduğu tüm güçleri ve kaynakları da içerdiğine ve bu içsel kaynakların doğum anından itibaren saf potansiyel olarak mevcut olduğuna inanmaktadır (Satir et al., 1991). Herhangi bir kaynağın olumlu ve olumsuz şekillerde ortaya çıkmasını belirleyen durumun kaynağın nasıl kullanıldığını ifade eden Satir vd. (1991), bu kaynağın olumlu yönde kullanılabileceği gibi olumsuz yönde de kullanılabileceğini belirtmektedir. İçsel kaynakları nasıl kullanacağımız yaşamımız boyunca öğrendiklerimiz tarafından belirlenmektedir (Damasio, 1999). İnat, arzu edilen mutluluğu engelleyebilirken, azim o mutluluğu yaratmak için bireyin yeterince uzun süre bir şeyde kalabilmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle dönüşümsel değişim süreci sırasında terapist, danışanın kaynaklarını daha olumlu şekillerde deneyimlemesine yardımcı olmakta ve bireylerin hayatta kalma enerjilerini yeni olasılıklara dönüştürmelerine fırsat vermektedir (Banmen, 2008; Pert, 1997).

Terapist, danışanın yaşam enerjisini deneyimlemesine yardımcı olduğu gibi, dönüşümsel değişim süreci sırasında danışanın, farkında olmadığı hayatta kalma kalıplarına sıkışmasına neden olan acı verici etkileri deneyimlemesini de sağlamaktadır (Erker, 2017). Terapist danışanın duygular, algılar ve beklentilerle ilgili iç dünyasını keşfederek, danışanın farkındalığına ulaşan etkileri bedeninde deneyimlemeye davet etmektedir. Duygular fizyolojik olaylardır ve bitirilmemiş işlerle ilişkili duyguların beden aracılığıyla deneyimlenmesi, beden hafızasının uyanmasına benzemektedir. Danışan ayrıca bastırılmış inançların, varsayımların ve beklentilerin farkına varmaktadır. Satir, terapinin bir kısmının bilinçaltını bilince getirmek olduğunu ifade etmektedir. Danışanlar eski inançlar ve beklentilerin farkında olduklarında, hayatlarına etki eden daha fazla seçeneğe sahip olmaktadır (Banmen, 2008; Erker, 2017).

Dönüşüm kelimesi, danışmanlık ve psikoterapide davranış, düşünce, duygu, motivasyon ve fiziksel tepkilerde kalıcı değişikliklere işaret etmektedir (Brubacher, 2006). Satir dönüşümü, insanların içsel olarak pozitif büyüme eğilimine sahip

olduğunu ifade ederken, bireyin kendi ve diğerleriyle olan ilişkilerinde değişikliklere vurgu yapmakta ve bu değişikliklerin işlevsiz semptomların azalmasından daha kalıcı olduğunu ifade etmektedir (Satir et al., 1991).

Satir modeliyle gerçekleştirilen değişim sürecinde dönüşüm, insanları özlemleri, beklentileri, algıları ve duyguları düzeyinde birbirine bağlama temeline dayanmaktadır (Satir et al., 1991). Bu bağlantı sonucunda, bireyin kendini paylaşma, değer verme ve kabul etme yeteneğiyle bilinçli seçimler yapma sürecinde gelişim göstermektedir. Birey, daha bilinçli ve uyumlu hale geldikçe kendisiyle daha fazla bütünleştiği, yeni keşiflere açık hale geldiği ve kendi içgörülerini değerlendirmek için başkalarının yargılarına meydan okuyabilecek yeni fırsatlar aradığı ifade edilmektedir (Smith, 2002). Satir vd. (1991), dönüşüm sürecine katkı sağlamak için odaklanılması gerekenin neyin olması gerektiği ya da neyin olmaması gerektiği değil, bireyin kendi içsel kaynaklarına yönelmesi olduğunu belirtmektedir. Amacın işlevsiz durumları ortadan kaldırmak değil, değiştirmek ve dönüştürmek olduğunu vurgulamaktadırlar.

Dönüşümü üç aşamada ele alan Satir, ilk aşama olan iletişim kurma aşamasında, terapist ve danışan arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapmaktadır (Satir and Baldwin, 1983). Terapist aileyi tanımakta ve bilgi toplamaktadır. Bu aşamada terapist ve danışan arasında güçlü bir ilişki kurulması önemsenmektedir. Terapist, değişim yolculuğunun başlangıcında, rahat ve besleyici bir ortam yaratmada öncülük rolünü üstlenmek zorundadır (Satir, 1983). Bu şekilde, terapist ve aile arasında güvene dayalı bir ilişki kurulmaktadır.

İkinci aşama olan kaos aşamasında, aile üyeleri için genellikle karışıklık, düzensizlik ve hayal kırıklığı ile göze çarpan bir dönemdir (Satir and Baldwin, 1983). Satir bu aşamanın, yıkıcı olmaktan ziyade, terapötik sürecin vazgeçilmez bir parçası olduğuna inanmaktadır (Wretman, 2016). İletişim kurma aşamasında oluşturulan temele dayanarak bu dönem, aile üyelerinin temel sorunlarından kaynaklanan öfke ve acıyı açığa çıkarmaktadır (Banmen, 2008). Bu aşamada, aile üyeleri arasındaki sorunlarla ilgili açık tartışmaların terapötik oturumda bazı tartışmalara neden olmasının kaçınılmaz olduğunu ifade eden Satir (2018a), aile üyelerinin terapisinin başarısını tehdit edebilecek umutsuzluk ve güçsüzlük hissi yaşamalarının da yaygın olduğunu belirtmektedir. Terapist, danışanları zor konuları güvenle ve büyüme hedefiyle tartışmaya teşvik ederken, ortaya çıkan duyguları ve çatışmaları yönetmek zorundadır (Banmen, 1986; Satir, 1983).

Kaosun danışan için rahatsız edici bir deneyim olduğunu ve dönüşüm için de gerekli olduğunu ifade eden Satir (2018a) kaos anında, terapistin danışanın deneyimsel bir karar almasına yardımcı olduğunu belirtmektedir. Danışanın yaşam enerjisi arzularını gerçekleştirme yönünde hareket etmekte ve danışan enerjisel olarak tepkisel duygularından vazgeçmekte ve yaşam enerjisiyle daha uyumlu yeni, daha olumlu inançlar ve beklentiler benimsemektedir (Banmen, 2008).

Bu tür dönüşümsel değişim gerçekleştiğinde, danışanlar sadece farklı hissetmekle ve yeni inançlar ve beklentiler oluşturmakla kalmamakta, aynı zamanda fiziksel olarak da farklı görünmektedirler (Satir et al., 1991). Fark edilebilen kesin bir enerji değişimi olduğu görünmektedir. Bireyler, dış dünyaya bağlı olmadan arzularını yerine getirebilirler ve kendi benzersizliklerini ve içsel kaynaklarını takdir eder ve onurlandırır (Banmen, 2008; Satir et al., 1991; Sayles, 2002).

Satir'in modelinde üçüncü ve son aşama bütünleşmedir. Bu aşamanın temel özelliği, önceden yaratılan kaosun son bulmasıdır (Banmen, 2008; Satir et al., 1991). Aile üyeleri var olan sorunlarla başa çıkmak amacıyla yeni fikirler ve stratejiler üzerinde çalışmaktadır. Kaosun aksine bu aşamada umutlu olma öne çıkmaktadır. Terapist, aileyi artan başa çıkma seçeneklerini sıralama konusunda yönlendirmektedir (Satir and Baldwin, 1983; Smith, 2002).

Satir modelinde dönüşümün temel olduğunu belirten Sayles (2002), dönüşüm sürecinin evrensel olarak sevmeye ve kabul edilmeye yönelik özlemlerin bireysel "ben" tarafından karşılanabildiği bir alan olduğunu ifade etmektedir. Satir modeli, dönüşüm sürecini Buzdağı Metaforu üzerinden ele almaktadır. Değişimlerin etkisi, bireyin bu boyutlarında gerçekleşen dönüşümlerle birlikte hissedilmektedir (Banmen, 2009).

Satir modelinde, Sayles (2002) tarafından ifade edildiği gibi, karşılanmayan beklentileri ve özlemleri çözme fırsatı dönüşümün gerçekleştiği yerdir ve sorumluluk bireye aittir. Birey dönüşümü deneyimledikçe yaşam gücü hissedilmektedir (Satir et al., 1991). Farkındalık içsel bir dönüşümsel değişimi getirdiğinde, bunun sonucunda dışsal bir davranış değişikliği meydana gelir (Sayles, 2002). Dönüşümü gerçekleştirmek için Satir, üç temel noktaya dikkat çekmektedir: (a) ailelere umut aşlamak ve değişimin mümkün olduğuna inandırmak; (b) ailelere, sorunlarına yeni bir bakış açısı ve stresli koşullarla başa çıkmak için yeni beceriler kazandırmak; (c) danışanları, hayatlarını değiştirebilecekleri seçimler yapabilecekleri gerçeğine inandırmak (Leung et al., 2019). Dönüşüm, bireylerin içsel ve kişilerarası etkileri

olan tutarlı ve sağlıklı bir benlik duygusu elde etmelerine yardımcı olur (Lee, 2002). Kişinin kendini anlayarak, aile üyeleriyle daha olumlu bir şekilde etkileşimde bulunabileceğine inanılmaktadır. Bu nedenle, öz dönüşüm sürecinin birincil öneme sahip olduğu kabul edilmektedir (Rasheed et al., 2011).

Satir, öz dönüşümün gerçekleşmesi için beş terapötik süreç belirlemiştir. Bu terapötik unsurlar, ilk temas ve ilişki kurmaya, değerlendirme ve keşif sürecine, hedef belirlemeye, öz dönüşüme, değişiklikleri pekiştirmeye, oturumları gözden geçirmeye, değişiklikleri uygulamak ve bütünleştirmek için ev ödevi vermeye kadar terapi oturumunun tüm aşamalarında bulunmaktadır (Banmen and Maki-Banmen, 2014). Öz dönüşümün beş temel unsuru şunlardır (Banmen, 2009; Banmen and Maki-Banmen, 2014; Pert, 1997; Satir, 2018a; Satir et al., 1991):

1. Deneyimsel: Terapi deneyimsel olmalıdır. Terapinin deneyimsel olması danışanın geçmişteki bir olayın etkisini şu anda deneyimlemesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda danışan, kendi olumlu yaşam enerjisini şimdiki zamanda deneyimlemektedir. Sıklıkla danışanların etkileri deneyimlemelerine yardımcı olmak için bedensel belleğe erişilmektedir. Danışanlar hem etkinin negatif enerjisini hem de şimdiki zaman yaşam güçlerinin pozitif enerjisini deneyimlediklerinde enerjisel bir değişim gerçekleşmektedir.

2. Sistemik: Terapinin, danışanın yaşamını deneyimlediği iç psikik ve etkileşimli sistemler içinde yürütüldüğünü ifade eden Satir (2018a), iç psikik sistemin bireyin duygularını, algılarını, beklentilerini, arzularını ve ruhsal enerjisini içerdiğini ve hepsinin birbiriyle sistemik bir şekilde etkileşim halinde olduğunu belirtmektedir. İntrapsişik yön, kişisel buzdağı metaforu aracılığıyla açıklanmaktadır. Etkileşimli sistemler, bireyin içselleştirdiği geçmiş ve şimdiki zamanda deneyimlediği ilişkileri içermektedir. Sistemler birbiriyle etkileşim halindedir ve birinde gerçekleşen bir değişim diğerini etkilemektedir. Öz dönüşüm, iç psikik sistemde enerjisel bir değişimdir ve bu etkileşimli sistemleri değiştirmektedir.

3. Olumlu yönlendirici: Terapist, danışanla aktif olarak etkileşime girmekte ve algıları yeniden çerçevelendirmeye, olasılıklar yaratmaya, evrensel arzuların olumlu mesajlarını fark etmeye ve danışanın pozitif yaşam enerjisiyle bağlantı kurmasına yardımcı olmaktadır. Odak noktası sağlık ve olasılıklar üzerinedir. Durumu patolojik hale getirmek yerine kaynakları takdir etmeye büyümeye odaklanılmaktadır.

4. Değişim odaklı: Satir terapisinin odak noktası öz dönüşüm olduğundan, süreçte sorulan sorular değişimle ilgili olmaktadır. "Kendini affetmen için değişmesi

gereken şey nedir?" gibi sorular, danışana kendi iç psişik sistemlerinde keşfedilmemiş suları keşfetme fırsatı vermektedir.

5. Terapistin kendi benliği: Terapistin uyumlu olması, danışanlarının kendi ruhsal yaşam enerjilerine ulaşmaları için önemli görülmektedir. Terapistler uyumlu olduklarında, danışanlar onları ilgili, kabul edici, umutlu, gerçek, otantik ve aktif olarak gözlemleyerek deneyimlemektedir. Terapist, danışanın terapötik ilişkide bazı arzularını yerine getirildiğini deneyimlediği koşulları sağlamaktadır. Bu durum danışanları, deneyimsel olarak kendi yaşam enerjilerine bağlamaktadır. Ayrıca terapistlerin metafor, mizah, heykelleştirme ve diğer birçok yaratıcı müdahale şeklinde kendi yaratıcı yaşam enerjilerini kullanmaları, terapistlerin uyumlu bir durumdayken kendi ruhsal benlikleri ile kurdukları bağlantıdan gelmektedir. Yaşam enerjisiyle olan bu bağlantı terapistin sezgisel bilgeliğine erişmesine olanak tanımakta ve birçok olumlu olasılığın kapısını açmaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Aile Öz-Yeterliği ile İlgili Araştırmalar

Literatür incelendiğinde öz-yeterlik kavramıyla ilgili birçok araştırma olduğu, bununla birlikte aile öz-yeterliği ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu bölümde aile öz-yeterliği, çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği ile ilişkili çalışmalarla birlikte aile öz-yeterliğine yakın kavramları inceleyen araştırmalara da yer verilmiştir.

2.2.1.1. Aile Öz-Yeterliği ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Odacı ve Kalanlar (2022) tarafından yapılan araştırmada pandemi döneminde yoğun bakım hemşirelerinin iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterlikleri, tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. 102 hemşire ile yürütülen araştırmanın sonucunda tükenmişliğin, psikolojik sağlık ve iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği ile negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, psikolojik sağlık ve iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği arasında pozitif yönde ilişkili bulunduğu ifade edilmiştir.

Özdemir (2019) tarafından yapılan araştırmada annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz-yeterlik düzeyi arasındaki ilişki amaçlanmıştır. Araştırmaya 110 anne ve 3-6 yaş aralığındaki çocukları dahil edilmiştir. Araştırmada ebeveyn öz-yeterliğinin annenin eğitim düzeyi ve çalışma durumu, ailedeki ilk çocuk, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin gelir düzeyi ile ilişkili

olduğu bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin, annelerin ebeveynlik öz yeterliklerini ve çocuğa sağlanan ev ortamının uyarılmasını etkilemediği ifade edilmiştir.

Bingöl ve Kalkan (2018) tarafından yapılan araştırmada Caprara vd. (2004) tarafından geliştirilen Aile Yeterlik Ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması yapılmıştır. Araştırmada Türk aile yapısı için uygun bulunan ölçeklerden 16 maddeden oluşan çocuk formu, 12 maddeden oluşan eş formu, 11 maddeden oluşan ebeveyn formu ve 20 maddeden oluşan kolektif aile formu oluşturulmuştur.

Karlıoğlu (2017) tarafından yapılan araştırmada zihinsel yetersizliği olan çocukların babalarında ebeveyn öz-yeterliği ve algılanan sosyal desteğin aile yükü ile ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip 100 baba ile yürütülen çalışmanın sonucunda babaların algıladığı sosyal destek ve öz-yeterlik algısı arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Uyanık Balat ve Yılmaz (2014) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveynlik öz-yeterlik algılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya okul öncesi dönemde çocuğu olan 94 anne dahil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, aşırı koruyucu tutum ile baskıcı ve disipliner tutum değişkenlerinin, ebeveyn öz-yeterliği alt boyutlarından anneliğe özgü stratejinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Telef (2011) tarafından ergenlerin öz-yeterliklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve ergenlerin öz-yeterlikleri ile psikolojik semptomları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan araştırmaya 1250 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda ergenlerin akademik, sosyal, duygusal ve genel öz-yeterlikleri ile depresyon, anksiyete, olumsuz benlik algısı, somatizasyon ve düşmanlık arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu belirtilmiştir.

2.2.1.2. Aile Öz-Yeterliği ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kosar (2020) tarafından yapılan araştırmada dezavantajlı ailelerde öz-yeterliği geliştirmek ve artırmak için sosyal turizmin nasıl bir aracı olarak işlev görebileceğini araştıran bir araştırma projesine bilgi sağlamak için bazı ilk keşifsel araştırmalar yapmak amaçlanmıştır. Araştırmada dezavantajlı ailelerle çalışanlar için, turizmin olumlu faydalarının oldukça açık olduğu saptanmış, ancak sosyal turizmin hala politika yapıcıların dikkatini çekmekte zorlandığı ifade edilmiştir.

Procentese vd. (2019) ebeveynlerin aile sistemlerinde sosyal medyanın etkileri hakkındaki algılarının aile işleyişi içinde ne kadar etkili olabileceğini derinlemesine

incelemeyi amaçlamıştır. Özellikle ergenlik döneminde aile sistemlerinde kolektif aile öz-yeterliği ile açık iletişim arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir. Aile iletişiminin açıklığını, kolektif aile öz-yeterliğini ve sosyal medyanın aile sistemlerine etkileri hakkındaki algıları ölçmek amacıyla, bir veya daha fazla ergen çocuğu olan ve onlarla iletişim kurmak için Facebook ve WhatsApp kullanan 227 İtalyan ebeveyn araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda bu algıların kolektif aile öz-yeterliği ile açık iletişim arasındaki ilişkide aracı olduğu görülmüştür. Bu, sadece sosyal medyanın aile sistemlerine olan gerçek etkisinin değil, aynı zamanda ebeveynlerin bu konudaki algıları ve kendi ve çocuklarının sosyal medya kullanımını aile ilişkilerine zarar vermeden nasıl yönetebileceklerine dair duygusal deneyimlerinin de önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin sosyal medyanın aile ilişkilerine olası etkileri hakkındaki olumlu algılarını teşvik etme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bir strateji, sosyal medyanın işlevsel kullanımı konusundaki bilgiyi teşvik etmek olabilir.

Ebeveyn öz-yeterliğin, ebeveynlerin ve çocuklarının sağlıklı işlev göstermelerini teşvik etmek için temel bir faktör olduğunu ifade eden Albanese vd. (2019) ebeveyn ve çocuk iyi oluşunda ebeveyn öz-yeterliğinin rolüne ilişkin literatürü incelemeyi amaçlayan bir meta-analiz çalışması gerçekleştirmiştir. Toplamda 115 çalışmayı inceleyen araştırmacılar, ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveynlerin zihinsel sağlığı ve çocuk gelişimi ile ilgili üç geniş tematik kategori oluşturmuştur. Araştırma sonuçları hem ebeveynlerin hem de çocukların iyi oluşunda ebeveyn öz-yeterliğinin rolünün önemini vurgulamaktadır.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) olan çocukların ebeveynleri, çocuğunun uyarılabilirliğinin artması nedeniyle genellikle düşük evlilik memnuniyeti yaşadıklarını ve aile dinamiklerinin etkilendiğini ifade eden Ben-Naim vd. (2019) ebeveynsel stres ve ebeveyn öz-yeterliğini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda 182 İsrailli ebeveyn (DEHB'li çocuklarının 63 ebeveyni ve DEHB'si olmayan çocuklarının 119 ebeveyni) ebeveyn öz-yeterliği, evlilik memnuniyeti ve ebeveynsel stres ölçeklerini doldurmuştur. Araştırma sonucunda DEHB'li çocukların ebeveynleri, DEHB'si olmayan çocukların ebeveynlerine göre daha yüksek ebeveynsel strese, daha düşük öz-yeterliğe ve evlilik memnuniyetine sahip olduğu görülmüştür.

Kartikasari vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada aile psiko-eğitim terapisinin şizofrenik bireylerin aile öz-yeterliği üzerindeki etkisini ortaya koymak

amaçlanmıştır. Deneysel çalışma, deney grubu ve kontrol grubunda 16'şar birey olmak üzere toplam 32 bireyle yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarında, psiko-eğitim terapisinin uygulandığı şizofreni hastalarının aile öz-yeterliğinde anlamlı değişiklikler olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada, şizofrenik ailelerin tedavisinde terapi olarak aile psiko-eğitim terapisinin kullanılabileceği önerilmiştir.

Morawska vd. (2014) tarafından Çocuk Uyum ve Ebeveyn Yeterlilik Ölçeği'nin (CAPES) psikometrik özellikleri incelenmiştir. CAPES hem halk sağlığı hem de bireysel veya grup ebeveynlik müdahalelerinin değerlendirilmesinde kullanılmak amacıyla tasarlanmıştır. Ölçek, çocukların davranış problemlerini ve duygusal uyumsuzluklarını ölçen iki alt ölçeğe sahip 30 maddelik bir ölçek ile çocukların problemleri davranışlarını yönetme konusundaki ebeveyn öz-yeterliğini ölçen 20 maddelik bir öz-yeterlik ölçeğinden oluşmaktadır. Araştırmaya 2-12 yaş arası çocuğu olan 347 ebeveyn den oluşan bir örneklem katılmıştır. CAPES'in psikometrik değerlendirmesi hem yoğunluk hem de öz-yeterlik ölçeklerinin iyi bir iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Bandura vd. (2011) 142 aile ile algılanan ikili ve kolektif yeterlik biçimlerinin birbirleriyle nasıl etkileştiğini ve bu farklı etkililik biçimlerinin aile işleyişi kalitesi ve aile yaşamı memnuniyeti ile nasıl yapısal olarak ilişkilendiğini test etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, ikili ebeveyn-çocuk yeterliğinin, ikili eş yeterliğinin ve evlat yeterliğinin, aile memnuniyeti ile ilişkisinde kolektif aile yeterliğinin anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yüksek bir kolektif aile yeterliği duygusunun, açık aile iletişimi ve ergenlerin ev dışındaki aktivitelerini samimi bir şekilde paylaşması ile anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Kolektif aile yeterliğinin, ergenlerin aile yaşamlarından memnuniyetleri ile hem doğrudan hem de aile işleyişi kalitesi üzerindeki etkisi aracılığıyla anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur.

Pepe vd. (2008) Ergenlerin Algılanan Kolektif Aile Yeterliği Ölçeğinin (EFCP/A) İspanya bağlamında uyarlanması ve doğrulanmasını amaçlamıştır. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından algılanan kolektif aile yeterliği ile ebeveyn ilişkileri, madde kullanımı (tütün, alkol, esrar) ve başa çıkma stratejileri ile ilişkiler de incelenmiştir. 486 ergen katıldığı araştırma sonucunda EFCP/A ölçeğinin tek boyutlu ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu görülmüştür. Ayrıca ergenlerin kolektif aile yeterliğine olan inançları, anne ve baba ilişkilerinin kalitesi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ve algılan kolektif aile yeterliği yüksek olan ergenlerin daha verimli başa çıkma stratejileri sergiledikleri, daha az madde kullandıkları tespit

edilmiştir.

Jones ve Prinz (2005) ebeveyn öz-yeterliğinin, ebeveyn ve çocuk uyumundaki potansiyel rollerini ve aile içindeki davranışları ve duyguları anlama konusundaki ebeveyn düşüncelerinin rolünü incelemeyi amaçlayan bir derleme çalışması gerçekleştirmiştir. Bu derlemedeki alanlar arasında ebeveyn öz-yeterliği ve psikolojik işleyişin yanı sıra çocuk davranışları, sosyal duygusal uyum, okul başarısı ve kötü muamele yer almaktadır. Bazı bulgular, ebeveyn öz-yeterliğinin çocuk uyumunu doğrudan etkilediğini, aynı zamanda ebeveynlik uygulamaları ve davranışları aracılığıyla dolaylı olarak etkilediğini de öne sürmektedir. Araştırmacılar ebeveyn öz-yeterliğinin rolünün ebeveynler, çocuklar ve kültürel-bağlamsal faktörler arasında değiştiği, ancak etkisinin çocuk işlevselliği için olası bir öngörücü veya belki de risk göstergesi olarak göz ardı edilemeyeceğine yönelik güçlü bir kanıt bulunduğunu belirtmektedir.

Caprara vd. (2004) tarafından yapılan araştırmada aile üyelerinin eş, ebeveyn ve çocuk olarak rolü hakkında sahip oldukları etkililik inançlarını, aile sisteminin işleyişi hakkında sahip oldukları etkililik inançlarıyla birlikte değerlendirmek amacıyla tasarlanan dört ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Araştırmaya yaklaşık 600 ebeveyn ve yaklaşık 1000 ergen katılmıştır. Araştırma sonucunda, ilişkili olsalar da aile üyelerinin aile içinde farklı rolleri yerine getirme kapasitelerinin ve aile sisteminin işleyişine katılmalarıyla ilgili öz-yeterlik inançlarının tek bir boyuta indirgenemeyeceği ifade edilmiştir.

2.2.2. Aile İklimi ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında aile iklimi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar sunulmuştur.

2.2.2.1. Aile İklimi ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yiğit (2022) tarafından yapılan araştırmada aile iklimi ve bağlanma stiline ilişki rol beklentisinin yordanmasındaki etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 359 kişi katılmıştır ve araştırmanın sonucunda ilişki rol beklentilerinin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, aile tipi, medeni hal, birlikte yaşanan kişi ve romantik ilişki durumu gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bununla birlikte eşitlikçi rol beklentisini yordayan tek değişkenin cinsiyet olduğu saptanmıştır. Geleneksel rol beklentisini yordayan değişkenler ise cinsiyet, medeni hal, kuşaklararası otorite, güvenli bağlama stili ve kaygılı-kaçıncı bağlanma olarak açıklanmıştır.

Arslan (2021) tarafından yapılan araştırmada değer odaklı aile eğitim

programının ana-babalık becerisi, aile iklimi ve değer odaklı yaşama etkisi incelenmiştir. Deneysel desende yürütülen araştırmada, deney grubunda 23 ve kontrol grubunda 24 olmak üzere toplam 47 ebeveyn katılımcı olarak yer almıştır. Deneysel araştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte ebeveynler, değer odaklı aile eğitim programında aile içi ilişkiseliliğin arttığını, aile uyumunun yükseldiğini ve evdeki psikolojik atmosferin olumlu yönde değiştiğini hissettiklerini belirtmişlerdir.

Dalbadan (2021) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin romantizm ve eş seçimi tutumları ile aile iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma 468 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinde aile iklimi ve romantizm ve eş seçimi arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Kabasakal ve Aktaş (2021) tarafından, bireylerin aile iklimi algısı ve sosyal destek algısının araştırıldığı çalışma Covid-19 pandemisi sürecinde yapılmıştır. Çalışmaya 684 yetişkin birey dahil edilmiş ve sonuç olarak bireylerin sosyal destek algıları ile aile iklimi algıları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Değirmenci (2019) tarafından yürütülen araştırmada farklı aile tiplerinde yetişen kişilerdeki sosyal onay ve benlik arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 18-50 yaş aralığındaki 449 kişi katılmıştır. Araştırmada benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, sosyal onay ihtiyacına göre ise farklılık göstermediği saptanmıştır. 50 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların 18-24 arası yaş grubuna göre daha yüksek düzeyde sosyal onay ihtiyacı hissettiği bulunmuştur. Eğitim seviyesi ile sosyal onay gereksinimleri arasında ise negatif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Kaplan (2019) tarafından yürütülen çalışmada üniversite öğrencilerinde aile iklimi, kuşaklar arası ilişkiler ve aile uyumu incelenmiştir. 772 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada algılanan aile iklimi ile yaş, cinsiyet, okunan bölüm, gelir, yaşanılan yer, babanın eğitim ve çalışma durumu gibi değişkenler arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Güler (2017) tarafından yapılan çalışmada aile ilişkilerinin ve ebeveynlerin yetiştirme tutumunun üniversite öğrencilerinin benlik saygısını ne yönde etkilediği araştırılmıştır. Araştırmaya 122 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmada anne ve babanın ilgisi ile üniversite öğrencilerinin benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Turgut'un (2019), üniversite öğrencilerinde aile iklimi ve iyi oluş arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolünü incelemek amacıyla yürüttüğü çalışmaya 541 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmada geniş aileye sahip olan üniversite öğrencilerinin çekirdek aileye sahip olanlara göre hayata daha fazla anlam yükledikleri ve yaşama daha fazla bağlı oldukları bulunmuştur. Bununla birlikte, aile içi ilişkiselliğin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu ve aile içi ilişkilerin kadınlar tarafından daha fazla önemsendiği saptanmıştır.

Öztürk (2017) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi ve anne babaya bağlanma biçimleri ile öz güven düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 337 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda baba eğitim düzeyinin ve aile değerlendirme ile anne babaya bağlanma biçiminin öz güveni anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca hem anne baba bağlanma biçimi hem de aile değerlendirmesinin öz güveni yordadığı saptanmıştır.

Berkem (1999) tarafından yapılan araştırmada aile içi iletişim, duygusal bağlam, birlik, ailenin yetkinliği ve yönetim kavramlarını içeren ailenin psikolojik yapısı ile gençlerin benlik kavramı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya toplam 236 öğrenci katılmıştır. Araştırmada ailelerin psikolojik yapısı, işleyişi ile gençlerin benlik kavramı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kiğili (1994) tarafından yapılan araştırmada anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin ortak değerlendirmelerin bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 350 ortaokul öğrencisi ve ebeveynleri katılmış, toplamda 1050 kişi ile çalışılmıştır. Araştırmada genç annelere sahip ailelerin diğer yaşlara sahip annelerin ailelerine göre daha olumsuz bir aile algısı oluşturduğu bulunmuştur. Anne ve babanın eğitim seviyesi ile aile algısı arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin ortak değerlendirmelerinin ailenin büyüklüğüne (aile deki çocuk sayısı) göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ifade edilmiştir. Az çocuk sayısına sahip ailelerin, çok çocuk sayısına sahip ailelere göre daha olumlu bir aile algısı olduğu belirtilmiştir.

2.2.2.2. Aile İklimi ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Nosé vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada, aile şirketlerindeki ilişkisel çatışmaların neden olduğu aksaklıklara karşı aile ikliminin önleyici rolü incelenmiştir. Avusturya'da 392 aile şirketi ile yürütülen araştırmada sonuç olarak,

aile ikliminin pozitif olması durumunda şirketteki memnuniyetin ve şirketin çalışma performansının arttığı saptanmıştır.

Ortega Barón vd. (2016) tarafından yapılan araştırmada, siber zorbalık mağdurları üzerinde okul ve aile bağlamının etkisi incelenmiştir. 1062 İspanyol gençten oluşan örnekleme, şiddetli siber zorbalık mağdurları, orta düzey siber zorbalık mağdurları ve siber zorbalık mağduru olmayanlar olmak üzere üç karşılaştırma grubu oluşturulmuştur. Varyans analizi sonuçları, şiddetli siber zorbalık mağdurlarının, mağdur olmayanlara kıyasla, aile çatışması üzerinde anlamlı derecede yüksek puan aldığını ve çalışmada ele alınan diğer aile (aile benlik algısı, uyum ve ifade) ve okul (katılım, bağlılık ve öğretmen desteği) değişkenlerinde daha düşük puanlar elde ettiğini göstermiştir. Bu bulgular, siber zorbalık önleme programlarına aileyi ve okulu dahil etmenin önemine işaret etmektedir.

Cabrera-Suárez vd. (2014) tarafından yapılan araştırmada aile şirketlerinin finansal olmayan hedeflerinde aile ikliminin yordayıcı rolü araştırılmış ve araştırma İspanya’da 693 aile şirketine yürütülmüştür. Araştırmada sonuç olarak olumlu aile ikliminin aile şirketlerinin yönetilmesinde, aile şirketlerindeki kararların alınmasında ve aile şirketlerinde finansal olmayan hedefler belirlenmesinde önemli bir faktör olduğu ifade edilmiştir.

Wang ve Sheikh-Khalil (2014) çalışması, aile iklimi ve çocukların sosyal uyumunu incelemiştir. Örneklemindeki 606 çocuktan elde edilen veriler, olumlu aile ikliminin çocukların daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahip olmalarına yol açtığını göstermiştir.

Schrodt vd. (2007) çalışması, aile iklimi ve çocukların akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklemindeki 213 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler, olumlu aile ikliminin çocukların daha yüksek akademik başarıya sahip olmalarına yol açtığını göstermiştir.

Lansford vd. (2006), 585 çocuk ve aileleriyle yaptıkları boylamsal çalışmada, olumsuz aile ikliminin çocuklarda daha fazla davranışsal ve duygusal sorunlara yol açtığını bulmuşlardır. Ayrıca olumsuz aile ikliminin zamanla çocukların akademik başarısını da olumsuz etkilediği ifade edilmiştir.

Vandewater ve Lansford (2005), 70 çocuk ve ebeveynlerinden oluşan bir örnekleme, aile iklimi ve akran ilişkilerinin çocukların uyum ve gelişimindeki rolünü incelemiştir. Sonuçlar, olumlu aile ikliminin çocukların akranlarıyla daha az çatışma yaşamasına ve daha fazla sosyal destek algılamasına yol açtığını

göstermiştir.

Moos ve Moos (1986), aile ortamının çocukların psikolojik uyum ve gelişimindeki rolünü incelemek için 461 ergen ve aileleriyle çalışmıştır. Katılımcılar, aile ortamının destekleyici ve anlaşmazlık içermeyen yönleri ile daha az duygusal ve davranışsal sorun yaşadıklarını bildirmiştir.

2.2.3. Algılanan Öz Dönüşüm ile İlgili Araştırmalar

Öz dönüşüm ve algılanan öz dönüşüm kavramları ile ilgili hem Türkiye’de hem de yurt dışında çok kısıtlı sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde Türkiye’de yapılmış olan bir çalışmaya ve yurt dışında yapılmış olan sınırlı sayıda çalışmaya yer verilmiştir.

2.2.3.1. Algılanan Öz Dönüşüm ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Peker Akman vd. (2022) tarafından yapılan çalışmanın amacı algılanan öz dönüşüm ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Çalışma sonucunda 4 faktörden ve 17 maddeden oluşan ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu belirtilmiştir.

2.2.3.2. Algılanan Öz Dönüşüm ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Starovoytenko ve Shchebetenko (2020) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, bilinmeyen benliğin nasıl ortaya çıktığı, insanların kendilerini nasıl tanıdığı, kişilikleriyle nasıl ilişkilendirdiği ve bu süreçlerin kişinin öz kimliği ve öz dönüşümü üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu çalışma, özellikle dikkate alınmayan bilinmeyen benliğin farklı yönlerini açıklamıştır. Bu yönler arasında, bilinmeyen benliğin insanlar arası ilişkilere, içeriğine, fırsatlarına, yaşam boyu değişimlere ve öz-kavram yapısına nasıl katkıda bulunduğu, ayrıca bireylerin bu bilinmeyen benliği keşfetme ve anlama motivasyonu ile ilgili kültürel ve kişisel kaynaklar yer almaktadır.

Pals (2006) 83 kadınla gerçekleştirdiği çalışmasında, yetişkinlik dönemindeki yaşamış oldukları zorlukların kişinin kimliğini oluşturma sürecini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bireylerin bu zorluklara nasıl yanıt verdiği, keşifsel hikaye oluşturma ve tutarlı ve olumlu bir sonuca ulaşma olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Bu boyutlar, 52 yaşındaki kadınların yaşamış oldukları zorlukları anlatan hikayelerinden elde edilen verilere dayanarak incelenmiş ve kişilik özellikleri ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, yaşanan zorlukların anlatı kimliği işlenmesindeki bireysel farklılıklarla anlamlı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Bu ilişkinin genç

yetişkinlikten başlayarak geç orta yaşa kadar devam ettiği bulunmuştur. Ayrıca, olumlu bir anlatı süreciyle zor deneyimlerin anlatı kimliği içinde kalıcı bir olumlu öz dönüşüm duygusu oluşturabileceği belirtilmiştir.

Wong ve Ng (2008) tarafından terapistlerin Satir'in temel kavramı olan tutarlılıkla ilişkili deneyimlerini incelemek amacıyla yapılan araştırmaya yaşları 25 ile 79 arasında olan 11 terapist katılmıştır. Araştırma sonuçları iç psikik, kişilerarası ve transpersonal tutarlılık türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir.

Cohen (2006) tarafından yapılan çalışmada, 25 ile 34 yaşları arasındaki yüksek riskli gebeler üzerinde Satir'in yaklaşımı incelenmiştir. Kadınların hastanede kaldıkları sürede yaklaşık iki saatlik terapi seansları yapılmış ve Satir'in kişisel buzdağı ve uyumlu olma konularını içeren kısa terapi tekniklerini kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların algıları, duyguları ve beklentileri hakkındaki farkındalıklarının arttığı saptanmıştır.

Der Pan (2000) tarafından, Satir Büyüme Modeli temelli grup danışmanlığının öğrencilerin aile ilişkileri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yürütülen yarı-deneysel çalışmaya ebeveynlerle ilişkisel problemleri olan ve güvensizlik, anksiyete ve çatışma gibi psikolojik sorunları olan 56 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda Satir Büyüme Modelinin üniversite öğrencileri ile aileleri arasındaki ilişkileri iyileştirmek için etkili bir yaklaşım olduğu ve diğer türlerde aile terapisi için geçerli bir strateji olabileceği ifade edilmiştir.

Lum (2000) tarafından yapılan araştırmada terapist olarak eğitim alan bireylerde kişisel buzdağının kullanımının kişisel ve profesyonel etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 120 saat Satir eğitimine katılan yedi kadın ve iki erkek dahil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Satir'in kişisel buzdağı metaforu, katılımcılar tarafından farkındalık ve etkileşim becerilerinin geliştiği bir araç olarak değerlendirilmiştir. Eğitim alan bireyler, danışanlarıyla etkileşimlerini daha iyi yönetmekte ve güvenlerini artırmaktadır. Kişisel buzdağı, dış anlatıdan içsel etkiye doğru bir süreç başlatmakta ve terapist adaylarının çalışmalarının danışanları üzerinde daha derin bir etkisi olduğunu hissettirmektedir. Bu araç aynı zamanda terapist adaylarının danışanları daha iyi anlamalarını ve değişim sürecini daha etkili bir şekilde yönetmelerini sağlamıştır. Bu süreçte, danışanlarda daha derin ve içsel değişimler yaşandığı gözlemlenmiştir. Katılımcılar, kişisel buzdağının kendilerinde güçlü bir kişisel büyüme ve içsel bağlantı hissi oluşturduğunu ve daha fazla huzur ve

sükunet sağladığını düşünmüşlerdir.

Carpenter vd. (1999) tarafından yapılan araştırmada, meme kanserinden iyileşenler arasındaki bireysel farkları öz dönüşüm açısından açıklamak, öz dönüşümle ilişkili faktörleri incelemek ve meme kanserini yenenler ile kanser olmayan yaşa uygun karşılaştırma gruplarındaki kadınlar arasında öz dönüşüm ile öz saygı ve iyi olma arasındaki ilişkileri incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya meme kanserinden kurtulan ve meme kanseri olmayan toplamda 60 kadın katılmıştır. Araştırma bulguları; meme kanserini yenenler arasında olumlu dönüşüm, minimal dönüşüm ve takılıp kalma hissi olmak üzere üç dönüşüm kategorisi olduğu göstermiştir. Bu grupların yaş, medeni hal ve gelir açısından farklılık gösterdiği, hastalık veya tedavi değişkenleri açısından ise farklılık göstermediği saptanmıştır. Olumlu dönüşüm grubundaki meme kanseri hayatta kalanlarının, takılıp kalanlar olarak gruplandırılan hayatta kalanlara ve kanser olmayan yaşıt karşılaştırma gruplarına göre önemli ölçüde daha yüksek öz saygı ve iyi olma düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Takılıp kaldığını belirten kanser hayatta kalanlarının, diğer hayatta kalan gruplardan önemli ölçüde daha düşük öz saygı ve iyi olma düzeyine, aynı yaşta sağlıklı kadınlarla karşılaştırıldığında ise daha düşük iyi olma düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca öz dönüşümün meme kanseri hayatta kalanlarının öz saygı ve iyi olma düzeyinde bir etken olabileceği ifade edilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Üniversite öğrencilerinde aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nicel araştırma yaklaşımlarından ilişkisel desene göre tasarlanmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada belirlenen bağımsız değişkenlerin (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) bağımlı değişken (aile iklimi) üzerindeki açıklayıcı gücünde aracı değişkenin (algılanan öz dönüşüm) rolünü tanımlamak için yapısal eşitlik modeli geliştirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 436 kadın (%70.1) ve 186 erkek (%29.9) olmak üzere toplam 622 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin yaşları 18 ile 35 arasında değişiklik göstermektedir ($X = 21.96$, $SS = 2.50$). Araştırmanın çalışma grubuna yönelik tanımlayıcı bilgiler Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmanın çalışma grubuna yönelik tanımlayıcı bilgiler

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	436	70.1
	Erkek	186	29.9
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	64	10.3
	İlkokul/Ortaokul	410	65.9
	Lise	110	17.7
	Üniversite	36	5.8
	Yüksek Lisans/Doktora	2	.3
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	14	2.3
	İlkokul/Ortaokul	340	54.7
	Lise	140	22.5
	Üniversite	122	19.6
	Yüksek Lisans/Doktora	6	1
Algılanan Anne Baba Ebeveyn Tutumu	Aşırı koruyucu	107	17.2
	Baskıcı/Otoriter	47	7.6
	İlgisiz	11	1.8
	İzin verici	220	35.4
	Demokratik	237	38.1

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Aile Yeterlik Ölçekleri

Caprara vd. (2004) tarafından geliştirilen Aile yeterlik ölçekleri Çocuk, Eş, Ebeveyn ve Kolektif Aile Öz-Yeterliliği olmak üzere dört formdan oluşmaktadır. Ailenin işlevselliğini ve aile dinamiklerini ortaya koymak amacıyla geliştirilen aile yeterlik ölçekleri, Bingöl ve Kalkan (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlaması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma kapsamında aile yeterlik ölçeklerinden Çocuk Öz-Yeterlik Ölçeği ve Kolektif Aile Öz-Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1.1. Çocuk Öz-Yeterlik Ölçeği

Bireysel sorunları aile ile konuşmak, negatif duygusal durumları pozitif duygulara dönüştürmek, anlaşma yaşanmadığı durumlarda ebeveynler açısından değerlendirme yapabilmeyi içeren maddelerden oluşmakta ve algılanan çocuk öz-yeterliliğini ölçmeyi hedeflemektedir. Çocuk öz-yeterlik ölçeği 16 maddeden oluşmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçme aracının 4 boyuttan oluştuğu ve madde faktör yüklerinin .50 ile .84 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ile uyum iyiliği değerlerinin Uyum iyiliği değerleri (RMSEA= .06, RMR= .08, NFI= .76, CFI= .90, IFI= .91, AGFI= .82, GFI= .88) olarak bulunmuş ve kabul edilebilir sınıflar içerisinde yer aldığı görülmüştür. Ölçme aracı Bingöl ve Kalkan (2018) önerileri doğrultusunda tek boyut ve toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Beşli Likert tipi değerlendirmeye sahip ölçme aracında ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .83 olarak tespit edilmiştir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması çocuk öz-yeterliliğinin yüksek olduğunu, alınan puanların düşük olması ise çocuk öz-yeterliliğinin düşük olduğunu göstermektedir (Bingöl ve Kalkan, 2018).

Bu araştırma kapsamında toplanan veriler üzerinden hesaplanan ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .86 bulunmuştur.

3.3.1.2. Kolektif Aile Öz-Yeterlik Ölçeği

Kolektif aile öz-yeterlik ölçeği bir bütün olarak ailenin algılanan işlevsel yeterliklerine odaklanmaktadır. Hem ebeveynlere hem de çocuklara uygulanan ölçme aracı 20 maddeden oluşmakta ve ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Beşli Likert tipi değerlendirmeye sahip ölçme aracı üç faktörden oluşmaktadır. Bingöl ve Kalkan (2018) önerileri doğrultusunda tek boyut ve toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçme aracından alınan puanların yüksek olması kolektif aile öz-yeterliliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Türkçe uyarlama çalışmasında

ölçeğin yapı geçerliği çocuklar ve ebeveynler için ayrı olarak değerlendirilmiştir. Çocuk uygulamasında madde faktör yüklerinin .53 ile .75 arasında değiştiği ve Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısının .90 olduğu tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyiliği değerlerinin ($\chi^2/df=1.56$, RMSEA= .06, RMR=.08, NFI=.76, CFI= .89, IFI=.90, RFI=.73, AGFI=.79, GFI= .83) kabul edilebilir sınırlar arasında olduğu görülmüştür. Ölçeğin ebeveyn uygulamasında ise madde faktör yüklerinin .45 ile .79 arasında olduğu ve Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısının .91 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyiliği değerlerinin (RMSEA= .04, RMR= .05, NFI= .873, CFI= .95, IFI= .95, AGFI= .89, GFI= .93) kabul edilebilir sınırlar arasında olduğu görülmüştür (Bingöl ve Kalkan, 2018).

Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .88 olarak tespit edilmiştir.

3.3.2. Aile İklimi Ölçeği

Aile iklimini ve bu iklimden etkilenen noktaları belirlemek amacıyla Björnberg ve Nicholson (2007) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçme aracı 48 maddeden, 6 alt boyuttan (açık iletişim, kuşaklar-arası otorite, kuşaklar-arası ilgi, bilişsel uyum, duygusal uyum ve uyumluluk) oluşmakta ve her boyut 8 maddeden meydana gelmektedir. Beşli Likert derecelendirmeye sahip ölçme aracından alınan yüksek puanlar, bireyin değerlendirdiği alanın aile içinde önemsendiğini, düşük puanlar ise değerlendirilen alanın önemslenmediğini göstermektedir. Gönül vd. (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan ölçme aracı, orijinal ölçeğin 48 maddeden oluşan altı faktörlü yapısı yerine, 34 maddeden oluştuğu ve üç faktörlü yapıyı doğruladığı görülmektedir. Kuşaklar-arası otorite ve bilişsel uyum boyutları büyük orandan aynı kalırken, açık iletişim, kuşaklar-arası ilgi, duygusal uyum ve uyumluluk boyutları tek faktörde toplanmış ve bu faktöre aile içi ilişkisellik adı verilmiştir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklere bakıldığında, aile içi ilişkisellik için $\alpha = .95$, kuşaklar-arası otorite için $\alpha = .87$ ve bilişsel uyum için ise $\alpha = .87$ olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda modelin uyum iyiliği değerlerinin ($\chi^2/df = 3.046$, RMSEA = .068, GFI = .913, CFI = .918, NNFI = .942) kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür (Gönül vd., 2018).

Bu çalışma kapsamında ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının .85 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar açısından incelendiğinden aile içi ilişkisellik alt boyutu için .92, kuşaklar-arası otorite .69,

bilişsel uyum alt boyutu için .64 bulunmuştur.

3.3.3. Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği

Leung vd. (2019) tarafından Satir Modeli temel alınarak geliştirilen Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği, bireylerin öz dönüşümlerine yönelik takdir, kabul, benlik saygısı gibi çok sayıda bileşeni ölçmeyi hedeflemektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Peker Akman vd. (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin yapı geçerliğinin test edilmesi için yapılan birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin ($\chi^2/sd= 1.84$, $p= .00$, RMSEA= .056, CFI= .91, GFI= .93 ve AGFI= .90) ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin ($\chi^2/sd= 1.88$, $p= .00$, RMSEA= .057, CFI= .90, GFI= .92 ve AGFI= .90) ölçeğin Türk örneklemini üzerinde doğrulandığını göstermektedir. Ölçme aracı 15 madde ve öz bağlılık, kendinden şüphe, başkalarına yönelik olma ve paylaşmaya açık olma şeklinde dört alt boyuttan oluşmakta ve altılı Likert tipinde hazırlanmıştır. Her bir alt boyut ayrı puanlanırken ölçek maddelerinde ters puanlama yapılmamaktadır. Ölçekten toplam puan elde ederken kendinden şüphe ve başkalarına yönelik olma alt boyutlarındaki maddelerin ters puanlanması gerekmektedir. Ölçeğin tümünden alınabilecek en yüksek puan 90 ve en düşük puan ise 15'tir. Alınan puanların yüksek olması, algılanan öz dönüşümün yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin tamamından elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .76'dır. Alt boyutlar açısından değerlendirildiğinde öz bağlılık .73, kendinden şüphe .72, başkalarına yönelik olma .60 ve paylaşmaya açık olma boyutu .80 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı öz bağlılık alt boyutu için .70, kendinden şüphe alt boyutu için .76, başkalarına yönelik olma alt boyutu için .71, paylaşmaya açık olma alt boyutu için .71 tespit edilmiştir. Ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısının .76 olduğu görülmüştür.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma gerçekleştirilmeden önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Etik Kurulundan (Karar No: 2021-7441) gerekli etik kurul onay izni alınmıştır. Araştırmanın verileri 2021-2022 yılları arasında Ordu Üniversitesi ve Giresun Üniversitesinde öğrenim gören 634 öğrenciden toplanmıştır. İlk olarak araştırmanın amacından ve gizlilik ilkesinden bahsedilmiş, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Ardından veri

toplama araçları üniversite öğrencilerine dağıtılarak doldurmaları istenmiştir. Uygulamalar yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolü yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında aşağıdaki adımlar izlenerek analizler gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada, veri setine ilişkin varsayımlar test edilmiş, ikinci aşamada betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma) incelenmiş, üçüncü aşamada uygulanan ölçeğin araçlarının iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Dördüncü aşamada yapısal eşitlik analizinde yer alacak değişkenler arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmıştır. Beşinci aşamanın ilk safhasında yapısal eşitlik analizi yapılmadan önce Anderson ve Gerbing'in (1988) ve Kline'nın (2015) önerileri doğrultusunda ilk olarak ölçeğin modeli test edilmiştir. Ölçeğin modeli test edilirken neden-sonuç ilişkisi oluşturulmamakta, ölçeğin modeli doğrulandıktan sonra yapısal model geliştirilmektedir.

Bu araştırmada çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği gizil değişkenleri tek boyutlu oldukları için parselleme yöntemi kullanılmıştır. Parselleme yöntemi ölçeğin hatalarının azaltılması, modelin veri uyumunun korunması ve ölçümlerde normallik sağlaması açısından geçerliği ve güvenilirliği artırmak amacıyla önerilmektedir (Little et al., 2002). Madde-toplam korelasyonları, random atama ve madde faktör yükleri dikkate alınarak parselleme yapılabilmektedir. Bu araştırma kapsamında madde faktör yükleri dikkate alınarak çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği için dört parsel oluşturulmuştur. Aile iklimi ölçeğinin aile içi ilişkisellik, kuşaklar-arası otorite ve bilişsel uyum olmak üzere üç alt boyutu bulunduğu için her bir boyut aile iklimi için birer parsel olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde algılanan öz dönüşüm ölçeğinin öz bağlılık, kendinden şüphe, başkalarına yönelik olma ve paylaşmaya açık olma şeklinde dört alt boyutu algılanan öz dönüşüm için her bir parseli temsil etmektedir.

Beşinci aşamanın ikinci safhasında Baron ve Kenny (1986) metodu ile analizlerin dört şartı sağlaması prensibi dikkate alınmıştır. Bunlardan ilki bağımsız değişkenlerin (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) bağımlı değişkenler (aile iklimi) üzerinde anlamlı etkisinin olduğunun incelenmesidir. İkincisi bağımsız değişkenlerin (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) aracı değişkenler (algılanan öz dönüşüm) üzerinde anlamlı etkisinin incelenmesidir. Üçüncüsü aracı

değişkenlerin (algılanan öz dönüşüm) bağımlı değişkenler (aile iklimi) üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunun incelenmesidir. Son olarak aracı değişkenler (algılanan öz dönüşüm) bağımsız değişkenlerle (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) birlikte analiz edildiğinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi düşerken ya da anlamsızlaşırken, aracı değişkenlerin de bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmalıdır (Baron and Kenny, 1986). İfade edilen koşullar kontrol edilip oluşturulan modeller test edildikten sonra dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla bootstrapping yöntemi kullanılmıştır. Bootstrapping yöntemi ile evrenin mini bir provası yapılmaktadır (Byrne, 2010). Veri setinden program aracılığı ile tekrar tekrar yeni örneklemeler oluşturulmakta ve dolaylı etkinin ne düzeyde anlamlı olup olmadığı güven aralıkları belirtilerek açıklanmaktadır (Preacher and Hayes, 2008). Bootstrapping yöntemi %95 güven aralığında 5000 yeniden örnekleme alınarak gerçekleştirilmiştir. Dolaylı etkinin anlamlı olduğunun ifade edilebilmesi için güven aralıklarının sıfırı kapsamaması gerektiği belirtilmektedir (Preacher and Hayes, 2008).

Yapısal eşitlik modellerinin sonuçları çeşitli model uyum indekslerine göre yorumlanmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015). Bu araştırmada yapısal eşitlik analizinin sonuçlarında χ^2/sd (ki-karenin serbestlik derecesine bölünmesi), RMSEA (Root Mean Square Error Of Approximation-Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual - Standartlaştırılmış Hata Kareler Ortalamasının Karekökü), GFI (Goodness Of Fit Index-İyilik Uyum İndeksi), CFI (Comparative Fit Index-Karşılaştırmalı Uyum İndeksi), IFI (Incremental Fit Index- Artmalı Uyum İndeksi) değerleri kullanılmıştır. χ^2/sd değeri küçük örneklemelerde 2 ve altında olması, büyük örneklemelerde ise 5 ve altında olması kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (Hu and Bentler, 1999; Tabachnick and Fidell, 2013). Ancak ki-kare değeri örneklem sayısına duyarlı olduğu için büyük örneklemelerde beklenen sonuçları vermemektedir. Bu nedenle farklı uyum indekslerinin göz önüne alınması gerektiği ifade edilmektedir (Brown, 2006). Modelin değerlendirilmesinde kullanılan diğer uyum indeksi RMSEA ve SRMR değeridir. Bu değer .05 ve altında olması iyi model uyumuna ve .10'dan küçük olması ise modelin kabul edilebilir sonuçlar verdiğini göstermektedir (Hu and Bentler, 1999; Schermelleh-Engel et al., 2003; Tabachnick and Fidell, 2013). Uyum indekslerinden GFI'nin .85 (Jöreskog and Sörbom, 1993) ve .90'a (Hu and Bentler, 1999; Tabachnick and Fidell, 2013) eşit veya büyük olması beklenmektedir. CFI, IFI

indeksleri için ise .90 ve üzeri değerlerin iyi uyumu ifade ettiği belirtilmektedir (Jöreskog and Sörbom, 1993; Kline, 2011). Araştırmada yapısal eşitlik modellemesinde kullanılan ve araştırma içerisinde dikkate alınan uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırları Tablo 3.2'de verilmiştir.

Verilerin betimsel istatistikleri analiz edilirken SPSS 21, yapısal eşitlik modelleri test edilirken LISREL 8.5 programları kullanılmıştır. Takip eden alt başlıklar altında veri setine ilişkin varsayımlar test edilmiştir ve veri analizinde uygulanan diğer yaklaşımlar sunulmuştur.

Tablo 3.2. Model uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırları

Uyum İndeksleri ¹	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd \leq 5$
RMSEA	$.00 \leq RMSEA < .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$
SRMR	$.00 \leq SRMR < .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$
GFI	$.90 \leq GFI \leq 1.00$	$.85 < GFI < .90$
CFI	$.90 \leq CFI \leq 1.00$	$.85 < CFI < .90$
IFI	$.90 \leq IFI \leq 1.00$	$.85 < IFI < .90$

¹ Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2011; Schermelleh-Engel vd., 2003; Tabachnick ve Fidell, 2013

3.5.1. Veri Setine İlişkin Varsayımların Test Edilmesi

Araştırmanın amaçlarına ulaşabilmek ve araştırma sonuçlarının geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak adına istatistiksel analizlere başlanmadan önce veri setinin yeniden düzenlenmesi ve bazı varsayımları karşılaması gerekmektedir. Bu noktada kayıp değer analizi, uç değer analizi, normal dağılım, çoklu bağıntı analizi, doğrusallık, eş varyanslılık ve örneklem grubunun büyüklüğü karşılanması gereken varsayımlar arasında yer almaktadır (Çokluk vd. 2010).

3.5.1.1. Kayıp Veri Analizi

Kayıp veri analizleri gerçekleştirirken farklı yöntemler tercih edilmektedir. Araştırmacı tarafından kayıp değer içeren gözlemler veri setinden çıkarılmakta ya da elde edilen verilerin ortalamaları alınarak kayıp değer içeren gözlemlere bu ortalamalar atanmaktadır (Çokluk vd., 2010). Veri setinde tüm maddelerin frekans tablosu incelenerek kayıp verilerin olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında yapısal eşitlik modellemesinin veri setine karşı duyarlı olduğu dikkate alınarak kayıp verilerin yer aldığı gözlemleri veri setinden çıkarmak yerine verilerin ortalamaları alınarak bu ortalamaların atanması tercih edilmiştir.

3.5.1.2. Tekli ve Çok Değişkenli Uç Değer Analizi

Veri setinde yer alan uç değerler yapısal eşitlik analizinde model testi aşamasında uyum iyiliği değerlerini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Bu nedenle yapısal eşitlik analizinde tekli ve çok değişkenli uç değerlerin veri setinden çıkarılması önerilmektedir (Kline, 2015). Araştırmada uç değerlerin analizinde ilk olarak sürekli değişkenlerin minimum ve maksimum değerleri incelenmiş ve beklenen aralıklarda olduğu tespit edilmiştir. İkinci aşamada tekli uç değerleri belirlemek amacıyla kutu diyagramları (box plot) grafikleri incelenmiştir. Bu noktada her değişken için merkezden çok fazla uzaklaşmayan (değişken bazında 0 ile 5 arasında) uç değerlerin var olduğu gözlenmiştir. Bu değerlerin önemli bir uç değer sorununa işaret etmediğine karar verilmiş ve çok değişkenli uç değerlerin incelenmesi aşamasına geçilmiştir. Üçüncü aşamada çok değişkenli uç değerlerin tespit edilmesi amacıyla Mahalanobis uzaklık değerlerine bakılmıştır. Mahalanobis uzaklık değeri, gözlemin merkezden ne düzeyde uzakta olduğunu göstermektedir. Anlamlılık düzeyi $p < .01$ olan gözlemlerin çok değişkenli uç değer varlığına işaret etmektedir. Bu noktada veri setinde toplam 12 uç değer tespit edilmiş ve bu değerler veri setinden çıkartılarak 622 örnekleme analizlere devam edilmiştir.

3.5.1.3. Normal Dağılım Analizi

Yapısal eşitlik modellemesinde veri setinin model testine uygun olabilmesi için normal dağılım varsayımını karşılaması gerekmektedir. Normallik varsayımı değerlendirilirken her bir değişkene yönelik gözlemlerin normal dağılım sergileyip sergilemediği analiz edilmektedir (Field, 2013). Bu noktada araştırma kapsamında değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Ölçme araçlarına ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları

	N	Min.	Mak.	Ort.	Std. Sapma	Çarpıklık		Basıklık	
						Değer	Hata	Değer	Hata
ÇÖZY	622	35.00	80.00	58.03	9.06	-.00	.09	-.34	.19
ÇÖZY par1	622	7.00	20.00	15.12	2.55	-.33	.09	-.09	.19
ÇÖZY par2	622	4.00	20.00	12.99	3.05	.07	.09	-.41	.19
ÇÖZY par3	622	8.00	20.00	15.74	2.46	-.37	.09	-.24	.19
ÇÖZY par4	622	7.00	20.00	14.19	2.57	-.04	.09	-.44	.19
KAÖY	622	49.00	100.00	77.66	9.99	-.05	.09	-.34	.19
KAÖZY par1	622	12.00	25.00	20.41	2.65	-.34	.09	-.31	.19
KAÖZY par2	622	8.00	25.00	17.85	3.33	-.06	.09	-.24	.19

KAÖZY par3	622	11.00	25.00	19.49	2.83	-.18	.09	-.17	.19
KAÖZY par4	622	12.00	25.00	19.91	2.69	-.16	.09	-.41	.19
AİK	622	86.00	166.00	133.19	13.56	-.53	.09	-.03	.18
AİL	622	56.00	105.00	91.58	10.91	-.91	.09	.20	.18
KAÖ	622	7.00	35.00	20.95	5.01	.04	.09	-.10	.18
BU	622	6.00	30.00	20.66	3.94	-.15	.09	.41	.18
AÖD	622	34.00	89.00	65.33	9.58	-.26	.09	-.23	.18
ÖB	622	13.00	30.00	24.46	3.47	-.53	.09	.16	.18
KŞ	622	4.00	24.00	16.75	4.73	-.47	.09	-.32	.18
BYO	622	3.00	18.00	11.08	3.65	.03	.09	-.61	.18
PAO	622	3.00	18.00	13.04	3.06	-.65	.09	.51	.18

Not: ÇÖZY: Çocuk öz-yeterliği, ÇÖZY par: Çocuk öz-yeterliği parselleri, KAÖZY: Kolektif aile öz-yeterliği, KAÖZY par: Kolektif aile öz-yeterliği parselleri, AİK: Aile iklimi, AİL: Aile içi ilişkisellik, KAO: Kuşaklar-arası otorite, BU: Bilişsel uyum, AÖD: Algılanan öz dönüşüm, ÖB: Öz bağlılık, KŞ: Kendinden şüphe, BYO: Başkalarına yönelik olma, PAO: Paylaşmaya açık olma

Yapılan analiz sonucunda yapısal eşitlik modellemesinde yer alan gizil değişkenlere ilişkin çarpıklık değerleri çocuk öz-yeterliği için -.12, kolektif aile öz-yeterliği için -.26, aile iklimi için -.53, algılanan öz dönüşüm için -.26; basıklık değerleri ise çocuk öz-yeterliği için -.28, aile öz-yeterliği için -.06, aile iklimi için -.03, algılanan öz dönüşüm için -.23 olarak tespit edilmiştir. Gözlenen değişkenler için çarpıklık değerleri çocuk öz-yeterliği parselleri için sırasıyla -.33, .07, -.37, -.04, kolektif aile öz-yeterliği parselleri için sırasıyla -.34, -.06, -.18, -.16, aile iklimi alt boyutlarından aile içi ilişkisellik için -.98, kuşaklar-arası otorite için .02, bilişsel uyum için -.06, algılanan öz dönüşüm alt boyutlarından öz bağlılık için -.71, kendinden şüphe için .45, başkalarına yönelik olma için -.02 ve paylaşmaya açık olma için -.62; basıklık değerleri ise çocuk öz-yeterliği parselleri için sırasıyla -.09, -.41, -.24, -.44, kolektif aile öz-yeterliği parselleri için sırasıyla -.31, -.24, -.17, -.41, aile iklimi alt boyutlarından aile içi ilişkisellik için .40, kuşaklar-arası otorite için -.22, bilişsel uyum için -.00, algılanan öz dönüşüm alt boyutlarından öz bağlılık için .50, kendinden şüphe için -.46, başkalarına yönelik olma için .61 ve paylaşmaya açık olma için .25 olarak belirlenmiştir (Tablo 3.3). Literatürde çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 değerleri arasında olmasının normalden aşırı sapmadığının bir göstergesi olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Bu bağlamda her bir değişkenin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.5.1.4. Çoklu Bağntı Analizi, Doğrusallık ve Eş Varyanslılık

Çoklu bağntı, veri setinde yer alan değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişkiler olduğu durumlarda ortaya çıkan bir olgudur. Çoklu bağntı, bağımsız

değişkenlerin yordayıcı gücüne yönelik hesaplamalarına etki edebilmektedir (Field, 2013). Bu noktada yapısal eşitlik model testinden önce çoklu bağıntı varlığını araştırmak amacıyla varyans büyütme faktörü (variance inflation factor-VIF) ve tolerans (tolerance) değerleri incelenmiştir. Literatür incelendiğinde VIF'ın 10 eşit veya daha büyük olması, tolerans değerlerinin .10'dan büyük olması durumunda çoklu bağlantı sorununun olmadığı ifade edilmektedir (Field, 2013). Bu doğrultuda, elde edilen VIF değerlerinin 1.118 ile 1.871 arasında, tolerans değerlerinin ise .54 ile .89 arasında değişiklik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca değişkenler arasında Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayılarının .10 ile .67 arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar çoklu bağıntı sorunun olmadığına işaret etmektedir. Doğrusallık ve eş varyanslılığı incelemek amacıyla saçılma diyagramı incelenmiş, diyagramda dağılımların elips şekline yakın olduğu ve belirli bir örüntünün olmadığı gözlenmiştir. Bu durumun doğrusallık ve eşvaryanslılık varsayımının karşılanması şeklinde yorumlanabileceği belirtilmektedir (Field, 2013; Tabacknick and Fidell, 2013).

3.5.1.5. Araştırma Grubunun Büyüklüğü

Yapısal eşitlik analizleri gerçekleştirilirken araştırma grubunun ne kadar olması gerektiğine yönelik farklı görüşler yer almaktadır. Buna göre örneklem sayısının parametre sayısının en az 5 katı (Pett et al., 2003) veya 10 katı (Kline, 2011) olması gerektiği ifade edilmektedir. Yapısal eşitlik modeli için araştırma grubunun 100'den az olması örneklem grubunun azlığını, 100-200 arasında olması örneklem grubunu orta düzeyde olduğunu ve 200 ve üzeri örneklem sayısının ise örneklem grubunun büyüklüğünü göstermektedir (Kline, 2011). Bu araştırma kapsamında yapısal eşitlik modeli analizleri için 622 üniversite öğrencisinin örneklem büyüklüğü için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen verilere ilişkin yapısal eşitlik modelinin test edilmesi sürecinde gerçekleştirilen analizlere yer verilmiştir. İlk olarak yapısal eşitlik modellemesinde yer alacak değişkenlerin aralarındaki ilişkiye dair korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur. İkinci olarak yapısal eşitlik modeli oluşturulmadan önce ölçme modeli test edilmiş ve sonuçları sunulmuştur. Aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün incelendiği yapısal eşitlik modeline ait uyum indeksleri ayrıntılı olarak açıklanmış ve dolaylı etkilerin anlamlılığına yönelik gerçekleştirilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Yapısal Eşitlik Modelinde Yer Alan Değişkenlere Ait Betimsel ve Korelasyon İstatistikler

Araştırmada yapısal eşitlik modelinde yer alacak değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ile gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda değişkenlere ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma değerleri hesaplanarak elde edilen tüm sonuçlar Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Betimsel istatistik bulguları ve korelasyon katsayılarıbetimsel istatistik bulguları ve korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	1																		
2	.84**	1																	
3	.83**	.55**	1																
4	.85**	.65**	.60**	1															
5	.89**	.72**	.63**	.69**	1														
6	.67**	.58**	.54**	.60**	.58**	1													
7	.58**	.51**	.46**	.53**	.51**	.86**	1												
8	.55**	.47**	.47**	.47**	.46**	.86**	.63**	1											
9	.60**	.53**	.45**	.55**	.53**	.87**	.69**	.63**	1										
10	.62**	.52**	.51**	.56**	.54**	.89**	.72**	.67**	.71**	1									
11	.45**	.41**	.32**	.41**	.41**	.46**	.44**	.31**	.43**	.45**	1								
12	.51**	.43**	.39**	.47**	.44**	.54**	.51**	.38**	.50**	.52**	.88**	1							
13	-.13**	-.07	-.18**	-.11**	-.09*	-.14**	-.11**	-.14**	-.11**	-.12**	.27**	-.13**	1						
14	.32**	.30**	.25**	.23**	.30**	.28**	.26**	.20**	.25**	.26**	.65**	.44**	.08	1					
15	.31**	.27**	.22**	.29**	.27**	.29**	.26**	.22**	.26**	.27**	.25**	.39**	-.26**	.13**	1				
16	.29**	.27**	.19**	.26**	.28**	.39**	.37**	.32**	.30**	.38**	.27**	.32**	-.07	.12**	.53**	1			
17	.22**	.15**	.17**	.21**	.23**	.13**	.10*	.09*	.15**	.12**	.18**	.28**	-.21**	.13**	.78**	.10*	1		
18	.05	.04	.06	.05	.01	.05	.05	.03	.06	.02	.02	.15**	-.30**	.01	.68**	.09*	.49**	1	
19	.23**	.27**	.15**	.20**	.17**	.19**	.19**	.12**	.18**	.20**	.19**	.24**	-.05	.07	.53**	.24**	.20**	.07	1

X	5804	1512	1299	1574	1419	7766	2041	1785	1950	1991	13319	9158	2095	2066	6534	2446	1675	1108	1304
Ss	906	255	305	246	257	999	265	333	283	269	1356	1091	501	394	958	347	473	365	306

1. ÇÖZY; 2. ÇÖZY par1; 3. ÇÖZY par2; 4. ÇÖZY par3; 5. ÇÖZY par4; 6. KAÖZY; 7. KAÖZY par1; 8. KAÖZY par2; 9. KAÖZY par3; 10. KAÖZY par4; 11. AİK; 12. AİL; 13. KAO; 14. BU; 15. AÖD; 16. ÖB; 17. KŞ; 18. BYO; 19. PAO

Tablo 4.1 incelendiğinde çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi ($r=.45$, $p<.01$) ve algılanan öz dönüşüm arasında ($r=.31$, $p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi ($r=.41$, $p<.01$) ve algılanan öz dönüşüm arasında ($r=.27$, $p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde algılanan öz dönüşüm ile aile iklimi arasında ($r=.39$, $p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aile iklimi alt boyutları olan aile içi ilişkiselik, kuşaklar-arası otorite ve bilişsel uyum ile kolektif aile öz-yeterliği parselleri arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<.01$). Çocuk öz-yeterliği parselleri ile aile iklimi alt boyutlarından aile içi ilişkiselik ($r=.43$, $r=.39$, $r=.47$, $r=.44$, $p<.01$) ve bilişsel uyum ($r=.30$, $r=.25$, $r=.23$, $r=.30$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Aile iklimi alt boyutlarından kuşaklar-arası otorite ile ÇÖZY par2 ($r=-.18$, $p<.01$), ÇÖZY par3 ($r=-.11$, $p<.01$) ve ÇÖZY par4 ($r=-.09$, $p<.01$) arasında negatif yönde anlamlı ilişki, ÇÖZY par1 ($r=-.07$, $p>.01$) ile anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Algılanan öz dönüşüm alt boyutlarından öz bağlılık ile çocuk öz-yeterliği parselleri ($r=.27$, $r=.19$, $r=.26$, $r=.28$, $p<.01$), kolektif aile öz-yeterliği parselleri ($r=.37$, $r=.32$, $r=.30$, $r=.38$, $p<.01$) ve aile iklimi alt boyutlarından aile içi ilişkiselik ($r=.32$, $p<.01$) ve bilişsel uyum ($r=.12$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, kuşaklar-arası otorite ($r=-.07$, $p>.01$) ile anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Algılanan öz dönüşüm alt boyutlarından paylaşmaya açık olma ile çocuk öz-yeterliği parselleri ($r=.27$, $r=.15$, $r=.20$, $r=.17$, $p<.01$) ve kolektif aile öz-yeterli parselleri ($r=.19$, $r=.12$, $r=.18$, $r=.20$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Ölçme Modelinin Test Edilmesine Ait Bulgular

Araştırma kapsamında aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi aşamasına geçmeden önce Anderson ve Gerbing'in (1988) ve Kline'nın (2015) önerileri doğrultusunda ilk olarak ölçme modeli test edilmiştir. Ölçme modeli, modelde yer alan her bir değişkenin hangi ölçme araçları kullanılarak tanımlandığını dikkate almakta ve değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerine yönelik bilgi vermektedir.

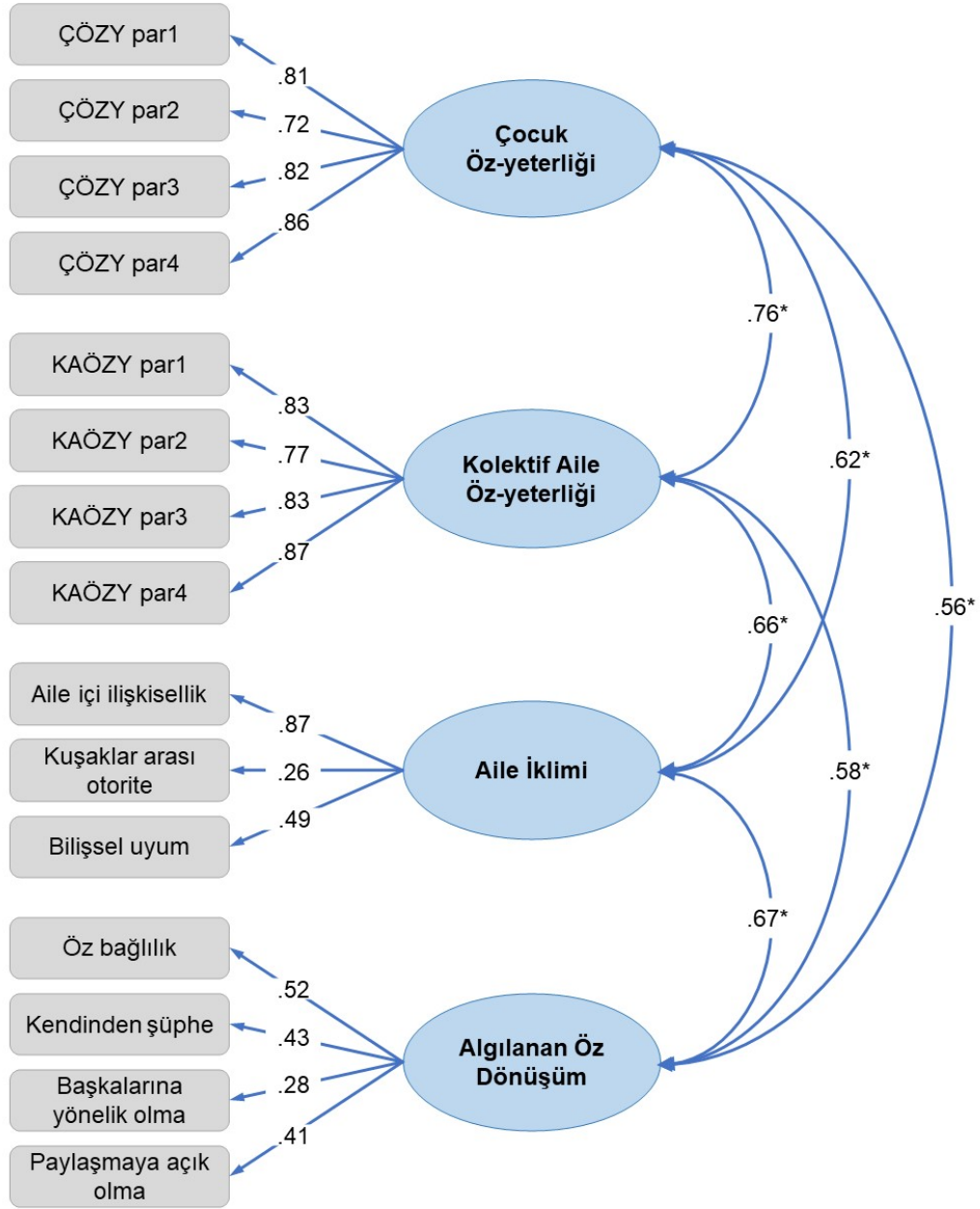
Ölçme modeli test edilirken neden sonuç ilişkisi kurulmamakta, değişkenlerin bir bütün olarak sağlıklı yapı oluşturup oluşturmadığı dikkate alınmaktadır. Ölçme modeli doğrulandıktan sonra yapısal model test edilmiştir.

Araştırmanın ölçme modelinde çocuk öz-yeterliği, kolektif aile öz-yeterliği, aile iklimi ve algılanan öz dönüşüm olmak üzere 4 adet gizil değişken bulunmaktadır. Aynı zamanda gizil değişkenlere ait toplam 15 adet gözlenen değişken yer almaktadır. Aile iklimi ölçeğinin kendisine ait üç alt boyutu bulunmakta ve her bir alt boyut aile iklimi değişkeni için birer parsel oluşturmaktadır. Benzer şekilde algılanan öz dönüşüm ölçeği dört alt boyuttan meydana gelmekte ve her bir boyut algılanan öz dönüşüm değişkeni için bir parseli temsil etmektedir. Bu araştırmada madde faktör yükleri göz önüne alınarak çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği için dört parsel belirlenmiştir. Şekil 4.1'de ölçme modeline uygulanan doğrulayıcı faktör analizine ait uyum iyiliği değerleri Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Ölçme Modeline Ait Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçüsü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Değer	Yorum
χ^2			459.51	
Sd			84	
χ^2 / sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd \leq 5$	5.4	Kabul Edilebilir
RMSEA	$.00 \leq RMSEA < .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	.08	Kabul Edilebilir
SRMR	$.00 \leq SRMR < .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	.07	Kabul Edilebilir
GFI	$.90 \leq GFI \leq 1.00$	$.85 < GFI < .90$	.91	İyi Uyum
CFI	$.90 \leq CFI \leq 1.00$	$.85 < CFI < .90$	.92	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI \leq 1.00$	$.85 < IFI < .90$	.92	İyi Uyum

Ölçme modelinin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde $\chi^2 = 459.51$, $sd = 84$, $\chi^2/sd = 5.47$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .07$, $GFI = .91$, $CFI = .92$ ve $IFI = .92$ olarak tespit edilmiştir. Elde edilen uyum iyiliği değerleri incelendiğinde ölçme modelinin kabul edilebilir uyum değerleri taşıdığı görülmektedir.

Şekil 4.1. Ölçme modeline ait standardize edilmiş yol katsayıları ($p < .05$)

Uygulanan test sonucunda ölçme modelinde yer alan değişkenlere ilişkin faktör yük değerlerinin .26 ile .87 arasında değişkenlik gösterdiği ve bütün yolların $p < .05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda modelde yer alan tüm gizil değişkenler arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ölçme modelinin son haline yönelik parametre değerleri Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Ölçme modeline yönelik parametre değerleri

Gizil Değişkenler / Gözlenen Değişkenler	Standart Yükler	t-değeri	R ²
Çocuk Öz-yeterliği			
Parsel1	.81	23.85*	.66
Parsel2	.72	20.02*	.52
Parsel3	.82	24.06*	.67
Parsel4	.86	25.88*	.74
Kolektif Aile Öz-yeterliği			
Parsel1	.83	24.82*	.69
Parsel2	.77	22.08*	.59
Parsel 3	.83	24.82*	.69
Parsel 4	.87	26.60*	.76
Aile İklimi			
Aile İçi İlişkiselik	.87	18.95*	.76
Kuşaklar-arası Otorite	.26	5.90*	.07
Bilişsel Uyum	.49	11.59*	.25
Algılanan Öz Dönüşüm			
Öz Bağlılık	.52	10.23*	.27
Kendinden Şüphe	.43	8.55*	.18
Başkalarına Yönelik Olma	.28	5.55*	.08
Paylaşmaya Açık Olma	.41	8.22*	.17

Notlar: R²= Gözlenen değişkenlerde açıklanan varyansın miktarı, * p < .05

Tablo 4.3 incelendiğinde ölçme modelinde yer alan gözlenen değişkenlerin ait oldukları gizil değişkeni açıklama varyanslarının .07 ile .76 arasında değiştiği görülmektedir. Aynı zamanda değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon katsayılarının .56 ile .76 arasında olduğu çoklu bağıntı sorununa yol açabilecek .85'ten büyük değerlerin olmadığı görülmektedir (Kline, 2015). Ölçme modelinden elde edilen bu sonuçlar yapısal model analizleri için gerekli şartların sağlandığını göstermektedir.

4.2.1. Aile Öz-yeterliği ile Aile İklimi Arasındaki İlişkide Algılanan Öz Dönüşümün Aracı Rolünün İncelenmesi

Çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşüm aracılığıyla aile iklimi üzerindeki yordayıcı rolü yapısal eşitlik analizi ile incelenmiştir.

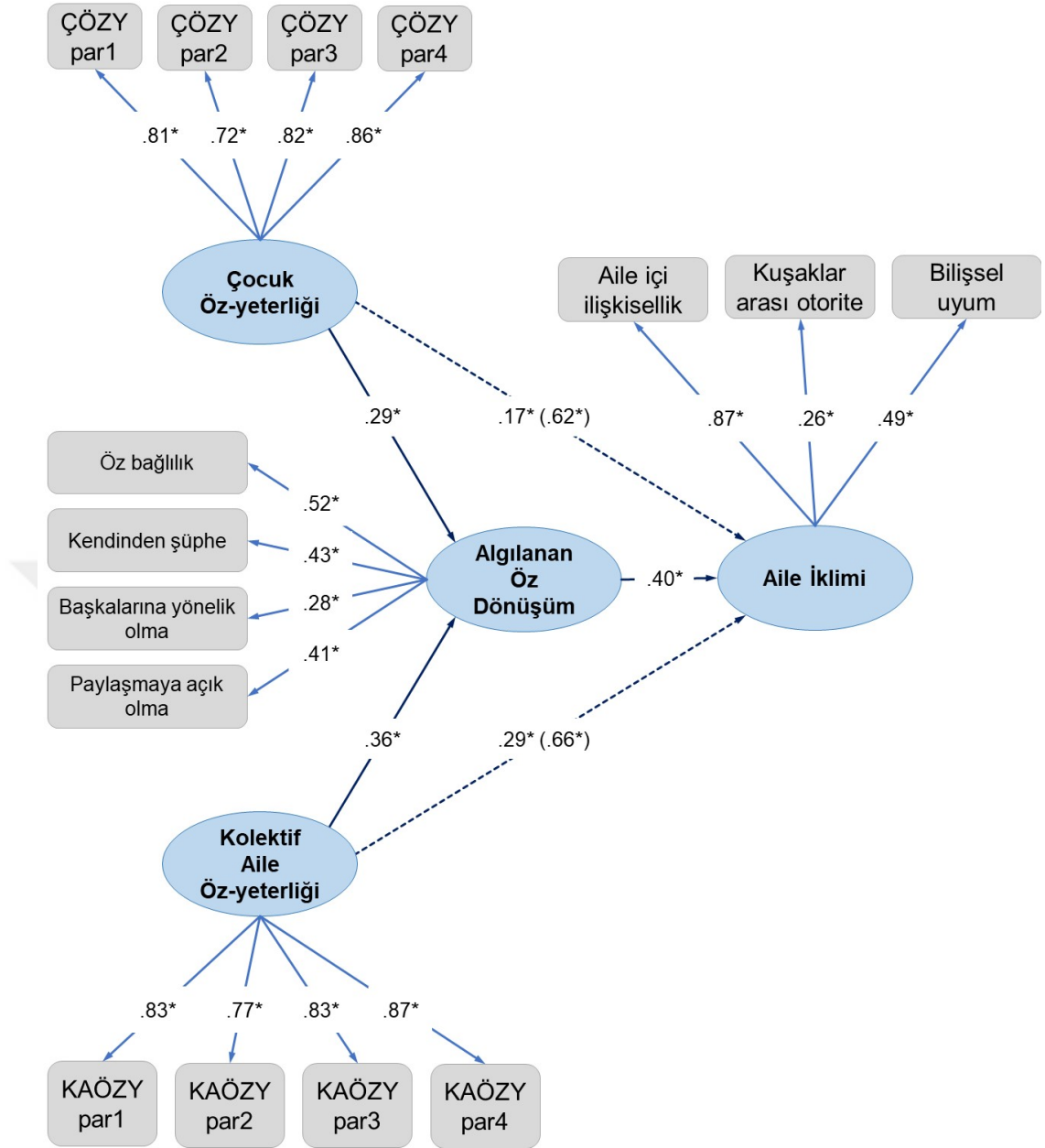
Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda ölçme modeli doğrulandıktan sonra yapısal model analizlerine geçilmiştir. Yapısal modelin uyum indeksleri

incelenmiş ve modelin elde edilen verilerle ne düzeyde uyum gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 4.4. Yapısal modele ilişkin uyum indeksleri

Uyum Ölçüsü	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Değer	Yorum
χ^2			459.51	
Sd			84	
χ^2 / sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd \leq 5$	5.4	Kabul Edilebilir
RMSEA	$.00 \leq RMSEA < .05$	$.05 \leq RMSEA \leq .10$	.08	Kabul Edilebilir
SRMR	$.00 \leq SRMR < .05$	$.05 \leq SRMR \leq .10$	.07	Kabul Edilebilir
GFI	$.90 \leq GFI \leq 1.00$	$.85 < GFI < .90$	.91	İyi Uyum
CFI	$.90 \leq CFI \leq 1.00$	$.85 < CFI < .90$	.92	İyi Uyum
IFI	$.90 \leq IFI \leq 1.00$	$.85 < IFI < .90$	.92	İyi Uyum

Tablo 4.4'te yer alan model uyum indeksleri incelendiğinde oluşturulan yapısal modelin elde edilen verilerle kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği görülmektedir ($\chi^2 = 459.51$, $sd = 84$, $\chi^2/sd = 5.47$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .07$, $GFI = .91$, $CFI = .92$ ve $IFI = .92$).

Şekil 4.2. Yapısal modelde hesaplanan standardize edilmiş yol katsayıları (* $p < .05$)

Test edilen yapısal model Şekil 4.2'de verilmiştir. Yapısal model incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamsız olan bir yol olmadığı görülmektedir. Araştırma denencelerine ilişkin sonuçlar başlıklar halinde sunulmuştur.

Denence 1: Çocuk öz-yeterliği aile iklimini anlamlı şekilde yordamaktadır.

Şekil 4.2'de yapısal model incelendiğinde çocuk öz-yeterliğinin aile iklimini doğrudan anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir ($\beta = .62$, $p < .05$).

Denence 2: Kolektif aile öz-yeterliği aile iklimini anlamlı şekilde yordamaktadır.

Şekil 4.2. incelendiğinde kolektif aile öz-yeterliğinin aile iklimini doğrudan

anlamli şekilde yordadigi gorulmektedir ($\beta=.66, p<.05$).

Denence 3: Çocuk öz-yeterligi algılanan öz dönüşümü anlamli şekilde yordamaktadır.

Yapısal eşitlik model analizi sonucunda çocuk öz-yeterliginden algılanan öz dönüşüme giden yol katsayısının anlamli olduğu gorulmektedir ($\beta=.29, p<.05$). Çocuk öz-yeterliginin algılanan öz dönüşüm üzerinde anlamli yordayıcı etkisi bulunmaktadır (Şekil 4.2).

Denence 4: Kolektif aile öz-yeterligi algılanan öz dönüşümü anlamli şekilde yordamaktadır.

Yapısal eşitlik model analizi sonucunda elde edilen Şekil 4.2'de kolektif aile öz-yeterliginin algılanan öz dönüşümü anlamli şekilde yordadigi gorulmektedir ($\beta=.36, p<.05$).

Denence 5: Algılanan öz dönüşüm aile iklimini anlamli şekilde yordamaktadır.

Şekil 4.2'de algılanan öz dönüşümden aile iklimine giden yol katsayısı ($\beta=.40, p<.05$) olarak hesaplanmıştır. Algılanan öz dönüşümün aile iklimi üzerinde anlamli yordayıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Denence 6: Çocuk öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi vardır.

Yapısal eşitlik model analizi sonucunda modele aracı değışken olarak algılanan öz dönüşüm eklendiğinde, çocuk öz yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişkinin .17'ye gerilediğı tespit edilmiştir ($p<.05$). Bu analiz sonucuna göre, çocuk öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişki anlamlılığını kaybetmeden zayıflamıştır. Bu durum çocuk öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamli olduğunu göstermektedir (Şekil 4.2).

Denence 7: Kolektif aile öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi vardır.

Şekil 4.2. incelendiğinde modele aracı değışken olarak algılanan öz dönüşüm eklendiğinde, kolektif aile öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki yol katsayısının .29'a gerilediğı gorulmektedir ($p<.05$). Kolektif aile öz-yeterligi ile aile iklimi arasındaki ilişkide anlamlılık yitirilmeden yol katsayısındaki azalma nedeniyle algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamli olduğu gorulmektedir.

Tüm bu analizlere ek olarak, araştırmada aracı değışken olarak belirlenen algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi model içerisinde test edilmiştir. Yapısal modelde yer alan aracı değışken çıkarılarak modeldeki bozulmayı ve iyileşmeyi

tespit etmek amacıyla ki kare farklılık testinden faydalanılmıştır. Çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisinin test edilmesinde çocuk öz-yeterliğinden aile iklimine giden yol modelden çıkarılarak modeldeki değişimler incelenmiştir. Analiz sonucunda modelin uyum iyiliği değerlerinin $\chi^2 = 465.18$, $sd = 85$, $\chi^2/sd = 5.47$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .07$, $GFI = .91$, $CFI = .91$ ve $IFI = .91$ olduğu görülmüştür. Bu sonuç çocuk öz-yeterliğinden aile iklimine giden yolun modelden çıkarılmasının anlamlı bir değişime yol açmadığını göstermektedir. Bu nedenle bu yol analizden çıkarılmıştır. Daha sonra kolektif aile öz-yeterliğinden aile iklimine giden yol modelden çıkarılarak modeldeki değişimlere bakılmıştır. Analiz sonucunda modelin uyum iyiliği değerleri $\chi^2 = 457.46$, $sd = 86$, $\chi^2/sd = 5.31$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .07$, $GFI = .91$, $CFI = .91$ ve $IFI = .91$ olarak sonuçlanmıştır. Bu sonuca göre kolektif aile öz-yeterliğinden aile iklimine giden yolun modelden çıkarılmasının modelde anlamlı bir değişime yol açmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu yol da modelden çıkarılmıştır.

4.2.2. Yapısal Model İçin Dolaylı Etkilerin Anlamlılığı

Yapısal modelde yer alan dolaylı etkilerin anlamlılığı için gerçekleştirilen bootstrapping işlemi sonuçları Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Algılanan öz dönüşümün aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki aracılık rolüne ilişkin bootstrapping sonuçları

Model yolları	Etki	95% BCa (5000 bootstraps)	
		Alt	Üst
Dolaylı Etki			
Çocuk Öz-yeterliği → Algılanan Öz Dönüşüm → Aile İklimi	.28	.15	.43
Kolektif Aile Öz-yeterliği → Algılanan Öz Dönüşüm → Aile İklimi	.43	.29	.56

Bootstrapping işlemi sonucunda elde edilen sonuçlar, çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamlı olduğunu göstermektedir ($b = .28$ 95% BCa [.15, .43]). Benzer şekilde kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün de anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($b = .43$ 95% BCa [.29, .56]).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın birinci ve ikinci denencesinde yer verilen kolektif aile öz-yeterliği ve çocuk öz-yeterliği boyutlarıyla ele alınan aile öz-yeterliği değişkeninin aile iklimini yordamasına ilişkin tartışma ve yoruma yer verilmiştir.

Araştırmada hem kolektif aile öz-yeterliğinin hem de çocuk öz-yeterliğinin aile iklimini doğrudan anlamlı bir şekilde yordadığı saptanmıştır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde kolektif aile öz-yeterliği ve çocuk öz-yeterliğinin aile iklimini yordayıp yordamadığının incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Öz-yeterlik kavramına yönelik yapılan çalışmaların daha çok alan çalışması ile sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çocuk öz-yeterliği ile aile memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar olduğu görülmüştür (Fan and Williams, 2010; Yıldırım ve Güler, 2022). İki farklı çalışma, ergenlerin aile memnuniyeti ile çocuk öz-yeterliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlk çalışmada, daha yüksek algılanan çocuk öz-yeterliği düzeyine sahip olan ergenlerin, başlangıçta ve 2 yıl sonra daha yüksek aile memnuniyetine sahip olduğu görülmüştür (Fan and Williams, 2010). İkinci çalışmada, ergenlerin çocuk öz-yeterliğinin aile memnuniyeti ile kolektif aile öz-yeterliği aracılığıyla ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Bu kolektif aile öz-yeterliği, çocuk öz-yeterliği değişkeninin yanı sıra iki kişilik ebeveyn-çocuk öz-yeterliği ve iki kişilik eş öz-yeterliğini de içermektedir (Yıldırım ve Güler, 2022).

Aile iletişimi ile çocuk öz-yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır (High and Scharp, 2015; Koesten et al., 2009; Ledbetter and Schrod, 2008). Çocuklar, geniş bir konu ekseninde yer aldıklarında, iletişim becerileri, bilişsel esneklik ve bilgi işleme becerilerini kullanma eğiliminde bulunmaktadır (Anvari et al., 2014). Çocuklar bu becerilerini kullanarak bireysel ustalık hissi yaşamaktadır. Kişisel başarı deneyimleri, öz-yeterlik gelişiminin önemli bir kaynağıdır ve aile sisteminde başarılı performansların önemi oldukça büyüktür (Phan and Ngu, 2016).

Bandura vd. (2011), aile öz-yeterlik inançlarının aile işlevselliği ve aile yaşamından memnuniyet üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında, kolektif aile öz-yeterliğinin hem doğrudan hem de açık iletişimin aracı rolüyle aile yaşamından memnuniyet ile pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda çocuk öz-yeterliğinin kolektif aile öz-yeterliği ve açık

iletişim aracılığıyla aile yaşamından memnuniyet üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Bandura et al., 2011). Ebeveynleriyle ilişkilerini yönetme konusunda öz-yeterliğine güvenen çocuklar, açık iletişim atmosferine ve kolektif aile öz-yeterliğine katkıda bulunmaktadır. Bu ilişkiler boylamsal yapılan çalışmalarla doğrulanmaktadır (Caprara et al., 1998; Caprara et al., 2002).

Bireyin çocuk rolü ile ilgili algıladığı öz-yeterlik inancı, sosyal yaşamda karşılaştığı olay ve durumlara yönelik kendisine güvenmesini sağlamaktadır (Dishion and McMahon, 1998). Kendisinin değerli olduğunu hisseden çocuklar, olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimlerini değerlendirerek kendilerini güvende hissetmektedir. Bu öz güvenden yoksun olan ve kendisinin sevilmeye değer olmadığını düşünen çocuklar ise ebeveynlerine olumsuz değer vererek kaygılı, kızgın ve üzgün hissetmektedir. Bu durumun aile iklimini ve aile işlevselliğini olumsuz yönde etkilediğini ifade eden Bowlby (1973) ve Kobak ve Esposito (2004), çocuk öz-yeterliğinin ebeveyn tutumları tarafından düzenlenebileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda araştırmalar çocukların yüksek öz düzenleme ve empati becerilerine sahip olmasının olumlu aile iklimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Davidov and Grusec, 2006; Eisenberg et al., 1998; Eisenberg et al., 2005; Thompson and Meyer, 2007).

Literatürde aile öz-yeterliği ile aile memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar olduğu görölmektedir (Lee et al., 2022; Mazur et al., 2014). Lee vd. (2022) tarafından yapılan araştırmada düşük gelirli öğrencilerde aile öz-yeterliğiyle aile memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda aile memnuniyeti ile aile öz-yeterliği arasındaki ilişkide ebeveynlerin eğitim düzeyinin aracılık rolü olduğu saptanmıştır. Mazur vd. (2014) tarafından yapılan araştırmada, aile memnuniyeti iş-aile çatışmasını yönetme konusundaki öz-yeterlikle ilişkili bulunmuştur.

Literatürdeki çalışmalar ebeveyn öz-yeterliğinin birçok farklı değişkenle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu değişkenler; annelik depresyonu (Teti and Gelfand, 1991), annenin stres düzeyi (Scheel and Rieckmann, 1998), çocuğun bilişsel gelişimi ve davranışları üzerinde etkili olan annenin ebeveynlik beceri düzeyi (Coleman and Karraker, 2003), çocuğun sosyal duygusal uyum düzeyi (Kotil, 2010) olarak göze çarpmaktadır. Aynı zamanda yapılan bazı araştırmalarda anne babaların öz-yeterlik düzeylerini artırıcı çalışmaların yapılabileceği ve ebeveyn öz-yeterlik düzeyi ile çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimleri arasında ilişki olduğu ifade edilmektedir

(Aksoy ve Diken, 2009; Bloomfield and Kendal, 2012; Coleman and Karraker, 1997; Elibol vd., 2007; Landy and Menna, 2006; Pisterman et al., 1992; Sofronoff and Farbotko, 2002; Tucker et al., 1998).

Luebering (1995) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn öz-yeterlik algısı ile bebek bakımına yönelik inanç ve annelik rolü arasında olumlu bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Yani, ebeveynlerin öz-yeterlik algıları ile çocuk yetiştirme davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır (Kochanska, 1990). Öz-yeterlik algısı ebeveyn davranışları için bir öngörü sağlamakta ve yüksek öz-yeterlik algısına sahip anneler ebeveynlik uygulamalarında daha aktif davranmaktadırlar (Cavkaytar vd., 2014). Öz-yeterlik algısı yüksek olan anneler, çocuklarına uygun çevresel ortam oluşturmakta başarılı olmakta, çocuklarını daha az cezalandırmakta, çocukların verdikleri iletilere daha duyarlı olmakta ve çocuklarıyla etkileşimde sorumluluk almaktadırlar (Coleman and Karraker, 2000). Babanın öz-yeterlik algısı ise çocukların akran ilişkileri, saldırganlık düzeyleri ve dikkat eksikliği düzeyi ile doğrudan ilişkilidir (Seçer vd., 2013). Ebeveynlerin öz-yeterlik algılarının düşük olması durumunda çocuklarda sosyal-duygusal uyum etkilenmekte ve davranış problemleri öngörülmektedir (Seçer vd., 2012).

Procentese vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada, sosyal medyanın aile sistemlerine etkileri hakkındaki algılarının kolektif aile öz-yeterliği ile açık iletişim arasındaki ilişkide aracı bir role sahip olduğu bulunmuştur. Bu, sadece sosyal medyanın aile sistemlerine olan gerçek etkisinin değil, aynı zamanda ebeveynlerin bu konudaki algıları ve kendi ve çocuklarının sosyal medya kullanımını aile ilişkilerine zarar vermeden nasıl yönetebileceklerine dair duygusal deneyimlerinin de önemli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin sosyal medyanın aile ilişkilerine olası etkileri hakkındaki olumlu algılarını teşvik etme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Pepe vd. (2008) yaptıkları araştırmada, ergenlerin kolektif aile öz-yeterliğine olan inançları, anne ve baba ilişkilerinin kalitesi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu belirtmiş ve algılanan kolektif aile öz-yeterliği yüksek olan ergenlerin daha verimli başa çıkma stratejileri sergilediklerini, daha az madde kullandıklarını tespit etmişlerdir. Jones ve Prinz (2005) tarafından yapılan araştırmada ise, ebeveyn öz-yeterliğinin çocuk uyumunu doğrudan etkilediği, aynı zamanda ebeveynlik uygulamaları ve davranışları aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği ifade edilmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalar aile öz-yeterliğinin aile içi ilişkilerdeki birçok değişkenle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da aile öz-yeterliğinin

aile iklimini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu literatürde yer alan benzer değişkenlerin araştırıldığı diğer çalışmalarla uyumlu görünmektedir. Aile öz-yeterliği, hem kolektif aile öz-yeterliği hem de çocuk öz-yeterliği boyutlarıyla aile içi ilişkileri düzenlemede ve olumlu aile iklimi oluşmasında etkili olabilecek bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü denencesinde yer verilen çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği birlikte değerlendirilerek aile öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşümü yordaması ele alınmış ve elde edilen sonuçlar bu alanda yapılmış olan kuramsal araştırmalar çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu araştırmada hem çocuk öz-yeterliğinin hem de kolektif aile öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşüm üzerinde anlamlı yordayıcı etkisi bulunduğu tespit edilmiştir. Literatürde çocuk öz-yeterliği ile algılanan öz dönüşüm arasındaki ilişkiye dayalı ya da kolektif aile öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşümü yordayıp yordamadığının araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte benzer değişkenlerle yapılan araştırmalar olduğu görülmüştür.

Öz-yeterlik, insanların belirli görevleri yerine getirme ve hedefleri başarma konusunda kendi yeteneklerine olan inançlarını ifade etmektedir (Wood and Bandura, 1989). Sosyal bilişsel kurama göre bireyin kendisi hakkındaki bu değerlendirmesi duygularını, davranışlarını, çevresiyle olan ilişkisini ve yaşamını güçlü bir şekilde etkilemektedir. Benzer şekilde, öz-yeterlik eksikliği, bireylerin gerçek çabalar sarf etmesine ve gerçek potansiyellerini ortaya çıkarmasına izin vermemekte ve sonuç olarak bireyin kendisini fark etmesine ve kendisine yönelik dönüşüm yaratmasına olanak tanımamaktadır (Bandura, 1986). Bunlara ek olarak Bandura (1986), öz-yeterliğin insanların kendi sağlık ve bilişsel tutumlarıyla daha derin bir bağlantısı olduğunu ifade etmektedir.

Anne babaların öz-yeterlik inançlarının çocuk gelişimi üzerindeki etkisi, dezavantajlı koşullarda yaşayan ve zor çocukları olan annelerin öz-yeterlik duygusunu geliştirmek için tasarlanmış programlarla incelenmiştir. Yeterlik artırıcı programdan yararlanmayan annelerle karşılaştırıldığında, ebeveynlik yeterliği duygusu artan anneler, çocuklarıyla daha olumlu etkileşimde bulunmuş, daha düşük aile stresi yaşamış, çocuklarının sınıf davranışlarında iyileşmeler ve davranışlarında azalmalar olduğunu belirtmişlerdir (Gross et al., 1995; Gross et al., 2003; Sofronoff and Farbotko, 2002). Güçlü bir ebeveyn yeterliği duygusu, yalnızca duygusal esenlik ve bakım kalitesinde değil, aynı zamanda çocukların gelişim yörüngelerini

şekillendirmede de fayda sağlamaktadır. Çocuklarının gelişim sürecini etkileyebileceklerine inanan anne babalar, potansiyellerini geliştirecek şekilde bu inanca göre hareket etmektedirler (Ardelt and Eccles, 2001). Çocuklarının entelektüel yeterliklerini geliştirirler ve bu da onların sosyal ilişkilerine, duygusal esenliğine, akademik gelişimine ve kariyer seçimine katkıda bulunmaktadır (Bandura et al., 1996, 2001). Ebeveyn-çocuk ikilisi içindeki işlemler, iki yönlü olarak gerçekleşmektedir. Bu karşılıklı etkileşimde, çocukların akranlarını ve aile ilişkilerini yönetme konusundaki yeterliliklerine olan inançları, aile yaşamlarını nasıl yönlendireceklerini etkilemektedir (Caprara et al., 2002; Caprara et al., 2005). Bununla birlikte Özer (1995) tarafından yapılan çalışmada eşlerin çocuk bakımında eş yardımı alma konusunda algıladıkları öz-yeterliğin sağlıklarını ve duygusal yaşamlarını iyileştirdiğine dair bazı boylamsal kanıtlar olduğu ifade edilmektedir. Ebeveyn öz-yeterliğin, ebeveynlerin ve çocuklarının sağlıklı işlev göstermelerini teşvik etmek için temel bir faktör olduğunu ifade eden Albanese vd. (2019) tarafından yapılan araştırmada hem ebeveynlerin hem de çocukların iyi oluşunda ebeveyn öz-yeterliğinin rolünün büyük öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

İlgili çalışmalar çocukların farklı alanlardaki gelişimlerinde öz-yeterliğin etkili olduğunu, özellikle kolektif aile öz-yeterliğinin ve ebeveyn öz-yeterliğinin çocukların içinde bulundukları aile iklimi üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırma aile öz-yeterliği değişkeninin algılanan öz dönüşümü yordadığı saptanmıştır. Hem kolektif aile öz-yeterliğinin hem de çocuk öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşümü yordaması, aile içerisindeki bireylerin karşılaşılan sorunlar karşısında gösterdikleri yeterliklerin bireysel olarak yaşadıkları değişim ve gelişim süreçleriyle açıklanabileceğini gösteriyor olabilir. Dolayısıyla, aile öz-yeterliğinin yüksek olması, aile içerisindeki bireylerin algılanan öz dönüşüm düzeylerinin de yüksek olmasının tahmin edilebileceği anlamına gelmektedir.

Araştırmanın beşinci denencesinde yer verilen algılanan öz dönüşümün aile iklimini yordayıp yordamadığına ilişkin elde edilen sonuçlar bu alanda yapılmış olan kuramsal araştırmalar çerçevesinde tartışılarak sunulmuştur.

Bu araştırmada algılanan öz dönüşümün aile iklimi üzerinde anlamlı yordayıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda yapılmış olan araştırmalar araştırıldığında algılanan öz dönüşüm ile aile iklimini birlikte ele alan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu nedenle tartışma yapılırken benzer kavramların araştırıldığı çalışmalara yer verilmiştir.

Literatürde aile ikliminin ve aile içi uyumun bireylerin gelişimindeki önemini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Aile içinde algılanan düşük düzeyde uyum ve yüksek düzeyde çatışma, geç ergenlik döneminde kaçınmacı ve endişeli bağlanma ile ilişkilendirilmektedir (Harvey and Byrd, 1998). İç denetim odaklı ergenler, ailelerini daha uyumlu ve dışavurumcu olarak algırlar ve dış denetim odağına sahip ergenlere göre çatışmaya daha az eğilimli oldukları bilinmektedir (Nowicki and Schneewind, 1982). Nelson vd. (1993) tarafından yapılan araştırmada, düşük çatışmalı ailelerden gelen öğrencilerin daha yüksek derecede kimlik başarıları deneyimledikleri ve ayrıca psikiyatrik semptomlara daha az eğilim gösterdikleri ifade edilmektedir.

Satir (2001) aile içi duygusal yaşantıların aile iklimini ve aile içindeki ilişkileri etkilediğini belirtmektedir. Satir'e göre (2001) ebeveynler kendi öz güvenlerini kurmak için çocuklarından aşırı isteklerde bulunmaktadırlar. Çocuklar ise anne babadan gelen bu aşırı talepler karşısında sıklıkla çelişki yaşamaktadırlar. Bu çelişkiyi yaşayan çocukla kendi öz güvenlerini oluştururken ebeveynlerinden onay alma ihtiyacı hissetmektedirler. Satir'e göre (2001) çocukta öz güven, aile içinde yeteneklerinin ve cinsel kimliğinin anne ve baba tarafından onaylanması yoluyla oluşmaktadır.

Yapılan araştırmalar öz dönüşümün bireylerin kişilik gelişimi, öz saygı ve iyi olma durumlarıyla da ilişkili olduğunu göstermiştir. Pals (2016) tarafından yapılan araştırmada zor deneyimlerin kişisel kimlik sürecinde nasıl işlendiğini, bu sürecin kişilik özellikleri ve kişilik gelişimiyle nasıl ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya göre, bu ilişki genç yetişkinlikten başlayarak geç orta yaşa kadar devam etmektedir ve kişisel kimlik içinde kalıcı bir olumlu öz dönüşüm hissi oluşmaktadır. Carpenter vd. (1999) tarafından yapılan araştırmada, meme kanseri hayatta kalanları arasında olumlu dönüşüm, minimal dönüşüm ve takılıp kalma hissi olmak üzere üç dönüşüm kategorisi olduğu belirtilmiştir. Araştırmada öz dönüşümün meme kanseri hayatta kalanlarının öz saygı ve iyi olma düzeyinde bir etken olduğu ifade edilmiştir.

Pert (1997) dönüşüm kavramını, duyguların kabul edildiği ve birçok kişinin daha önce hissettiği veya deneyimlediğinden daha derin bir düzeyde hissedildiği yer olarak ifade etmektedir. Pert (1997) yapmış olduğu araştırmada dönüşümün, işi yapan kişinin benliğiyle derinden bağlantılı olduğunu ve hissedilen duyguların, vücut ve beyin hücrelerinde anı olarak depolandığını ifade etmiştir.

Öz dönüşüm, Satir'in gelişim modelinde yer alan bir kavram olmakla birlikte,

öz dönüşümle ilgili araştırmalar genellikle öz dönüşümün terapi süreçlerindeki önemini ortaya koymaya yöneliktir. Cohen ve Ettin'e (1999) göre terapistin rolü öz dönüşüm sürecini desteklemektir. Bireyler hem kendilerinin hem de başkalarının kişisel özerkliğini ve davranışlarını tanımaya ve saygı duymaya başlamaktadırlar. Öz dönüşüm sürecinde terapistin rolü, bireylerin kendi kendilerine ve başkalarına ilişkin algılarını, diğer kişiler tarafından sunulan veya ima edilen kendilerine ve başkalarına ilişkin algılardan ayırmalarına yardımcı olmaktır (Cohen and Ettin, 1999).

Bu araştırmada algılanan öz dönüşümün aile iklimi üzerinde anlamlı yordayıcı etkisi olduğu saptanmıştır. Literatürde algılanan öz dönüşüm ile aile iklimini birlikte ele alan bir çalışma olmasa da benzer değişkenlerin incelendiği çalışmaların sonuçları da bu araştırmanın bulgusuyla uyumluluk göstermektedir. Sonuç olarak, bireylerin algılanan öz dönüşüm düzeylerinin aile iklimiyle ilişkili olduğunu ve algılanan öz dönüşümün aile iklimini tahmin etmede kullanılabilecek bir değişken olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın altıncı ve yedinci denencesinde yer verilen çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği birlikte değerlendirilerek aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracılık etkisi bu alanda yapılmış olan kuramsal araştırmalar çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, hem çocuk öz-yeterliği ile hem de kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamlı olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde öz-yeterliğin aile iklimi ya da algılanan öz dönüşümle birlikte ele alındığı çalışma olmadığı gibi aile öz yeterliği ile aile ikliminin birlikte değerlendirildiği bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Bu nedenle bulguların tartışılması amacıyla aile öz-yeterliği, aile iklimi ve öz dönüşüm kavramlarına benzer kavramların araştırıldığı çalışmalardan yararlanılmıştır.

Literatürdeki araştırmalarda çocuklarda artan öz-düzenleme, empati, toplum yanlısı davranış ve duygusal gelişim düzeyleri olumlu bir aile iklimi ile ilişkilendirilmektedir (Davidov and Grusec, 2006; Eisenberg et al., 1998; Eisenberg et al., 2005; Thompson and Meyer, 2007). Bireyin aile içindeki deneyimleri, evlilik gibi gelecekteki yakın ilişkileri için önemli sonuçlar doğurabilmektedir.

Bryant ve Conger (2002), bireylerin ailelerindeki davranışların, ilişkilerinde daha sonraki sonuçları etkileyebileceği üç yapı sunmaktadır. Bu yapılar; gözlemsel öğrenme (Bandura and Walters, 1963), sosyalleşme (Maccoby and Martin, 1983) ve

davranışsal sürekliliktir (Caspi, 1993). Gözlemsel-öğrenmeye göre, bireyler köken ailelerinde en sık modellenen ve pekiştirilen kişilerarası davranış kalıplarını taklit etmektedirler. Sosyalleşme, kişilerarası örüntülerin, bireylerin ergenlik döneminde ebeveynleri veya kardeşleriyle doğrudan etkileşimleri yoluyla edinildiğini öne sürmektedir. Son olarak, davranışsal-süreklilik, bireylerin ergenlik dönemindeki etkileşim tarzlarının yetişkinliğe kadar devam ettiğini, çünkü bireylerin yaşamları boyunca maruz kaldıkları çevresel koşulları şekillendirmeye yardımcı olduklarını belirtmektedir (Caspi et al., 1989). Gözlemsel-öğrenme ve sosyalleşme, aile düzeyindeki dinamiklere maruz kalmanın bireylerin sonraki romantik ilişkilerindeki sonuçlara doğrudan etkide bulunduğunu öne sürerken, davranışsal-süreklilik, köken ailelerdeki davranışın etkisinin bireylerin istikrarından kaynaklandığını ifade etmektedir.

Aile iklimi, ebeveynler ve bakıcılarla ilişkiler yoluyla dünya deneyiminden yararlanan çocuk ve ergenlerin (Turner et al., 2012) bilişsel, duygusal, davranışsal, sosyal ve fiziksel gelişimi üzerinde dikkate değer bir etkiye sahiptir (Shonkoff, 2010). Örneğin, düzensiz bir aile ortamı, ebeveynlerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını izleme, bakım ve etkin bir şekilde karşılama kapasitesini düşürebilmekte, çocukların güvenilir ve adil bir dünya algısını azaltabilmekte ve böylece sosyal yeterliliklerden ödün verebilmektedir (Turner et al., 2012). Aile iklimi, ebeveyn tutumları tarafından düzenlenebilir (Uniyal and Beena, 1982), çünkü ebeveyn tutumları çocukların biliş ve duygulanımlarının gelişebileceği duygusal iklimin yaratılmasına katkıda bulunmaktadır (Falender and Mehrabian, 1980). Örneğin, otoriter ebeveynler çocuklarda hoş olmayan, az uyarılmış ve boyun eğici duygular uyandırırken, otoriter olmayan ebeveynler çocuklarda hoş, uyarıcı ve baskın duygular uyandırabilir (Falender and Mehrabian, 1980). Aile iklimi, çocukların aile ilişkilerinin içselleştirilmiş temsillerine bağlı olarak duygu ve bilişlerini düzenleme biçiminden de etkilenebilir (Kobak and Esposito, 2004).

Ardelt ve Eccles (2001) ebeveyn öz-yeterliği ile ilgili olarak ortaya koydukları, Furstenberg'in (1993) araştırmasına ve Bandura'nın (1997) teorisine dayanan kavramsal bir model tanımlamışlardır. Modellerinde, kendilerini yeterli hisseden (yani, daha yüksek ebeveyn öz-yeterliği olan) ebeveynlerin, teşvik edici ebeveynlik stratejileriyle meşgul olmalarının daha olası olduğu ve bunun da çocuklarının hem akademik hem de sosyal-psikolojik alanlarda başarı olasılığını artırdığı ifade edilmektedir. Model ayrıca ebeveyn öz-yeterliğinin tutum ve inançları modelleme

yoluyla çocukların başarısı üzerinde doğrudan bir etkisi olabileceğini öne sürmektedir. Ardelt ve Eccles (2001) ise ters etkilerin de olabileceğini öne sürmektedir. Buna göre, düşük ebeveyn öz-yeterliliğine sahip ebeveynler, destekleyici ebeveynlik stratejilerini kullanmakta zorlanabilmekte ve zorluklar ortaya çıktığında kolayca pes edebilmektedirler. Bu durumda ebeveynlerin yeterlik inançlarının düşük olduğu doğrulanabilmektedir. Benzer şekilde, zorlu çocuk davranışı sorunlarıyla karşı karşıya kalan ebeveynler, olumsuz sonuçlar göz önüne alındığında yüksek ebeveyn öz-yeterliliğini sürdürmekte zorlanabilirken, çocuklarındaki başarıyı gözlemlemek ebeveyn öz-yeterliliğini güçlendirebilmektedir.

Ebeveynlik, genellikle keyifli olsa da stres yaratan zorluklarla dolu bir deneyimdir. Yeni ebeveynler, bir çocuğa bakmanın hem fiziksel hem de mali yükünün yanı sıra, artan sorumluluktan kaynaklanabilecek gergin bir eş ilişkisi ve sosyal izolasyon gibi olumsuz sonuçlara yol açabilecek diğer yaşam tarzı değişiklikleriyle karşı karşıya kalabilmektedirler (Belsky, 1984). Kişinin kendine ve ebeveynlik yeteneklerine olan bu inanç kavramı zamanla ebeveyn öz-yeterliliği olarak adlandırılmıştır (Cutrona and Troutman, 1986).

Literatürde ebeveyn öz-yeterliliği ile ilgili çalışmaların genellikle doğum sonrası depresyonu öngörme ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların birçoğu düşük ebeveyn öz-yeterliliği ile daha yüksek doğum sonrası depresyon geliştirme riski arasında bağlantı olduğunu ortaya koymuştur (Abdollahi et al., 2014; Abdollahi et al., 2016; Davey et al., 2011; Howell et al., 2006; Howell et al., 2009). Düşük ebeveyn öz-yeterliliği ile pozitif yönde ilişkili olduğu düşünülen doğum sonrası depresyona yatkınlık hem annelerde hem de babalarda görülmektedir (Demontigny et al., 2013; Gross and Marcussen, 2017). Düşük ebeveyn öz-yeterliliği Giallo vd. (2014) tarafından, daha fazla depresyon belirtisi için bir risk faktörü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca çocukluk dönemi gibi ebeveynliğin sonraki aşamalarında görülen depresyonla ilişkilendirilmiştir (Barnett et al., 2015; Gross et al., 1994). Bununla birlikte, O'Neil vd. (2009) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn öz-yeterliliği ile depresif belirtiler arasındaki bu ilişkinin etnik kökene göre düzenlendiği ifade edilmiştir. Ebeveyn öz-yeterliliğinin Avrupalı Amerikalı anneler için depresif belirtilerle önemli ölçüde ilişkili olduğu, Afrikalı Amerikalı ve Hispanik anneler için ise ilişkili olmadığı bulunmuştur (O'Neil et al., 2009). Depresyona ek olarak, ebeveyn öz-yeterliliğinin diğer birçok ebeveyn ruh sağlığı sonucunu yordadığını veya katkıda bulunduğunu ortaya koyan çalışmalar olduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalarda yüksek

ebeveyn öz-yeterliği, doğum sonrası dönemde daha düşük ve azalan kaygı düzeyi (Don et al., 2014), hem babalar hem de anneler için psikolojik sorun riskinin azalması (Quimby and O'Brien, 2006), doğum sonrası disfori riskinin azalması (Olioﬀ and Aboud, 1991), babalarda genel stres seviyesinin düşmesi (Boyras and Sayger, 2011; Wong et al., 2003), ebeveynliğe daha iyi uyum sağlama (Biehle and Mickelson, 2011; Reece and Harkless, 1998), daha fazla ebeveynlik memnuniyeti (Binda and Crippa, 2000; Márk-Ribiczey et al., 2016) ve evde kalan babalar için artan rol tatmini ve daha iyi rol uyumu (Rochlen et al., 2008) ile ilişkilendirilmektedir. Ebeveyn öz-yeterliği ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen Kunseler vd. (2014), ebeveyn öz-yeterliğinin hem ruh sağlığı sonuçlarını etkilediği hem de onlardan etkilendiği iki yönlü bir ilişki gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ebeveyn öz-yeterliğinin risk altındaki aile ortamlarında gelişimsel gecikmeye karşı koruyucu bir faktör olduğu belirtilmiştir (McDonald et al., 2016). Weaver vd. (2008) tarafından yapılan araştırmada ise doğum öncesi yüksek ebeveyn öz-yeterliği inancına sahip ebeveynlerin çocuklarının iki yaşındaki bilişsel gelişim düzeylerinin önemli ölçüde öngörülebildiği saptanmıştır.

Literatürde daha yüksek ebeveyn öz-yeterliğinin genellikle çocuklar için daha iyi davranışsal sonuçlar öngördüğünü ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır. Annenin ebeveyn öz-yeterliğinin çocukların davranış problemlerini (Anderson, 2006; Sequerra, 2011), çocuğun öz kontrolünü (Nievar, 2005), ergenlikteki davranış sorunlarını ve sapmaları (Dumka et al., 2002; Dumka et al., 2010; Gregory, 1998; Weaver et al., 2008) öngördüğü bulunmuştur. Ebeveyn öz-yeterliğini, çocukların sosyal davranışları bağlamında da değerlendiren çalışmalar olduğu görölmektedir. Yüksek ebeveyn öz-yeterliğinin, çocuklarda daha düşük düzeyde saldırganlık, dışlanma, korku-kaygı, hiperaktivite, akran mağduriyeti (Seçer et al., 2012; Seçer et al., 2013) ve sosyal yeterlilik (Junttila et al., 2007) ile ilişkilendirilmektedir. Ebeveyn öz-yeterliğinin çocukların akademik başarılarıyla ve okul yaşantısıyla ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalarda, daha yüksek ebeveyn öz-yeterliğinin çocuklar için daha optimal bir evde öğrenme ortamını teşvik etme (Bojczyk et al., 2017), okul öncesi çocuklarda okula hazırlanma (Johnson, 2009), okul yeterliliği (Junttila and Vauras, 2014) ve hem çocuklukta hem de ergenlikte akademik performans (Phillipson and McFarland, 2016; Seefeldt et al., 1999; Shumow and Lomax, 2002) ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ebeveyn öz-yeterliğinin düşük olması çocukların içselleştirme

problemlerinin artmasında öngörücü bir rol oynamaktadır (Ahun et al., 2017). Ebeveyn öz-yeterliği çocuklarda duygusal erişilebilirlik ile pozitif bir ilişki gösterirken, olumsuz duygusallık ile negatif bir ilişki göstermektedir (Oro et al., 2017). Heerman vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre, yüksek ebeveyn öz-yeterliği çocuklar için daha iyi uyku süresi ve televizyon karşısında daha az yemek yemeyi öngörmektedir.

Sonuç olarak, hem çocuk öz-yeterliği ile hem de kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün anlamlı olduğu saptanmıştır. Aile üyelerinin öz-yeterlik düzeylerinin aile ilişkileriyle ve aile içi iletişimle ilişkili olduğu düşünüldüğünde aile ikliminin düzenlenmesinde de önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir. Bireylerin kendi değişim ve dönüşümlerine yönelik algılarının, aile öz-yeterliği ile tahmin edilebileceği, aile iklimini açıklayabileceği ve aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkiye aracılık edebileceği söylenebilir. Literatürde, benzer değişkenlerin incelendiği çalışmalarda, bu araştırmada elde edilen sonuçla uyumlu olan sonuçlar olduğu görülmektedir.

Özetle, aile içindeki ilişkilerin niteliği ile ilgili olarak bireylerin algıladığı öz dönüşüm kavramı, iki farklı ilişki üzerinde etkili bir aracı rol oynamaktadır. İlk olarak, kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki bağlantıda, bireylerin aile içindeki değişim ve dönüşümünü algılamalarının, aile içi öz-yeterlikleri ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Yani, ailenin içindeki her bireyin, aile içi değişim süreçlerini ne kadar etkili bir şekilde algıladığı, aile içi öz-yeterliklerini şekillendiren bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. İkinci olarak, çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide de aynı şekilde algılanan öz dönüşümün aracı bir rol oynadığı gözlemlenmiştir. Bu, çocukların kendi öz-yeterliklerini algılama biçiminin, aile içi ilişkileri nasıl etkilediğini göstermektedir. Yani, çocukların kendilerine olan güvenleri ve yetenekleri ile ilgili algıları, aile içi ilişkilerin niteliğini etkileyen bir aracı faktör olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, bu araştırma, algılanan öz dönüşümün aile iklimini etkileyen bir faktör olduğunu, öz-yeterlik ve aile iklimi arasındaki ilişkide önemli bir köprü görevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinde aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bağımsız değişkenlerin (çocuk öz-yeterliği ve kolektif aile öz-yeterliği) bağımlı değişken (aile iklimi) üzerindeki açıklayıcı gücünde aracı değişkenin (algılanan öz

dönüşüm) rolünü tanımlamak için yapısal eşitlik modeli geliştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda açıklanmıştır:

Kolektif aile öz-yeterliği ve çocuk öz-yeterliği aile iklimini doğrudan anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Kolektif aile öz-yeterliği ve çocuk öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşüm üzerinde anlamlı yordayıcı etkisi bulunmaktadır. Bu durum, hem kolektif aile öz-yeterliğinin hem de çocuk öz-yeterliğinin algılanan öz dönüşüm üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Algılanan öz dönüşüm aile iklimini anlamlı olarak yordamaktadır.

Kolektif aile öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolü anlamlıdır.

Çocuk öz-yeterliği ile aile iklimi arasındaki ilişkide algılanan öz dönüşümün aracı rolü anlamlıdır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Araştırmacılara öneriler;

- Araştırmanın sonuçları, aile iklimi ve öz-yeterlik arasındaki karmaşık ilişkiyi vurgulamaktadır. Bu konuda daha fazla nicel ve nitel araştırma yapılmalıdır. Özellikle farklı yaş grupları ve kültürel bağlamlarda benzer çalışmalar yapılması önemlidir.
- Araştırmada incelenmeyen diğer potansiyel etkileyici faktörlerin (örneğin, ebeveyn tutumları, aile içi iletişim kalitesi) gelecekteki çalışmalarda değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu ve buna benzer faktörlerin, aile iklimi ve öz-yeterlik arasındaki ilişkiye etkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak çalışmalar yürütülebilir.

Ailelere öneriler;

- Açık iletişim ve anlayış, aile iklimini olumlu bir şekilde etkileyebilir. Dolayısıyla ailelerin, aile içi iletişimi güçlendirmeye özel önem vermeleri ve çocukların duygusal ihtiyaçlarını anlamaya çalışmaları önerilmektedir. Ayrıca, çocukların kendi yeteneklerine olan güvenlerini artırarak aile içi ilişkileri olumlu yönde etkileyebileceği düşünülerek çocukların öz-yeterliklerini geliştirmelerine yardımcı olmaları önerilmektedir.
- Aileler, aile iklimini güçlendirmek ve öz-yeterliği desteklemek için aile

terapisi veya danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilirler. Profesyonel rehberlik, aile üyelerinin daha sağlıklı bir iletişim ve ilişki biçimi geliştirmelerine yardımcı olabilir.

- Ebeveynlere yönelik öz-yeterlik ve aile iklimi ilgili eğitim materyalleri ve kaynaklar sunulması önerilebilir. Bu materyaller, ebeveynlerin bu konularda daha bilinçli ve yetenekli olmalarına yardımcı olabilir.

Aile terapistlerine ve psikolojik danışmanlara yönelik öneriler;

- Aile terapistleri, ailelerle iş birliği yaparak aile içi dinamikleri anlamalarına ve iyileştirmelerine yardımcı olabilirler. Aile üyelerini duygusal açıdan desteklemek ve çatışmaları çözmede rehberlik etmek önemli olabilir.
- Kolektif aile öz-yeterliğinin aile iklimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu bulgulara dayanarak, aile terapistleri ve psikolojik danışmanlar ailelerin bu öz-yeterliği geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Ailelerin birlikte sorunları çözmelerini ve destekleyici bir aile birimi oluşturmalarını teşvik edebilirler.
- Çocuk öz-yeterliğini güçlendirmek için, aile terapistleri ve psikolojik danışmanlar çocuklarla çalışırken olumlu geri bildirimler vererek, onların başarılarını vurgulayarak ve öz saygılarını artırmaya yönelik stratejiler geliştirerek yardımcı olabilirler.

Diğer öneriler;

- Eğitim politikaları, öz-yeterlik gelişimini ve aile içi ilişkileri destekleyen programları teşvik etmelidir. Okullar ve aileler arasındaki yapılacak iş birliği ile çocukların duygusal ve akademik gelişimine katkıda bulunulması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abdollahi, F., Agajani-Delavar, M., Zarghami, M. and Lye, M. S. (2016). Postpartum Mental Health in First-Time Mothers: A Cohort Study. *Iranian journal of psychiatry and behavioral sciences*, 10(1), e426. <https://doi.org/10.17795/ijpbs-426>
- Abdollahi, F., Zarghami, M., Azhar, M. Z., Sazlina, S. G. and Lye, M. S. (2014). Predictors and incidence of post-partum depression: a longitudinal cohort study. *The journal of obstetrics and gynaecology research*, 40(12), 2191–2200. <https://doi.org/10.1111/jog.12471>
- Ahun, M. N., Consoli, A., Pingault, J.-B., Falissard, B., Battaglia, M., Boivin, M., Tremblay, R. E. and Côté, S. M. (2017). Maternal depression symptoms and internalising problems in the offspring: The role of maternal and family factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 27, 921–932. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-1096-6>
- Akça Koca, D. (2017). Spirituality-Based Analysis of Satir Family Therapy. *Spiritual Psychology and Counseling*, 2(2), 121-142.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-719. [Online] <http://ilkogretimonline.org.tr/>, retrieved on 15/12/2009.
- Albanese, A. M., Russo, G. R. and Geller, P. A. (2019). The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: care, health and development*, 45(3), 333–363. <https://doi.org/10.1111/cch.12661>
- Alfieri, S., Marta, E., Lanz, M., Pozzi, M. and Tagliabue, S. (2014). Famiglia delle regole e famiglia degli affetti: quali conseguenze su benessere e disagio nei figli adolescenti? *Psicol. Della Salut*, 2, 61–78.
- Alonso, J. and Román, J. M. (2005). Prácticas educativas familiares y autoestima. *Psicothema*, 17(1), 76-82.
- Amato, P. R. and Fowler, F. (2002). Parenting practices, child adjustment, and family diversity. *Journal of Marriage and Family*, 64, 703–716.
- Anderson, O. A. (2006). *Linking work stress, parental self-efficacy, ineffective parenting, and youth problem behavior*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), The University of Tennessee, Knoxville, USA.
- Anderson, J. C. and Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.
- Anvari M. H., Kajbaf M. B., Montazeri M. S. and Sajjadian P. (2014). Relationship among dimensions of family communication patterns and locus of control with self-efficacy. *Zahedan J Res Med Sci*, 16(5), 86-88.
- Ardelt, M. and Eccles, J. S. (2001). Effects of mothers' parental efficacy beliefs and promotive parenting strategies on inner-city youth. *Journal of Family issues*, 22(8), 944-972.
- Arslan, A. (2021). Okul öncesi ve ilkokullarda uygulanan değer odaklı aile eğitim programının anne babalık becerilerine, aile iklimine ve değer odaklı yaşama etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Türkiye.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewoods Cliffs: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist* 37(2), 122–147.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewoods Cliffs: Prentice Hall.

- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. *Encyclopedia of Human Behavior*, 4, 71-81.
- Bandura, A. (1995). Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Society. Albert Bandura (Ed.), *Self –Efficacy in Changing Societies* içinde (s. 1-45), Cambridge: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. Freeman: New York, NY, USA,
- Bandura, A. (2000). Self-efficacy: The foundation of agency. In W. J. Perrig & A. Grob (Eds.), *Control of human behavior, mental processes, and consciousness* (pp. 17–33). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26
- Bandura, A. (2006). Toward a psychology of human agency. *Perspectives on Psychological Science*, 1, 164–180.
- Bandura, A. and Schunk, D. H. (1981). Cultivating competence, self-efficacy and intrinsic interest through proximal self-motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41(3), 586-598.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. and Pastorelli, C. (1996). Multifaceted Impact of Self-Efficacy Beliefs on Academic Functioning. *Child Development*, 67(3), 1206-1222.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. and Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child Development*, 72, 187–206.
- Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Regalia C. and Scabini, E. (2011). Impact of Family Efficacy Beliefs on Quality of Family Functioning and Satisfaction with Family Life. *Applied Psychology: An International Review*, 60(3), 421-448.
- Bandura, A. and Walters, R.H. (1963). *Social learning and personality development*. Holt Rinehart and Winston: New York.
- Banmen, J. (1986). Virginia Satir's Family Therapy Model. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research Practice*, 42(2), 480-492.
- Banmen, J. (2002). The Satir model: Yesterday and today. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 7-22.
- Banmen, J. (2008). *Satir transformational systemic therapy*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Banmen, J. (2009). Satir Model Deveopmental Phases. *The Satir Journal*, 3(1), 13-25.
- Banmen, J. and Maki-Banmen, K. (2014). What Has Become of Virginia Satir's Therapy Model Since She Left Us in 1988? *Journal of Family Psychotherapy*, 25, 117-131. DOI: 10.1080/08975353.2014.909706
- Barnett, M. A., de Baca, T. C., Jordan, A., Tilley, E. and Ellis, B. J. (2015). Associations among child perceptions of parenting support, maternal parenting efficacy and maternal depressive symptoms. *Child & Youth Care Forum*, 44(1), 17–32. <https://doi.org/10.1007/s10566-014-9267-9>
- Baron, R. M. and Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182.
- Bateson, G. (1972). Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology. Chicago, IL: University Of Chicago Press.

- Baumrind D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4, 1–103. doi: 10.1037/h0030372
- Beaudry, G. (2002). The family reconstruction process and its evolution to date: Virginia Satir's transformational process. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 79- 91.
- Becklas, C. and Klocke, A. (2012). Kinder in erschöpften Familien. In *Erschöpfte Familien* (pp. 125-142). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Belsky, J. (1984). Determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Ben-Naim, S., Gill, N., Laslo-Roth, R. and Einav, M. (2019). Parental stress and parental self-efficacy as mediators of the association between children's ADHD and marital satisfaction. *Journal of Attention Disorders*, 23(5), 506–516. <https://doi.org/10.1177/1087054718784659>
- Bentheim, S. (2005). *Couple congruence and spirituality: Expanding Satir's model through seven couple narratives* (Doctoral dissertation, University of Victoria, Canada). Retrieved from https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/771/bentheim_2005.pdf?sequence=1
- Berkem, N. (1999). Ailenin psikolojik yapısı ile gençlerin benlik kavramı arasındaki ilişkinin kurulması (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Biehle, S. N. and Mickelson, K. D. (2011). Worries in expectant parents: Its relation with perinatal well-being and relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 18(4), 697–713. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01335.x>
- Binda, W. and Crippa, F. (2000). Parental self-efficacy and characteristics of mother and father in the transition to parenthood. C. Violato & E. Oddone-Paolucci (Ed.), *The changing family and child development* içinde (s. 117–131). Aldershot: Ashgate.
- Bingöl, T. Y. ve Kalkan, M. (2018). Aile Yeterlik Ölçeklerinin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliliği. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (12), 141-169.
- Bitter, J. R. (1988). Family mapping and family constellation: Satir in Adlerian context. Individual Psychology: *Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 44(1), 106-111.
- Björnberg, Å. and Nicholson, N. (2007). The family climate scales: Development of a new measure for use in family business research. *Family Business Review*, 20, 229– 246.
- Bloomfield, L. and Kendall, S. (2012) Parenting Self-Efficacy, Parenting Stress and Child Behaviour before and after a Parenting Programme. *Primary Health Care Research and Development*, 13, 364-372. <http://dx.doi.org/10.1017/S1463423612000060>
- Bojczyk, K. E., Haverback, H. R. and Pae, H. K. (2018). Investigating maternal self-efficacy and home learning environment of families enrolled in head start. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 169–178. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0853-y>
- Bookwala, J. and Jacobs, J. (2004). Age, marital processes, and depressed affect. *The Gerontologist*, 44(3), 328-338.
- Bowen, M. (1993). *Family therapy in clinical practice*. New York, NY & London: Jason Aronson.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol 2. Separation*. New York (NY): Basic Books.
- Boyras, G. and Sayger, T. V. (2011). Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: The role of family cohesion, adaptability, and paternal

- self-efficacy. *American Journal of Men's Health*, 5(4), 286–296.
<https://doi.org/10.1177/1557988310372538>
- Breen, G. V. (1996). The Family System Grief Process as a Communicated Process: Understanding Grief Through Virginia Satir's Growth Model. *National Library of Canada*.
- Broderick, C.B. (1993). *Understanding Family Process: Basics of Family Systems Theory*; SAGE: Newbury Park, CA, USA.
- Bronfenbrenner, U. (2000). Ecological systems theory. A. Kazdin (Der.) içinde, *Encyclopaedia of psychology* (Sayı 3, ss. 129–133). Washington, DC: American Psychological Association.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford Press.
- Brubacher, L. (2006). Integrating emotion-focused therapy with the Satir model. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32(2), 141–153.
- Bryant, C. M. and Conger, R. D. (2002). An intergenerational model of romantic relationship development. In A. L. Vangelisti, H. T. Reis, & M. A. Fitzpatrick (Eds.), *Stability and change in relationships* (pp. 57–82). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511499876.005>
- Burr, W. R., Hill, R., Nye, F. I. and Reiss, I. L. (1979). *Contemporary theories about the family*. New York: The Free Press.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming* (2th ed.). Newyork: Routledge.
- Cabrera-Suárez, M. K., Déniz-Déniz, M. D. L. C. and Martín-Santana, J. D. (2014). The setting of non-financial goals in the family firm: The influence of family climate and identification. *Journal of Family Business Strategy*, 5(3), 289-299.
- Cannon-Bowers, J. A. and Salas, E. (2001). Reflections on shared cognition. *Journal of Organizational Behavior*, 22, 195-202.
- Cantero-García, M. and Alonso-Tapia, J. (2017). Evaluation of the family climate created by the management of behavioral problems, from the perspective of the children. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 15(42), 259-280.
- Caprara, G. V., Borgogni, L., Barbaranelli, C. and Rubinacci, A. (1999). Convinzioni di efficacia e cambiamento organizzativo. *Sviluppo e organizzazione*, 174, 19-32.
- Caprara, G. V., Pastorelli, C., Regalia, C., Scabini, E. and Bandura, A. (2005). Impact of adolescents' filial self-efficacy on family functioning and satisfaction. *Journal of Adolescent Research*, 15, 71–97.
- Caprara, G. V., Regalia, C. and Bandura, A. (2002). Longitudinal impact of perceived self-regulatory efficacy on violent conduct. *European Psychologist*, 7, 63–69.
- Caprara, G. V., Regalia, C., Scabini, E., Barbaranelli, C. and Bandura, A. (2004). Assessment of filial, parental, marital, and collective family efficacy beliefs. *European Journal of Psychological Assessment*, 20(4), 247-261.
- Caprara, G. V., Scabini, E., Barbaranelli, C., Pastorelli C. and Regalia, C. (1999). Autoefficacia, percezioni familiari e adattamento psicosociale in un campione di adolescenti./Self-efficacy, familiar perceptions and psycho-social adjustment within a sample of adolescents. *Età Evolutiva*, 62, 25-33.
- Caprara, G. V., Regalia, C. and Scabini, E. (2001). Autoefficacia familiare. In G.V. Caprara (Ed.): *La valutazione dell'autoefficacia*, 63-86, Trento: Edizioni Erickson.

- Caprara, G. V., Scabini, E., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Regalia, C. and Bandura, A. (1998). Impact of adolescents' perceived self-regulatory efficacy on familial communication and antisocial conduct. *European Psychologist*, 3, 125– 132.
- Carpenter, J. S., Brockopp, D. Y. and Andrykowski, M. A. (1999), Self-transformation as a factor in the self-esteem and well-being of breast cancer survivors. *Journal of Advanced Nursing*, 29, 1402-1411. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1999.01027.x>
- Carruth, A. K., Tate, U. S., Moffett, B. S. and Hill, K. (1997). Reciprocity, emotional well-being, and family functioning as determinants of family satisfaction in caregivers of elderly parents. *Nursing Research*, 46(2), 93-100.
- Caspi, A. (1993). Why maladaptive behaviors persist: Sources of continuity and change across the life course. In D. C. Funder, R. D. Parke, C. Tomlinson-Keasey, & K. Widaman (Eds.), *Studying lives through time: Personality and development* (pp. 343–376). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10127-031>
- Caspi, A., Bem, D. J. and Elder, G. H. (1989). Continuities and consequences of interactional styles across the life course. *Journal of Personality*, 57(2), 375–406. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1989.tb00487.x>
- Cavkaytar, A., Aksoy, V. ve Ardiç, A. (2014). Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışmasının güncellenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4(1), 69-76.
- Cervone, D. (2000). Thinking about self-efficacy. *Behavior Modification*, 24, 30 – 56.
- Chan, D. (1998). Functional relations among constructs in the same content domain at different levels of analysis: A typology of composition models. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 234-246.
- Cheung, M. (1997). Social Construction Theory and The Satir Model: Toward a synthesis. *The American Journal of Family Therapy*, 25(4), 331-343.
- Cheung, G. and Chan, C. (2002). The Satir model and cultural sensitivity: A Hong Kong reflection. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 24(1), 199–215. <https://doi.org/10.1023/A:1014338025464>
- Cigoli, V. and Scabini, E. (2006). Family identity: Ties, symbols and transitions. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cihan, Ü. ve Karakaya, H. (2017). Kadın-erkek kavramları bağlamında şiddet ve şiddetle mücadelede sosyal hizmetin rolü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 297-324. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/basbed/issue/38799/459074>
- Cohen, J. (2006). Social, Emotional, Ethical, and Academic Education: Creating a Climate for Learning, Participation and Democracy, and Well-Being. *Harvard Educational Review*, 76, 201-237. <https://doi.org/10.17763/haer.76.2.j44854x1524644vn>
- Cohen, B. D. and Ettin, M. F. (1999). Self-structure and self-transformation in group psychotherapy. *International Journal of Group Psychotherapy*, 49(1), 61–83.
- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (1997). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Development Review*, 18, 47-85. <http://dx.doi.org/10.1006/drev.1997.0448>
- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 49(1), 13–24. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00013.x>

- Coleman, P. K. and Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126–148. <https://doi.org/10.1002/imhj.10048>
- Crea, T. M., Chan, K. and Barth, R. P. (2014). Family environment and attention-deficit/hyperactivity disorder in adopted children: associations with family cohesion and adaptability. *Child: care, health and development*, 40(6), 853–862. <https://doi.org/10.1111/cch.12112>
- Cutrona, C. E. and Troutman, B. R. (1986). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57(6), 1507–1518. <https://doi.org/10.2307/1130428>
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2004). *Anne-baba eğitimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dalbadan, E. (2021). Üniversite öğrencilerinin romantizm ve eş seçimi tutumları ile aile iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkiye.
- Damasio, A. (1999). *The feeling of what happens*. New York: Harcourt Brace and Company.
- Danes, S. M., Lee, J., Stafford, K. and Heck, R. K. Z. (2008). The effects of ethnicity, families and culture on entrepreneurial experience: An extension of sustainable family business theory. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 13, 229-268.
- Davey, H. L., Tough, S. C., Adair, C. E. and Benzie, K. M. (2011). Risk factors for sub-clinical and major postpartum depression among a community cohort of Canadian women. *Maternal and child health journal*, 15(7), 866–875. <https://doi.org/10.1007/s10995-008-0314-8>
- Davidov, M. and Grusec, J. E. (2006). Untangling the Links of Parental Responsiveness to Distress and Warmth to Child Outcomes. *Child Development*, 77(1), 44–58. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00855.x>
- Değirmenci, E. (2019). Çekirdek veya geniş ailede yetişen bireylerde sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrılaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Demontigny, F., Girard, M. E., Lacharité, C., Dubeau, D. and Devault, A. (2013). Psychosocial factors associated with paternal postnatal depression. *Journal of affective disorders*, 150(1), 44–49. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.01.048>
- Der Pan, P. J. (2000). The effectiveness of structured and semistructured Satir model groups on family relationships with college students in Taiwan. *Journal for specialists in group work*, 25(3), 305-318.
- Dishion, T. J. and McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. *Clinical child and family psychology review*, 1(1), 61-75.
- Doğan, H. Z. (1991). Aile yapısının durumsal çözümlemesi. *Aile ve Toplum*, 1(1).
- Don, B. P., Chong, A., Biehle, S. N., Gordon, A. and Mickelson, K. D. (2014). Anxiety across the transition to parenthood: change trajectories among low-risk parents. *Anxiety, stress, and coping*, 27(6), 633–649. <https://doi.org/10.1080/10615806.2014.903473>
- Dumka, L. E., Gonzales, N. A., Wheeler, L. A. and Millsap, R. E. (2010). Parenting self-efficacy and parenting practices over time in Mexican American families. *Journal of Family Psychology*, 24(5), 522–531. <https://doi.org/10.1037/a0020833>

- Dumka, L. E., Prost, J. and Barrera, M. (2002). The Parental Relationship and Adolescent Conduct Problems in Mexican American and European American Families. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 1(4) 37-57. https://doi.org/10.1300/J398v01n04_02
- Eisenberg, N., Cumberland, A. and Spinrad, T. L. (1998). Parental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241–273. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A. and Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: a three-wave longitudinal study. *Child development*, 76(5), 1055–1071. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00897.x>
- Elibol, F., Mağden, D. ve Alpar, R. (2007). Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeğinin (1-3 Yaş) Geçerlik ve Güvenirliği. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(3)- 25-31.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society*. New York: Norton.
- Erker, J. (2017). *A qualitative study of contemporary Satir family therapy: Theoretical and practical developments over the past 30 years* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). California State University (Kaliforniya Eyalet Üniversitesi), ABD. Erişim: <http://hdl.handle.net/10211.3/185031>
- Falender, C. A. and Mehrabian, A. (1980). The emotional climate for children as inferred from parental attitudes: A preliminary validation of three scales. *Educational and Psychological Measurement*, 40(4), 1033–1042. <https://doi.org/10.1177/001316448004000430>
- Fan, W. and Williams, C. M. (2010). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *J Educ Psychol.* 30, 53–74. 10.1080/01443410903353302
- Feltz, D. L. and Lirgg, C. D. (1998). Perceived team and player efficacy in hockey. *Journal of Applied Psychology*, 83, 557–564.
- Fernández Ballesteros, R., Díez Nicolás, J., Caprara, G. V., Barbaranelli, C. and Bandura, A. (2002). Determinants and structural relation of personal efficacy to collective efficacy. *Applied Psychology: An International Review*, 51, 107-125.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS* (4th ed.). London: Sage Publications.
- Framo, J. L. (1996). A personal retrospective of the family therapy field: Then and now. *Journal of Marital and Family Therapy*, 22(3), 289-316.
- Furstenberg, F. F. (1993). How families manage risk and opportunity in dangerous neighborhoods. In W. J. Wilson (Ed.), *Sociology and the public agenda* (pp. 231-258). Newbury Park, CA: Sage.
- Galvin, K. and Brommel, B. (1991). *Family communication: Cohesion and change*. New York: HarperCollins.
- Giallo, R., Cooklin, A. and Nicholson, J. M. (2014). Risk factors associated with trajectories of mothers' depressive symptoms across the early parenting period: an Australian population-based longitudinal study. *Archives of women's mental health*, 17(2), 115–125. <https://doi.org/10.1007/s00737-014-0411-1>
- Gibson, C. B. (2003). The efficacy advantage: Factors related to the formation of group efficacy. *Journal of Applied Social Psychology*, 33, 2153-2186.
- Gist, M. E. and Mitchell, T. R. (1992). Self-efficacy: A theoretical analysis of its determinants and malleability. *Academy of Management Review*, 17(2), 183-211.

- Givertz, M. and Segrin, C. (2014). The association between overinvolved parenting and young adults' self-efficacy, psychological entitlement, and family communication. *Communication Research*, 41(8), 1111-1136.
- Gladding, S. T. (2011). *Aile terapisi*. Çev. Ed. Doç. Dr. İbrahim Keklik ve Prof. Dr. İbrahim Yıldırım (5. baskı). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Goldberg, D. P., Krueger, R. F., Andrews, G. and Hobbs, M. J. (2009). Emotional disorders: Cluster 4 of the proposed meta-structure for DSM-V and ICD-11: Paper 5 of 7 of the thematic section: 'A proposal for a meta-structure for DSM-V and ICD-11'. *Psychological Medicine*, 39(12), 2043-2059.
- Goldenberg, H. and Goldenberg, I. (2012). *Family therapy: An overview*. Cengage Learning.
- Gönül, B., Işık Baş, H. ve Şahin Acar, B. (2018). Aile İklimi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik açıdan incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 165-200.
- Gregory, M. L. (1998). Linking parent self-efficacy beliefs, parenting practices, and adolescent peer group deviance. *Dissertation Abstracts International*, 58(11-B), 6257B.
- Griggs, J., Tan, J.-P., Buchanan, A., Attar-Schwartz, S. and Flouri, E. (2010). They've Always Been There for Me: Grandparental Involvement and Child Well-Being. *Children & Society*, 24, 200-214. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2009.00215.x>
- Gross, D., Conrad, B., Fogg, L. and Wothke, W. (1994). A longitudinal model of maternal self-efficacy, depression, and difficult temperament during toddlerhood. *Research in Nursing & Health*, 17(3), 207-215. <https://doi.org/10.1002/nur.4770170308>
- Gross, D., Fogg, L. and Tucker, S. (1995). The efficacy of parent training for promoting positive parent-toddler relationships. *Research in Nursing & Health*, 18(6), 489-499. <https://doi.org/10.1002/nur.4770180605>
- Gross, D., Fogg, L., Webster-Stratton, C., Garvey, C., Julion, W. and Grady, J. (2003). Parent training of toddlers in day care in low-income urban communities. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(2), 261-278. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.2.261>
- Gross, C. L. and Marcussen, K. (2017). Postpartum depression in mothers and fathers: The role of parenting efficacy expectations during the transition to parenthood. *Sex Roles: A Journal of Research*, 76(5-6), 290-305. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0629-7>
- Güler, H. (2017). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile aile tutumunun ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Haber, R. (2002). Virginia Satir: An integrative, humanistic approach. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 24, 23-34.
- Harvey, M. and Byrd, M. (1998). The Relationship between Perceptions of Self-esteem, Patterns of Familial Attachment, and Family Environment During Early and Late Phases of Adolescence. *International Journal of Adolescence and Youth*, 7(2), 93-111. <https://doi.org/10.1080/02673843.1998.9747815>
- Heckman, J. J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900-1902.
- Heerman, W. J., Taylor, J. L., Wallston, K. A. and Barkin, S. L. (2017). Parenting Self-Efficacy, Parent Depression, and Healthy Childhood Behaviors in a Low-Income Minority Population: A Cross-Sectional Analysis. *Maternal and child health journal*, 21(5), 1156-1165. <https://doi.org/10.1007/s10995-016-2214-7>

- Heslin, P. A. and Klehe, U. C. (2006). Self-efficacy. In S. G. Rogelberg (Ed.), *Encyclopedia of Industrial/Organizational Psychology*, 2, 705-708: Thousand Oaks: Sage.
- High, A. C. and Scharp, K. M. (2015). Examining family communication patterns and seeking social support direct and indirect effects through ability and motivation. *Human Communication Research*, 41(4), 459-479. <https://doi.org/10.1111/hcre.12061>
- Howell, E. A., Mora, P. and Leventhal, H. (2006). Correlates of early postpartum depressive symptoms. *Maternal and child health journal*, 10(2), 149-157. <https://doi.org/10.1007/s10995-005-0048-9>
- Howell, E. A., Mora, P. A., DiBonaventura, M. D. and Leventhal, H. (2009). Modifiable factors associated with changes in postpartum depressive symptoms. *Archives of Women's Mental Health*, 12(2), 113-120. <https://doi.org/10.1007/s00737-009-0056-7>
- Hu, L. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1-55.
- Innes, M. (2002). Satir's Therapeutically Oriented Educational Process: A Critical Appreciation. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 24(1), 35-56.
- İkiz, F. E. ve Yörük, C. (2013). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 228- 248.
- Johnson, P. (2009). The 21st century skills movement. *Educational Leadership*, 67(1), 11.
- Jones, T. L. and Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical psychology review*, 25(3), 341-363.
- Jozefiak, T. and Wallander, J. L. (2016). Perceived family functioning, adolescent psychopathology and quality of life in the general population: A 6-month follow-up study. *Quality of Life Research*, 25(4), 959-967.
- Jöreskog, K. G. and Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equation modeling with simplis command language*. Lincolnwood: Scientific Software International.
- Junttila, N. and Vauras, M. (2014). Latent profiles of parental self-efficacy and children's multisource-evaluated social competence. *British Journal of Educational Psychology*, 84(3), 397-414. <https://doi.org/10.1111/bjep.12040>
- Junttila, N., Vauras, M. and Laakkonen, E. (2007). The role of parenting self-efficacy in children's social and academic behavior. *European Journal of Psychology of Education*, 22(1), 41-61. <https://doi.org/10.1007/BF03173688>
- Kabasakal, Z. ve Aktaş, A. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin sosyal destek ve aile iklimi algılarının incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 145-157. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1689508>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. Koç Üniversitesi.
- Kaplan, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi, kuşaklararası ilişkiler ve aile uyumunun değerlendirilmesi (Tıpta Uzmanlık Tezi). Çukurova Üniversitesi, Türkiye.
- Karlıoğlu, A. (2017). Zihinsel yetersizliği olan çocukların babalarında ebeveyn öz yeterliği ve algılanan sosyal desteğin aile yükü ile ilişkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Kartikasari, R., Yusep, I. and Sriati, A. (2017). Pengaruh terapi psikoedukasi keluarga terhadap self efficacy keluarga dan sosial okupasi klien schizophrenia. *Jurnal Keperawatan Padjadjaran*, 5(2). <https://doi.org/10.24198/jkp.v5i2.450>

- Kendall, J. (2018). *The biobehavioral family model: Testing eudaimonic well-being as an additional mediator* (Unpublished master's thesis). Texas Woman's University, Denton, Texas.
- Kepner, E. (1983). The family and the firm: A coevolutionary perspective. *Organizational Dynamics, Summer*, 57–70.
- Kılınçer, H. (2021). *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıgılı, Ş. (1994). *Anne, baba ve çocuğun kendi aile yapılarına ilişkin ortak değerlendirmelerin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Kline, R. B. (2011). Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling. In M. Williams (Ed.), *Handbook of methodological innovation* (pp. 562-589). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). New York: Guilford Press.
- Kobak, K. and Esposito, A. (2004). Levels of processing in parent-child relationships: Implications for clinical assessment and treatment. In L. Atkinson & S. Goldberg (Eds.), *Attachment issues in psychopathology and intervention* (pp. 139–166). New Jersey: Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Kochanska, G. (1990). Maternal beliefs as long term predictors of mother-child interaction and report. *Child Development*, 61, 1934-1943.
- Koerner, A. F. and Schrod, P. (2014). An introduction to the special issue on family communication patterns theory. *Journal of Family Communication*, 14, 1-15.
- Koesten, J., Schrod, P. and Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health communication*, 24(1), 82–94. <https://doi.org/10.1080/10410230802607024>
- Kosar (2020). Empowering family self-efficacy through social tourism. A. Diekmann ve S. McCabe (Ed.), *Handbook of Social Tourism* içinde (209-220. ss). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788112437>
- Kossek, E. E., Colquitt, J. A. and Noe, R. A. (2001). Caregiving decisions, well-being, and performance: The effects of place and provider as a function of dependent type and work-family climates. *Academy of Management Journal*, 44(1), 29-44.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kunseler, F. C., Willemen, A. M., Oosterman, M. and Schuengel, C. (2014). Changes in parenting self-efficacy and mood symptoms in the transition to parenthood: A bidirectional association. *Parenting: Science and Practice*, 14(3-4), 215–234. <https://doi.org/10.1080/15295192.2014.972758>
- Lai, K. W. and McBride-Chang, C. (2001). Suicidal ideation, parenting style, and family climate among Hong Kong adolescents. *International Journal of Psychology*, 36(2), 81–87. <https://doi.org/10.1080/00207590042000065>
- Landy, S. and Menna, R. (2006). *Early intervention with multi-risk families: An integrative approach*. Paul H Brookes Publishing.

- Lanigan, J. D. (2009). A sociotechnological model for family research and intervention: How information and communication technologies affect family life. *Marriage & Family Review*, 45(6-8), 587-609.
- Lansford, J. E., Malone, P. S., Stevens, K. I., Dodge, K. A., Bates, J. E. and Pettit, G. S. (2006). Developmental trajectories of externalizing and internalizing behaviors: Factors underlying resilience in physically abused children. *Development and Psychopathology*, 18(1), 35-55.
- Lau, W. K. W., Leung, P. P. Y. and Chung, C. L. P. (2019). Effects of the Satir model on mental health: a randomized controlled trial. *Research on Social Work Practice*, 29(7), 775-785.
- Lau, S., Lew, W. J. F., Hau, K.-T., Cheung, P. C. and Berndt, T. J. (1990). Relations among perceived parental control, warmth, indulgence, and family harmony of Chinese in mainland China. *Developmental Psychology*, 26(4), 674-677. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.26.4.674>
- Ledbetter, A. M. (2009). Measuring online communication attitude: Instrument development and validation. *Communication Monographs*, 76(4), 463-486. <https://doi.org/10.1080/03637750903300262>
- Ledbetter, A. M. and Schrodtt, P. (2008). Family communication patterns and cognitive processing: Conversation and conformity orientations as predictors of informational reception apprehension. *Communication Studies*, 59, 388-401.
- Lee, B. K. (2001). The Religious Significance of the Satir Model: Philosophical, Ritual and Empirical Perspectives. (*Doctoral Thesis*). Canada: University of Ottawa.
- Lee, B. K. (2002). Development of a Congruence Scale based on the Satir Model. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 217-239.
- Lee, J., Allen, J., Lim, H., Choi, G. and Jung, J. (2022). Family satisfaction and self-efficacy among low-income adolescents during the COVID-19 pandemic: A comparative analysis of parents' educational attainment. *Frontiers in psychiatry*, 13, 942927. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.942927>
- Leidy, M. S., Guerra, N. G. and Toro, R. I. (2010). Positive parenting, family cohesion, and child social competence among immigrant Latino families. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 252-260. <https://doi.org/10.1037/a0019407>
- Leung, P. P. Y., Lau, W. K. W. and Chung, C. L. P. (2019). Development and validation of perceived self-transformation scale for the Satir model. *Contemporary Family Therapy*, 41(1), 56-67.
- Lima Rodriguez, J. S., Lima Serrano, M., Jimenez Picon, N. and Dominguez Sanchez, I. (2012). Reliability and construct validity of an instrument to asses the selfperception of family health status. *Revista Espanola de Salud Publica*, 86, 509-521.
- Little, T. D., Cunningham, W. A., Shahar, G. and Widaman, K. F. (2002). To parcel or not to parcel: Exploring the question, weighing the merits. *Structural Equation Modeling*, 9(2), 151-173.
- Locke, E. and Latham, G. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. *American Psychologist*, 57, 705-717.
- Luebering, A. (1995). *The relationship between perceived parental self-efficacy and childrearing beliefs among first-time mothers of infant*. Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development. Indianapolis, IN, March 30-April 2.

- Lum, W. (2000). *The lived experience of the personal iceberg metaphor of therapists in Satir's systemic brief therapy training*. (Unpublished master's thesis). University of British Columbia, Vancouver, British Columbia, Canada.
- Maccoby, E. E. and Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
- MacKinnon, R. A., Michels, R. and Buckley, P. J. (2016). *The psychiatric interview in clinical practice* (3rd ed.). Washington, D.C.: American Psychiatric Association Publishing.
- Maurice, J. V. (2004). *Generationenübergreifende Interessenrelationen im Spiegel einer Theorie der Person-Umwelt-Passung [Kişi-çevre uyumu teorisine yansıyan nesiller arası çıkar ilişkileri]* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trier Üniversitesi, Almanya.
- Mazur, J., Malkowska-Szkutnik, A. and Tabak, I. (2014). Changes in family socio-economic status as predictors of self-efficacy in 13-year-old Polish adolescents. *Int J Public Health*, 59, 107–115. 10.1007/s00038-013-0458-1
- Manzi, C., Vignoles, V. L., Regalia, C. and Scabini, E. (2006). Cohesion and Enmeshment Revisited: Differentiation, Identity, and Well-Being in Two European Cultures. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 673–689. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00282.x>
- Márk-Ribiczey, N., Miklósi, M. and Szabó, M. (2016). Maternal self-efficacy and role satisfaction: The mediating effect of cognitive emotion regulation. *Journal of Child and Family Studies*, 25(1), 189–197. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0217-4>
- Matheis, S. and Adams, G. R. (2004). Family climate and identity style during late adolescence. *IDENTITY: An International Journal of Theory and Research*, 4, 77–95.
- McDonald, S., Kehler, H., Bayrampour, H., Fraser-Lee, N. and Tough, S. (2016). Risk and protective factors in early child development: Results from the All Our Babies (AOB) pregnancy cohort. *Research in developmental disabilities*, 58, 20–30. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2016.08.010>
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd. Şti.
- Moos, R. H. and Moos, B. S. (1986). *Family Environment Scale manual*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Morawska, A., Sanders, M. R., Haslam, D., Filus, A. and Fletcher, R. (2014). Child Adjustment and Parent Efficacy Scale: Development and initial validation of a parent report measure. *Australian Psychologist*, 49(4), 241–252. <https://doi.org/10.1111/ap.12057>
- Murdock, N. L. (2013). Anlatımsal Terapi (çev. A. Esen Çoban, & F. Akkoyun). İçinde F. Akkoyun (çev. ed.) *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Olgu sunumu yaklaşımıyla* (s. 490-513). Nobel Yayıncılık.
- Murdock, N. L. (2014). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları: Olgu Sunumu Yaklaşımıyla* (Çev. Ed: Füsun Akkoyun), Nobel Yayınları: Ankara
- Nazlı, S. (2016). *Aile danışmanlığı* (12 baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nelson, W. L., Hughes, H. M., Handal, P., Katz, B. and Searight, H. R. (1993). The relationship of family structure and family conflict to adjustment in young adult college students. *Adolescence*, 28(109), 29–40.

- Nievar, M. A. (2004). *Parental efficacy, attachment, and child self-control: A comparison of processes among demographic groups* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Department of Family and Child Ecology, Michigan State University, USA. Erişim: <https://www.proquest.com/dissertations-theses/parental-efficacy-attachment-child-self-control/docview/305156158/se-2>
- Nichols, M. P. and Schwartz, R. C. (1998). *Family therapy: Concepts and methods* (4th edn.). Boston: Allyn and Bacon.
- Nosé, L., Korunka, C., Frank, H. and Danes, S. M. (2017). Decreasing the effects of relationship conflict on family businesses: The moderating role of family climate. *Journal of Family Issues*, 38(1), 25-51.
- Nowicki, S. and Schneewind, K. A. (1982). Relation of family climate variables to locus of control in German and American students. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 141(2), 277-286. <https://doi.org/10.1080/00221325.1982.10533483>
- Odacı N., ve Kalanlar B. (2022). Covid-19 pandemisinde yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerde iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği, psikolojik sağlık, tükenmişlik düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 4(2), 77-84. doi: 10.48071/sbuhemsirelik.1131272.
- Okur, S. (2020). Satir transformational systemic therapy and spirituality. *Spiritual Psychology and Counseling*, 5(1), 45-64.
- Oloff, M. and Aboud, F. E. (1991). Predicting postpartum dysphoria in primiparous mothers: Roles of perceived parenting self-efficacy and self-esteem. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 5(1), 3-14.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
- Olson, D. H. and Gorall, D. M. (2003). Circumplex model of marital and family systems. In F. Walsh (Ed.), *Normal family processes* (pp. 514-547). New York, NY: Guilford.
- O'Neil, J., Wilson, M. N., Shaw, D. S. and Dishion, T. J. (2009). The relationship between parental efficacy and depressive symptoms in a diverse sample of low income mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 18(6), 643-652. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9265-y>
- Oro, V., Doane, L. and Lemery-Chalfant, K. (2017). Relations among parental self-efficacy, emotional availability, and children's negative emotionality: A genetically-informed, longitudinal twin study. *Behavior Genetics*, 47(6), 715-715.
- Ortega Barón, J., Buelga Vasquez, S. and Cava Caballero, M. (2016). Influencia del clima escolar y familiar en adolescentes, víctimas de ciberacoso. Comunicar. *Media Education Research Journal*, 46, 57-65. https://www.scipedia.com/public/Ortega_et_al_2016a
- Ozer, E. M. (1995). The impact of childcare responsibility and self-efficacy on the psychological health of professional working mothers. *Psychology of Women Quarterly*, 19(3), 315-335.
- Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Öztürk, N. (2017). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi ve anne-babaya bağlanma biçimleri ile öz güven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The journal of international lingual social and educational sciences*, 3(1), 9-22.

- Pajares, F. (2003). Self-efficacy beliefs, motivation, and achievement in writing: A review of the literature. *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 139-158.
- Pals, J. L. (2006). Narrative identity processing of difficult life experiences: Pathways of personality development and positive self-transformation in adulthood. *J Personality*, 4(74), 1079-1110. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00403.x>
- Peker Akman, T., Demir, M. ve Vural Batık, M. (2022). Satir modelini temel alan "Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği" Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1081-1094. DOI: 10.53444/deubefd.1116787
- Pepe, S., Sobral, J., Gómez-Fraguela, J. A. and Villar-Torres, P. (2008). Spanish adaptation of the adolescents' perceived collective family efficacy scale. *Psicothema*, 20(1), 148-154.
- Pert, C. (1997). *Molecules of emotion: Why you feel the way you feel*. New York: Scribner.
- Pett, M., Lackey, N. and Sullivan, J. (2003). *Making sense of factor analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Phan, H. P. and Ngu, B. H. (2021). Interrelationships between psychosocial, motivational, and psychological processes for effective learning: A structural equation modeling study. *Frontiers in Psychology*, 12, 740965. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.740965>
- Phillipson, S. and McFarland, L. (2016). Australian parenting and adolescent boys' and girls' academic performance and mastery: The mediating effect of perceptions of parenting and sense of school membership. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 2021-2033.
- Pisterman, S., Firestone, P., McGrath, P., Goodman, J. T., Webster, I., Mallory, R. and Coffin, B. (1992). The effects of parent training on parenting stress and sense of competence. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 24(1), 41-58. <https://doi.org/10.1037/h0078699>
- Preacher, K. J. and Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.
- Procentese, F., Gatti, F. and Di Napoli, I. (2019). Families and social media use: The role of parents' perceptions about social media impact on family systems in the relationship between family collective efficacy and open communication. *International journal of environmental research and public health*, 16(24), 5006.
- Quimby, J. L. and O'Brien, K. M. (2006). Predictors of well-being among nontraditional female students with children. *Journal of Counseling & Development*, 84, 451-460. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2006.tb00429.x>
- Reece, S. M. and Harkless, G. E. (1998). Self-Efficacy, Stress, and Parental Adaptation: Applications to the Care of Childbearing Families. *Journal of Family Nursing*, 4, 198-215. DOI:10.1177/107484079800400206
- Rasheed, J. M., Rasheed, M. N. and Marley, J. A. (2011). *Family therapy: Models and techniques*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Rattay, P., Lampert, T., Neuhauser, H. and Ellert, U. (2012). Bedeutung der familialen Lebenswelt für die Gesundheit von Kindern und Jugendlichen. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 15(1), 145-170.
- Rochlen, A. B., McKelley, R. A., Suizzo, M.-A. and Scaringi, V. (2008). Predictors of relationship satisfaction, psychological well-being, and life satisfaction among stay-at-home fathers. *Psychology of Men & Masculinity*, 9(1), 17-28. <https://doi.org/10.1037/1524-9220.9.1.17>

- Robins, L. and Rutter, M. (Eds.) (1990). *Straight and devious pathways from childhood to adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Satir, V. (1983). *Conjoint family therapy* (3rd ed.). Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Satir, V. (1988). *The new peoplemaking*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak: Aile terapisinin başyapıtı* [The new peoplemaking: The masterpiece of family therapy] (1. baskı, Çev. Selim Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Satir, V. (2018a). *İnsan yaratmak* (3. baskı, Çev. Selim Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Satir, V. (2018b). *Temel aile terapisi* (3. baskı, Çev. Selim Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Satir, V. and Baldwin, M. (1983). *Satir step by step: A guide to creating change in families*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Satir, V. and Banmen, J. (1983). *Virginia Satir verbatim 1984*. North Delta, British Columbia, Canada: Delta Psychological Associates, Inc.
- Satir, V., Banmen, J. Gerber, J. and Gamori, M (1991). *The Satir model: Family therapy and beyond*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Sayger, T. V., Homrich, A. M. and Horne, A. M. (2000). Working from a family focus. In A. M. Horne (Ed.), *Family counseling and therapy* (s. 12-40). Itasca, IL: F. E. Peacock.
- Sayles, C. (2002). Transformational change—based on the model of Virginia Satir. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 93–109.
- Scabini, E., Marta, E. and Lanz, M. (Eds.) (2006). *Transition to adulthood and family relations: An intergenerational perspective*. London: Routledge.
- Scheel, M. J. and Rieckmann, T. (1998). An empirically derived description of self-efficacy and empowerment for parents of children identified as psychologically disordered. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 15–27. <https://doi.org/10.1080/01926189808251083>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods Of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schneewind, K. A. (2010). *Familienpsychologie*. Stuttgart: Kohlhammer Verlag.
- Schnell, K., Ringeisen, T., Raufelder, D. and Rohrmann, S. (2015). The impact of adolescents' self-efficacy and self-regulated goal attainment processes on school performance—Do gender and test anxiety matter?. *Learning and Individual Differences*, 38, 90-98.
- Schrodt, P., Ledbetter, A. M. and Ohrt, J. K. (2007). Parental confirmation and affection as mediators of family communication patterns and children's mental well-being. *The Journal of Family Communication*, 7(1), 23-46.
- Schunk, D. H. (2012). *Learning theories, an educational perspective*. 6th ed. Boston, MA: Pearson
- Seçer, Z., Ogelman, H. G. and Önder, A. (2013). The analysis of the relationship between fathers' parenting self-efficacy and the peer relations of preschool children. *Early Child Development and Care*, 183(1), 63-74. <https://doi.org/10.1080/03004430.2011.653809>

- Seçer, Z., Ogelman, H. G., Önder, A. and Berengi, S. (2012). Analysing mothers' self-efficacy perception towards parenting in relation to peer relationships of 5-6 year-old preschool children. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2001–2008.
- Seefeldt, C., Denton, K., Galper, A. and Younoszai, T. (1999). The relation between Head Start parents' participation in a Transition Demonstration, education, efficacy and their children's academic abilities. *Early Childhood Research Quarterly*, 14(1), 99–109. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(99\)80008-8](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(99)80008-8)
- Sequerra, E. (2011). *Mothers' Attachment, Couple Relationship, Maternal Self-Efficacy in Parenting, and Child Behavior*. San Francisco Bay: Alliant International University.
- Shamir, B. (1990). Calculations, values, and identities: The sources of collectivistic work motivation. *Human Relations*, 43, 313–332
- Shonkoff, J. P. (2010). Building a new biodevelopmental framework to guide the future of early childhood policy. *Child Development*, 81(1), 357–367.
- Shumow, L. and Lomax, R. (2002). Parental efficacy: Predictor of parenting behavior and adolescent outcomes. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 127–150. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0202_03
- Simon, R. (2002). The practices of transformation. *Psychotherapy Networker*, 26, 35- 43.
- Smetana, J. G. and Asquith, P. (1994). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority and personal autonomy. *Child Development*, 65(4), 1147–1162. <https://doi.org/10.2307/1131311>
- Smith, S. (2002). Transformations in therapeutic practice. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 111-128.
- Sofronoff, K. and Farbotko, M. (2002). The effectiveness of parent management training to increase self-efficacy in parents of children with Asperger syndrome. *Autism*, 6(3), 271–286. <https://doi.org/10.1177/1362361302006003005>
- Stajkovic, A. D. and Luthans, F. (1998). Self-efficacy and work-related performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 124, 240 –261.
- Stajkovic, A. D., Lee, D. S. and Nyberg, A. J. (2009). Collective efficacy, group potency, and group performance: Meta-analyses of their relationships, and test of a mediation model. *Journal of Applied Psychology*, 94, 814–828.
- Starovoytenko E. and Shchebetenko S. (2020) Ya-Neizvestnoe v dostizhenii samotozhdestva i samopreobrazovanii lichnosti [Unknown self in reaching self-identity and self-transformation]. *Psychology. Journal of Higher School of Economics*, 17(4), 757-778. <http://doi.org/10.17323/1813-8918-2020-4-757-778>
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. and Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754–770. <https://doi.org/10.2307/1131416>
- Steinberg, L., Vandell, D. and Bornstein, M. (2010). *Development: Infancy through adolescence*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Strong, B., DeVault, C. and Cohen, T.F. (2008). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society* (10th ed.). Belmont, CA: Thomson Learning, Inc.
- Stubbs, N. S. and Maynard, D. B. (2017). Academic self-efficacy, school engagement and family functioning, among postsecondary students in the Caribbean. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 792-799.

- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). London: Pearson Education Limited.
- Tasa, K. and Whyte, G. (2005). Collective efficacy and vigilant problem solving in group decision making: A non-linear model. *Organizational behavior and human decision processes*, 96(2), 119-129.
- Taylor, G. (2002). Family reconstruction. *Contemporary Family Therapy*. 24(1), 129-139.
- Tekneci, M. ve Bragg, P. (2014). *Derine Dalmak*. Birey Aile Çocuk Terapileri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Telef, B. B. (2011). *Öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Teti, D. M. and Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62(5), 918–929. <https://doi.org/10.2307/1131143>
- Thompson, A., Hollis, C. and Richards, D. (2003). Authoritarian parenting attitudes as a risk for conduct problems: Results from a British national cohort study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12(2), 84–91. <https://doi.org/10.1007/s00787-003-0324-4>
- Thompson, R. A. and Meyer, S. (2007). The socialization of emotion regulation in the family. In J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 249-268). Nueva York: The Guilford Press.
- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. and Lapporte, R. (1998). The long-term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-year-olds. *Research in Nursing & Health*, 21(3), 199–210. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-240X\(199806\)21:3<199::AID-NUR3>3.0.CO;2-C](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-240X(199806)21:3<199::AID-NUR3>3.0.CO;2-C)
- Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.
- Turgut, T. (2019). *Üniversite öğrencilerinde aile iklimi ve iyi oluş arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolünün incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
- Turner, H. A., Finkelhor, D., Ormrod, R., Hamby, S., Leeb, R. T., Mercy, J. A. and Holt, M. (2012). Family context, victimization, and child trauma symptoms: Variations in safe, stable, and nurturing relationships during early and middle childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(2), 209–219.
- Uniyal, M. P. and Beena, S. (1982). The level of aspiration of teacher training of rural and urban areas in relation to their achievement. *Indian Education Reviews*, 16(1), 62–65.
- Uyanık Balat, G. ve Yılmaz, E. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi. *NWSA-Education Sciences*, 9(4), 394-402.
- van Steijn, D. J., Oerlemans, A. M., van Aken, M. A., Buitelaar, J. K. and Rommelse, N. N. (2015). The influence of parental and offspring autism spectrum disorder (ASD) and attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) symptoms on family climate. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 2021–2030.
- Vandeleur, C. L., Jeanpretre, N., Perrez, M. and Schoebi, D. (2009). Cohesion, satisfaction with family bonds, and emotional well-being in families with adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 71(5), 1205–1219. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00664.x>

- Vandewater, E. A. and Lansford, J. E. (2005). Influences of family structure and parental conflict on children's well-being. *Family Relations*, 47(4), 323-330.
- Villar Torres, P., Luengo, A., Gómez-Fraguela, J.A. and Romero, E. (2003). Una propuesta de evaluación de variables familiares en la prevención de la conducta problema en la adolescencia. *Psicothema*, 15(4), 581- 588.
- Vincent, C. E. (1966). Familia spongia: The adaptive function. *Journal of Marriage and the Family*, 28(1), 29-36.
- Wai Lan, E. W. (2015). *Becoming a star: Hong Kong Chinese Participants' experiences in the Virginia Satir family reconstruction* (Unpublished doctoral dissertation). Alliant International University, Hong Kong.
- Wang, Q. and Sheikh-Khalil, S. (2014). Does parental involvement matter for student achievement and mental health in high school?. *Child Development*, 85(2), 610-625. doi:10.1111/cdev.12153
- Weaver, C. M., Shaw, D. S., Dishion, T. J. And Wilson, M. N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: the mediating role of maternal depression. *Infant behavior & development*, 31(4), 594–605. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2008.07.006>
- Weldon, E. And Weingart, L. R. (1993). Group goals and group performance. *British Journal of Social Psychology*, 32(4), 307–334. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1993.tb01003.x>
- Williams, T. M., Joy, L. A., Travis, L., Gotowiec, A., Blum-Steele, M., Aiken, L. S., Painter, S. L. and Davidson, S. M. (1987). Transition to motherhood: A longitudinal study. *Infant Mental Health Journal*, 8(3), 251-265.
- Wong, D. F. K., Lam, D. O. B. and Kwok, S. Y. C. L. (2003). Stresses and mental health of fathers with younger children in Hong Kong: Implications for social work practices. *International Social Work*, 46(1), 103–119. <https://doi.org/10.1177/0020872803046001794>
- Wong, S. S. and Ng, V. (2008). A qualitative and quantitative study of psychotherapists' congruence in Singapore. *Psychotherapy Research*, 8(1), 58-76. <https://doi.org/10.1080/10503300701324654>
- Wood, R. and Bandura, A. (1989). Impact of conceptions of ability on self-regulatory mechanisms and complex decision making. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(3), 407-415.
- Woods, M. D. and Martin, D. (1984). The work of Virginia Satir: Understanding her theory and technique. *American Journal of Family Therapy*, 12(4), 3–11. <https://doi.org/10.1080/01926188408250192>
- Wretman, C. J. (2016). Saving Satir: Contemporary perspectives on the Change Process Model. *Social Work*, 61(1), 61–68.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2020). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, M. and Güler, A. (2022). COVID-19 severity, self-efficacy, knowledge, preventive behaviors, and mental health in Turkey. *Death Stud.* 46, 979–86. 10.1080/07481187.2020.1793434
- Yiğit, M. Ç. (2022). *Yetişkinlerin ilişki rol beklentilerinin yordanmasında aile iklimi ve romantik ilişkideki bağlanma stiline rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk ruh sağlığı* (25. baskı). İstanbul: ÖzgürYayınevi.

Zimmerman, B. J. (2000). Self-Efficacy An Essential Motive to Learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82-91.

EKLER

Ek-1. Aile İklimi Ölçeği

Aşağıda ailelerin yaşadığı birtakım deneyimler anlatılmaktadır. Sizden kendi ailenizi düşünerek bu ifadelerin sizin için ne derece geçerli olduğunu cevaplandırmanız istenmektedir. Lütfen, size en çok uyan beş seçenekten birini işaretleyiniz.

Not: Lütfen, bu anketi yanıtlarken aynı aile kavramını göz önünde bulundurunuz.

Örneğin; geniş ailenizi düşünerek cevaplıyorsanız lütfen tüm soruları geniş ailenize göre; eğer eşinizi ve çocuğunuzu düşünerek yanıtlıyorsanız tüm soruları eşiniz ve çocuğunuza göre yanıtlayınız.

Bizim ailede (...)	Kesinlikle katılmıyorum				Kesinlikle katılıyorum
1. Birçoğumuzun en güçlü duygusal bağları ailenin dışındaki kişilerledir.	1	2	3	4	5
2. ...	1	2	3	4	5
3. ...	1	2	3	4	5
4. ...	1	2	3	4	5
5. Aile üyeleri varlıklarıyla birbirlerine güven verirler.	1	2	3	4	5
6. ...	1	2	3	4	5
7. ...	1	2	3	4	5
8. Aile üyeleri birbirlerine karşı samimidirler/sıcaktırlar.	1	2	3	4	5
9. ...	1	2	3	4	5
10. ...	1	2	3	4	5
11. Yaşça büyük olanlar daha genç olanların hedeflerini fazlasıyla desteklerler.	1	2	3	4	5
12. ...	1	2	3	4	5
13. ...	1	2	3	4	5
14. ...	1	2	3	4	5
15. Kişiler birbirlerinin düşüncelerini önemsemezler.	1	2	3	4	5
16. Birbirimizi dinlemek için birbirimize vakit ayırırız.	1	2	3	4	5
17. ...	1	2	3	4	5
18. ...	1	2	3	4	5
19. ...	1	2	3	4	5
20. ...	1	2	3	4	5
21. Beklenmeyen durumlarla mücadele etmekte kötüyüzdür.	1	2	3	4	5
22. ...	1	2	3	4	5
23. ...	1	2	3	4	5
24. Yaşı büyük olanların otoritesi sorgulanmaz.	1	2	3	4	5

25. ...	1	2	3	4	5
26. ...	1	2	3	4	5
27. ...	1	2	3	4	5
28. Yaşı bakımaksızın bütün aile üyeleri eşit yetkiye sahiptir.	1	2	3	4	5
29. ...	1	2	3	4	5
30. Çoğu zaman sosyal konularla ilgili çok farklı görüşlere sahibizdir.	1	2	3	4	5
31. ...	1	2	3	4	5
32. Konular üzerinde tamamen farklı bakış açlarına sahibiz.	1	2	3	4	5
33. Hayata dair değerlerimiz çok benzerdir.	1	2	3	4	5
34. ...	1	2	3	4	5

Ek-2. Aile Öz-Yeterliği Ölçeği – Çocuk Formu

Sevgili Arkadaşlar;

Bu bölüm, sizlerin ailedeki rollerinize ilişkin öz yeterliklerini ölçmek amacıyla on altı (16) madde hazırlanmıştır. Ailedeki bireyler olarak anne ve babanızla olan iletişimlerinize yönelik verilen maddeleri dikkatlice okuyunuz. Maddeleri okuduktan sonra size en uygun gelen ifadenin karşısına (X) ile işaretleyiniz. Maddelere vereceğiniz yanıtlar bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, başka kişi ya da kurumlara verilmeyecektir. Lütfen tüm maddeleri boş bırakmadan yanıtlarınız. Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

Evdeki toplam çocuk sayısı:

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve daha fazla

Ailede kaçınıcı çocuk olduğunuzu yazınız:

() 1. () 2. () 3. () 4. () 5. ve daha fazla

Yaşınız:

	Hiçbir zaman	Bazen	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
1. ...					
2. Kişisel sorunlarımla ilgili anne-babamla konuşabilirim.					
3. ...					
4. ...					
5. Anne-babamla ilgili düşüncelerimi onlarla paylaşabilirim.					
6. ...					
7. ...					
8. Anne-babamla olan anlaşmazlıklarımızı öfkelenmeden ifade edebilirim.					
9. Anne-babam kendi sorunları ile meşgulken bile ihtiyaçlarımla ilgilenmelerini sağlayabilirim.					
10. ...					
11. Anne-babamın, benim tercihlerimden farklı düşündükleri zaman, önerilerini dikkate alırım.					
12. Hatalı olduğumda bunu kabul ederim.					
13. ...					
14. Anne-babamın güven ve takdirini günden güne arttırıyorum.					
15. ...					
16. ...					

Ek-3. Aile Öz-Yeterliği Ölçeği – Kolektif Aile Formu

Sevgili Arkadaşlar;

Bu bölümde, ailedeki bireylerin tamamı tarafından, aile üyelerinin birbirleriyle ilişkileri ve rollerine yönelik 20 madde/cümle bulunmaktadır. Sizlere verilen maddeleri dikkatlice okuduktan sonra size en uygun gelen ifadenin karşısına (X) ile işaretleyiniz. Maddelere vereceğiniz yanıtlar bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, başka kişi ya da kurumlara verilmeyecektir. Lütfen tüm cümleleri boş bırakmadan yanıtlayınız. Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

	Hiçbir zaman	Bazen	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
Evdeki Rolünüz: () Çocuk () Anne () Baba					
Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek					
1. İlgilenmem gereken önemli konular olduğu halde, aileme zaman ayırabilirim.					
2. ...					
3. ...					
4. ...					
5. Aile üyelerinin evin sorumluluklarını paylaşmasını sağlayabilirim.					
6. ...					
7....					
8. Kişisel hedeflere ulaşma konusunda aile üyelerine yardımcı olurum.					
9. İş konusunda aile üyelerine yardımcı olurum.					
10. ...					
11. ...					
12. Aile üyelerinin birbirine güven duymalarını sağlayabilirim.					
13. Ailemiz önemli kararlarla karşı karşıya kaldığında, her bir aile üyesinin görüşlerine değer veririm.					
14. ...					
15. ...					
16. Sıkıntılı zamanlarda bile özel günlerimizin kutlanmasını sağlayabilirim.					
17. ...					
18. Sıkıntılı zamanlarda bile ailedeki güveni sağlayabilirim.					
19. ...					
20. ...					

Ek-4. Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği (PSTS-17)

Lütfen aşağıdaki her bir madde için altı cevap arasından durumunuzu en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz cevabı daire içine alınız.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Zorluklarla yüzleşmeye istekli olduğum için kendimi takdir ediyorum.	1	2	3	4	5	6
2. ...	1	2	3	4	5	6
3. ...	1	2	3	4	5	6
4. Kafam karışık veya üzgün olduğumda kendimi anlamak için gözlem yaparım.	1	2	3	4	5	6
5. Değişiklik yapmaya istekliyim.	1	2	3	4	5	6
6. ...	1	2	3	4	5	6
7. Bazen var olmamın bir değeri olup olmadığından şüphe duyuyorum.	1	2	3	4	5	6
8. ...	1	2	3	4	5	6
9. Bazen kendimi tamamen işe yaramaz hissediyorum.	1	2	3	4	5	6
10. Kendi ihtiyaçlarımı göz ardı edip, başkalarını memnun etmeye öncelik veririm.	1	2	3	4	5	6
11. ...	1	2	3	4	5	6
12. Başkalarının beklentilerini karşılamak için elimden gelenin en iyisini yaparım.	1	2	3	4	5	6
13. ...	1	2	3	4	5	6
14. ...	1	2	3	4	5	6
15. Duygularımı başkalarıyla paylaşıyorum.	1	2	3	4	5	6

Ek-5. Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
24.09.2021	09	2021/741

KARAR NO: 2021-741
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Tuğçe PEKER AKMAN' ın Prof. Dr. Melek DEMİR danışmanlığında "Aile Öz Yeterliği ile Aile İklimi Arasındaki İlişkide Algılanan Öz Dönüşümün Aracı Rolü" isimli doktora tezine ilişkin ölçek ve mülakat çalışmalarını içeren 27948 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Tuğçe PEKER AKMAN' ın Prof. Dr. Melek DEMİR danışmanlığında "Aile Öz Yeterliği ile Aile İklimi Arasındaki İlişkide Algılanan Öz Dönüşümün Aracı Rolü" isimli doktora tezine ilişkin ölçek ve mülakat çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Tuğçe PEKER AKMAN, Samsun Huriye Süer Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 2014 yılında mezun oldu. 2017 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Evlilik ve Aile Danışmanlığı tezsiz yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık yüksek lisans programını tamamladı ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık doktora programına başladı. Tuğçe PEKER AKMAN, orta derecede İngilizce bilmektedir (YDS:70). Oyun Terapisi uygulayıcı eğitimi, WISC-R uygulayıcı eğitimi, Bilişsel Davranışçı Terapist (BDT) uygulayıcı eğitimi ve MMPI uygulayıcı eğitimi sertifikaları bulunmaktadır.

(02.10.2023)

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-7836-108X

Yayınlar:

Makaleler

1. **Peker Akman, T.,** ve Demir, M. (2021). Üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalıkları ile bilişsel esneklikleri arasındaki ilişki. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 5(9), 11-20. DOI: 10.31461/ybpd.879554.
2. **Peker Akman, T.,** Demir, M., ve Vural Batık, M (2022). Satir modelini temel alan “Algılanan Öz Dönüşüm Ölçeği” Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1081-1094. DOI: 10.53444/deubefd.1116787.
3. **Peker Akman, T.,** ve Demir, M. (2023). Sosyal medya fenomenlerine bağlanmışlık ile algılanan helikopter ebeveyn tutumları arasındaki ilişki. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 10(1), 17-36. Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/79984/1257292>

Bildiriler

1. Sarı, E., Çankaya, S., **Peker, T.**, Hayırcı, B., Çoğalan, A. D., ve Akarca. K. (2017). Ortaokul öğrencilerinin temel empati düzeyi ile akran ilişkileri arasındaki ilişki. *IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Ordu Üniversitesi. 11-14 Mayıs 2017. Ordu.
2. B.1-2. Sarı, E., ve **Peker, T.** (2017). Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi. *IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Ordu Üniversitesi. 11-14 Mayıs 2017. Ordu.
3. B.1-3. **Peker, T.**, Aldemir, A., ve Barut, Y. (2019). Sürekli iş değiştirme ölçeği Türkçe uyarlama çalışması: İlk psikometrik bulgular. *Uluslararası Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi*. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi. 24-27 Ekim 2019. Antalya.
4. B.1-4. **Peker, T.**, ve Akman, E. (2019). Genel Phubbing Ölçeği ve Genel Phubbing Mağduriyeti Ölçeğinin Türkçe uyarlamaları: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi 100. Yıl Eğitim Sempozyumu*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. 26-28 Ekim 2019. Samsun.

Tezler

1. Yüksek Lisans Tezi

Peker, T. (2018). *Öz-yeterlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracı rolü*, Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ordu, Türkiye. Tez numarası: 532879.

2. Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Peker, T. (2017). *Evlilik uyumunun yordayıcısı olarak psikolojik belirtiler ve problem çözme*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun, Türkiye.